जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको विकास अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल

Agriculture Journal

मासिक

कृषि जर्नल २०८१ पुस (krishijournal–2024-2025, (Decmber-January)

–सञ्जालको कृषि उद्यमी र सरकारी फार्महरुको अवलोकन ३

–माटो मै जन्मिन्छ, माटोमै हुर्किन्छ र माटोमै मिसिन्छ : सचिव ६

–Organic World Congress 2024 -31

दर्ता नं. का.जि.प्र.का.द.नं. १३६/२०६२/०६३
जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल
Agriculture Journal
मासिक

काठमाडौं जि.प्र.का.द.नं. १३६/०६२/०६३

वर्ष-२०, अङ्क १२६ पुस ०८१

यस अङ्कमा

१. सञ्जालको कृषि उद्यमी र सरकारी फार्महरुको अवलोकन ३
२. माटो मै जन्मिन्छ, माटोमै हुर्किन्छ र माटोमै मिसिन्छ : सचिव ६
३. एघारौं विश्व माटो दिवस २०८१ सम्पन्न ९
४. एघारौं विश्व माटो दिवस २०८१ ११
५. कम योगदान छ भनेर प्रश्न उठेको छ : शाही १३
६. मासुका लागि राँगाभैंसी पालन नेपालका लागि गेम चेन्जर १४
७. माटोमा सर्ने रोग नियन्त्रण र कलमी प्रविधिको प्रयोग १६
८. जोजसले राम्रा काम गर्छन भने विरोध गर्नु हुन्न : अध्यक्ष श्रेष्ठ १७
९. पितृसतात्मक सामाजिक संरचनाका कारण महिला २०
१०. माटोको गुणस्तर र त्यसअनुसार कुन बाली लगाउने कसरी ?....२३
११. पुस १५ राष्ट्रिय च्याउ दिवस २५
१२. साना किसान विकास लघुवित्त वित्तीय संस्थाको २७
14.Advancing land degradation neutrality 28
15. How policy can transform communities 30
16. |Organic World Congress 2024 31
17. Rebuilding resilience in restive 32
18. Frontline World Food Programme 33
19. IFAD, Nepal launch rural food 35
20. COP16: With investment, small 36

व्यक्तिगत मूल्य रु.१००/-
संस्थागत मूल्य रु.२००/-

प्रकाशक : कृषि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रकाशन प्रा.लि
सल्लाहकार : कृष्ण कोपिला, छविन्द्रराज कँडेल
प्रधान सम्पादक : धनबहादुर मगर, बजार व्यवस्थापन : रमेश श्रेष्ठ
मुख्य कार्यालय : बागबजार २८, टौखेल मच्छेगाउँ ९, चन्द्रागिरी नगरपालिका
फोन : ०१४२८८७४३, मोवाईल नं. ९८४१४४५७५३, मुद्रण : प्रिन्ट स्काई, भुरुङ्खेल, काठमाडौं
website : www.krishijournal.com.np, इमेल : krishijournal@yahoo.com

सम्पादकीय

क्षेत्रफल घटेपनि धानको उत्पादन आशलाग्दो

नेपाल कृषि प्रधान देश हो । नेपालको गौरवमय इतिहास कृषिमा रहेको छ । त्यतिबेलै नेपाल कृषि उत्पादनमा ४० औं स्थानमा थिए । रायका आधारमा भएको कृषिका कारण जनतालाई सुखी राख्ने दिन थियो । विगतमा संसारभर रासायानिक प्रयोग हुन गरेको थियो । सन् १९७० का दशकमा रासायनिक प्रयोग गरी हरित स्थान कृषिमा जोडदिएका थिए । नेपालमा पनि रासायनिक मलको प्रवेश भयो । जैविक मलको प्रयोग कमी आएर कृषिमा रासायनिक मलको प्रयोग, कृषिलाई उत्पादनमुखी बनाउन सरकारले अनुदानसमेत प्रयोग गऱ्यो । सरकारले अनुदानको सार्वजनिक गर्न लागेको थियो ।

जनताको करबाट प्राप्त राजस्व कृषिको हितमा अतिकतम् लगाउन पर्ने थियो तर त्यसो नगरी ३ प्रतिशतमा सीमित राख्नाले कृषि क्षेत्रको विकास आजसम्म सोचेजति हुन सकेको छैन ।

विश्व बैंकले समेत विकास निम्ति अनुदान दिएको र यस्तो अनुदानमा व्यापक अनियमितता भएको पनि सुन्नमा आएको थियो । आर्थिक वर्ष २००९ देखि २०८१ कृषि सहकारी, कृषि समूह तथा कृषि फार्मको नाममा ऋणमा प्रवाह र अदनुदान भएको देखिन्छ ।

रासायनिक मलका लागि ८७ अर्ब २२ करोड ९० लाख पाँच वर्षमा अनुदान ३० करोड १४ हजार रुपैयाँ अनुदान लिएको देखिन्छ । यस अवधिमा प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष गरी दुई प्रकारका अनुदान प्रवाह भएका छन् (विदेशी तथा विदेशी प्रर्त्याप्त परियोजनामार्फत कृषि सहकारी, कृषि समूह तथा कृषि फार्मलाई दिएको अनुदान परेको छ । अप्रत्यक्षतर्फ रासायनिक मलका निम्ति अनुदान दिइएको छ । वितरण गरिएको अनुदानको अवस्था के कस्तो छ भनेर अध्ययनका लागि सरकारले समिति नै बनाएर काम थालेको समेत जानकारीमा आएको छ । कृषि अनुदानको रकम बास्तविक किसानले पाउन निकै कठिन भएको गुनासो आएको छ । खेती लगाउने समयमा अनुदानको प्रयास गरेपनि बारम्बार अनुदानको मल कम गुणस्तरको छन् । उत्पादनमा कृषि प्रतिशत हाराहारीमा भएको भनेर कृषि उपज आयात हुन मानेको छ । स्वनिर्भर मुलुक उन्मुख छ । यस्तो अवस्थामा वास्तविक किसानसम्म पुग्नेगरी अनुदानलाई अनुदान दुरुपयोग गर्नेलाई कारबाहीमा गरेर हुँदैन । अब सही तवरले वास्तविक किसानसम्म पुग्ने सुनिश्चित संरचना पनि बनाउनु पर्छ । सहज बेलैमा मलखादको व्यवस्थापन, उन्नत जातको बीउ लगायतका कारणले यस वर्ष धानको उत्पादनको हो । यसपाली कृषि तथा पशु विज्ञान बालीको उत्पादन अनुमान गरेभन्दा बढी भएको जनाएको छ । कम क्षेत्रफलमा धानबाली लगाएकोमा सामान्य कमी आउँदा पनि वृद्धि भएको जानकारी दिएको छ ।

१४ लाख २० हजार ६ सय २ हेक्टरमा धान लगाइएको थियो । गएको वर्षको तुलनामा १.२० प्रतिशत कम हो । त्यस्तै औसत उत्पादकत्व पनि बढेको मन्त्रालयले जनाएको छ । हालै मन्त्रालयले निकालेको विज्ञप्तिमा औसत उत्पादकत्व ४.१९ मेट्रिक टन प्रतिहेक्टरमा पुगी अहिलेसम्मको उच्च विन्दु कायम हुन पुगेको उल्लेख गरेको छ । उत्पादकत्व र उत्पादन बढेको छ । तथ्याङ्क अनुसार चारवटा प्रदेशमा धानको उत्पादन बढेको छ । कोशी, मधेश लुम्बिनी र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा धानको उत्पादन हो र कर्णाली प्रदेशमा उत्पादन घटेको छ ।

धानको रुकुम पश्चिममा धान बाली लगाइएको क्षेत्रफलमा कमी आएकाले कर्णालीमा धानको उत्पादन घटेको पाइएको छ । नवलपरासी (पूर्व) को केही भागमा धानको बाला नल समस्या देखिँदा उत्पादनमा केही कमी समेत आएको र लमजुङमा धान बाली लगाएको क्षेत्रफल परिमाण परिमार्जन गण्डकीमा उत्पादन कम भएको कृषि मन्त्रालयले जनाएको छ । बागमती सहित देशका केही ठाउँमा गत असोज १०, ११ र १२ अविरल वर्षाका कारण धान बालीमा क्षति पुगेको थियो । अधिक वर्षा कतै-कतै रोगकीराको समस्या भए पनि समयमा धानको उत्पादन बढेको छ ।

यो सकरात्मक र देशवासीका लागि खुशीको कुरो हो । रोजगारीको अभाव र दैनिक जीवन कष्टकर भएको कारण दैनिक विदेश पलायन हुनेको संख्य अधिक भएको जनाएको छ ।

मानव जीवनको जिउने एकमात्र साधान विश्वको प्राण धान्ने अन्न वाली हो । वर्षदेखि नै भारत र चीनमा यसको खेती गरियो । धान रोपिने क्षेत्रका आधारमा विश्वको करिब ९० प्रतिशत क्षेत्र एसियामा पर्छ । अनि विश्वको लगभग ९० प्रतिशत धान एसियामै उत्पादन र खपत पनि हुन्छ । संसारभरि १ सय ५० मिलियनभन्दा धेरै ठाउँमा धानको उत्पादन गरिन्छ । भारत र चीन दुबैले एकसाथ कि लगभग आधा धान क्षेत्रले ओगटेका छन् अनि १० प्रतिशतभन्दा धेरै मानिस चामल खान्छन् । चामल एसियाको एक प्रमुख खाद्य पदार्थ पनि हो । सम्भवत: १० हजार वर्षअघि एसियाको गर्मी क्षेत्रमा धानखेतीको शुरुवात भयो । विश्वको जनसंख्याको ६५ प्रतिशतभन्दा अधिक मानिसको मुख्य बाली हो । विश्वका ११० देशमा धानको खेती गरिन्छ ।

जसमध्ये नेपाल बढी धान उत्पादन गर्ने देशको १६ औ पुरातन कालदेखि नेपालीको मुख्य पेशा कृषि नै हो अहिले पनि ६२ प्रतिशत परिवार कृषिसँग जोडिएको छो । नेपालको कृषि बिग्रीरहेको अवस्थामा सुधार देखिनु खुशीको कुरा हो । नेपालले आफ्नो कृषि प्रति सकारात्मक सोँचका साथ अगाडि बढाउन सके नेपालको कृषि उत्पादन मात्र होइन । देशको आर्थिक अवस्थामा सुधार भई देशमा रहेको आर्थिक भार कम गर्न कृषिले निकै महत्वपूण भूमिका खेल्ने छ । यसका लागि नेपाल राजनीतिक दल, सरकार, कृषि सँग सरोकार राख्ने विभिन्न संघ-संस्था र सरोकार राख्ने सम्पूण वर्ग समूदाय यसका लागि काँधमा काँध निर्माण गर्दै अगाडि बढ्नु र देशमा पलायन जनशक्ति लाई देशमै रहेर बस्ने बातावरण बनाउनु पर्ने देखिन्छ । कुनै पनि पूर्वाग्रही नराखीकन देशलाई अगाडि बढाउनु पर्छ । नागरिक समाज, दिनरात मिहिनेत गरेर जनतालाई खुवाउने देशको किसान जसले यो देशको यो समृद्धिको लागि मिहिनेत गरेको हुन्छ । अब देशले ठूलो संघर्षका साथ अगाडि कृषि क्षेत्रको समृद्धिका लागि अरु विकल्प हुन सक्दैन ।

सञ्जालको कृषि उद्यमी र सरकारी फार्महरुको अवलोकन

फिल्ड रिपोर्ट

युरोपमा पाठापाठीलाई दूध खानै दिँदैन । साँढे ४ लिटर बरावर १ केजी, चिज बन्छ । जंगलमा चरेका एउटा बाखा र बाँधेका बाखामा दूध दिने क्षमता र स्वादमा समेत फरक हुन्छ । ३ लिटरसम्म दूध दिन्छ ।

धनबहादुर मगर

काठमाडौं पुस १३/१४, राष्ट्रिय किसान सञ्जाल नेपाल, राष्ट्रिय कार्यन्वयन समितिको आयोजनामा मकवान्पुर जिल्लाको थाहा नगरपालिकाको, चित्लाङ, कुलेखाानी, मार्खु धुम्वराही, कलंकी वरिपरिका सरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित कृषि फार्महरुको अध्ययन, अवलोकन भ्रमण सम्पन्न भएको छ ।

अवलोकन भ्रमणको मुख्य उद्देश्य त्यस क्षेत्रमा किसानहरुले गरिरहेको व्यवसायिक कृषिको अवस्था, उनीहरुले गरेको कृषि उत्पादन, प्रशोधन, बजारीकरणबाट प्राप्त गरेको अवसर र समस्या र चुनौतीका बारेमा बुझ्नु थियो । उक्त अवलोकन भ्रमण कृषिमा भइरहेको लगानी, चुनौती र अवसरको रुपमा अध्ययन, अनुसन्धानमा टेवा पुऱ्याउने गरि गरिएको दुइदिने अवधिको थियो ।

कार्यक्रममा पहिलो दिन थाहा नगरपालिकास्थित चित्लाङमा अशोक सिंह ठकुरीद्वारा सञ्चालित सानन जातको बाखाबाट व्यवसायिक रुपमा कसरी गरिरहेका भन्ने कुरा बुझ्नु थियो । ठकुरीको अगुवाईमा सञ्चालनमा रहेको चित्वाङ गोटचिज फार्म तथा होम स्टेमा पुगेर नेपालमा सानन् जातका बाखा पालनको सम्भावनाका विषयमा छलफल गर्ने अवसर मिल्यो ।

उक्त कार्यक्रमको नेतृत्व अखिल नेपाल किसान महासंघका महासचिव तथा राष्ट्रिय भूमि आयोगका पूर्व उपाध्यक्ष, राष्ट्रिय किसान सञ्जालका संयोजक नहेन्द्र खड्काले गरेका थिए ।

खड्काले अवलोकन भ्रमण मुख्य उद्देश्य माथि संक्षिपत रुपमा विचार राख्दै भने यो अवलोकन भ्रमण सिकाई रहेको, र कृषि व्यवसायीहरुबाट भए गरेका उन्नति र प्रगति, साथै चुनौती र अवसरहरु किसान सञ्जालका लागि महत्वपूर्ण सिकाईको रुपमा रहेको बताए ।

छलफलमा फस्ट नेपालीज चिज फार्मका प्रमुख अशोक सिंह ठकुरीले सानन जातको बाखा पालनबाट हुने फाइदा र महत्वको चर्चा गर्दै भने, आफू नेपालमा सानन जातको बाखापालन गर्ने निजीस्तरीय पहिलो व्यवसायी भएको बताए । विषयवस्तु माथि छलफलको क्रममा उनले १० वटा सानन् जातको बाखा २०७१ सालमा पालनमा ल्याएको बताए । उक्त १० वटा बाखामा ६ वटा मरेको र बाँकी ४ वटा बाट फैलिएको र १०० को हाराहारीमा पुगेको बताए । 'ठकुरीले भने ६ वटा मऱ्यो ४ वटा बाँकी रह्यो ।' त्यसैबाट बोका पाठापाठी वृद्धि गरेको र केही पाठापाठीहरु तनहुँको बन्दीपुरमा बाखा अनुसन्धान केन्द्रलाई ब्रिडको लागि दिएको बताए । डेरि गोट परियोजना मरुभूमि जस्ता भुवनोट भएको ठाउँमा नहुने रहेछ ।

डेङ्गो लाग्दा मानिसको स्वास्थ्यमा रगतका आधार कम हुँदा सानन जातको बाखाको दूध सेवन गर्नाले प्लेट पुनर्संरचना हुँदा मानिस बाँच्दो रहेछ भने किन चिज बेच्न ? भन्ने सोचले दूधै बेच्न थालियो । सानन जातको बाखाको दूधबाट डेङ्गोबाट उन्मुक्ति पाउनु राम्रो गुण रहेछ भन्ने कुरा मानिसहरुलाई थाहा छैन । ताजा दूधमा पाउने स्वास्थवर्द्धक पोषणयुक्त दूध पाइन्छ । फमेन्टेशन गरेको दूध र दही बाट पाउने तत्वमा धेरै अन्तर हुन्छ ।

दूध र चिज एउटै हुन् । इमान्दरिता साथ भन्नु पर्छ । सरदर एउटा बाखाले २ लिटर दूध दिन्छ ।

युरोपमा पाठापाठीलाई दूध खानै दिँदैन । साँढे ४ लिटर बरावर १ केजी, चिज बन्छ । जंगलमा चरेका एउटा बाखा र बाँधेका बाखामा दूध दिने क्षमता र स्वादमा समेत फरक हुन्छ । ३ लिटरसम्म दूध दिन्छ ।

न्यूट्रियन्ट र फ्याटहरु कम हुन्छ । बजारमा बिक्रीको लागि एक पटक पठाउँदा १५० केजी पठाउनु पर्छ । यूरोपको भन्दा यहाँको बाखामा हाइ प्रोटिन हुन्छ । होटल न्याडिसनमा ५ सय रुपैयाँ प्रति लिटर र चिजको प्रति केजी ५ हजार, सफट ३ हजार, महीको ४ हजार प्रति लिटर पर्छ । नेपालमा यही बसेर अढाई लाख रुपैयाँ कमाई हुन्छ भने विदेश जानै पर्दैन । विदेश जान मलाई मनै पर्दैन । विदेश जानेको हालत कस्ता छ ? श्रीमान घर फर्कदा उसले पठाएको सम्पति र दुबै हुँदैन । साननको ब्रिड भारतमा हुँदैन । म पहिले त तरकारी खेती गर्थें । अहिले मैले ७० वटा सानन जातको बाखा पालन गरेको छु । विगतमा १२५ वटा पुगेको थियो । चिज फ्याक्ट्री सहकारीको थियो ।

लाइभ एनिमल सहकारीको हुनै सक्दैन । २०६२/२०६३ मा आन्दोलन हुँदा म चितवनसम्म हिँडेर गएको थिएँ ।

यिनै सानन जातको बाखा पालन गर्न म बेल्जियम गएको ३ वर्ष पछि १० हजार यूरो सहकारीको नाममा ३ पठाएको रहेछ । चिज कारखाना चल्यो । सबै किसानसँग दूध लियो । चिज लानु पर्ने काठमाडौंमा हेफर इन्टरनेशनलले चिज लियो । चिज धेरै भएकोले चिज कुहिने र लगेर फाल्नु पर्ने अवस्था आयो । साननको दूध भनेर गाईको दूध पनि मिसाइदिने, सहकारी हटाई दिएँ । यथार्थ के हो भनेर लेखिदिनुहोस् अहिले सहकारीको नाम हटाएर निजी गरेको छु । सहकारीको नाममा एकदिन सबै लिएर जाने केही होइन । यही माटोमा छोडेर जाने हो ।

ठकुरीले भने मैले राजनीति गरेको भए मन्त्रीले जे(जे भन्छन् त्यही त्यही मान्नु पर्थ्यो । हामीले विकास गर्नु पर्छ भन्दा पाएको छैन । धेरै गुनासो गर्न सक्दैन ।

तपाईले उत्पादन गरेको वस्तुको बजार के अवस्था के छ भन्ने प्रश्नमा उनले भने । दैनिक ५ लिटर दूध मासिक १५० लिटर दूध र १५० केजी चिज बेच्ने गरेको छु । यहाँ धेरै नेवारी जातिहरु छन् । छुट्टै प्रकारको रहन(सहन, बाजागाजा, बोली(चाली छन् पृथक छन् यहाँको संस्कृति, कति फरक छ ।

नेपालका नेपालीहरु वेल्जियम लगायत यूरोपका धेरै देशहरुमा पुगेका छन् । म बेल्जियम जाँदा ग्रीन कार्ड पाएर बस्ने चितवनको साथी हुनुहुँदो रहेछ । खानपिन पनि नेपालीपनकै रहेछ ।

मलाई दिक्क पनि लाग्यो । सन् २०१३ मा शुरुवात गर्दा विदेशी मात्र आउँथ्यो । एकदिन एकैपटक १२ जना टुरिष्ट आउनु भयो । पैसा त घरमै आउँदा रहेछ नि । त के(के भइस् भन्दा गिनीज बुकमा नाम लेखायो पनि, अशोक सिंह ठकुरी भनेको को हुन् त्यति हो ? अशोक सिंह ठकुरी चित्लाङमा गोट चिज उत्पादन गर्ने किसान हुन् भनेर चिनिन्छ । म स्वाभिमानी छु । एमालेका साथीहरु आउँदा नजिक, अनि माओवादीका साथीहरु आउँदा नजिक हुने होइन । म हिजो पनि एमाले आज पनि एमालेलाई समर्थन गर्छु । मेरो अनुभवमा छ । हाम्रो देशमा प्रशस्त जंगल छ । जंगलमा कागती, जुडीबुटी लगाउने हो भने भारतको कागती ल्याउनु पर्दैन । चिन, भारतबाट टाइचिनको चिउरा बोराको बोरा ल्याउँछ । पहिले पहिले नेपालको टाइचिनको चिउराको बोरा खोल्दा हरक्क वासना आउँथ्यो । तर त्यही टाइचिनको चिउरामा कुनै वासना आउँदैन । तराईमा पाखनवेद प्रशस्त हुन्थ्यो । महिला सुत्केरी हुँदा खुबै काम लाग्थ्यो । औषधीको लागि चिराइतो रोपिन्थ्यो । जनताले पनि सपोर्ट गर्नु पर्छ । म अनुदानको विरोधी हुँ । लालि गुराँस सहकारीबाट सञ्चालित गाई फार्मले ३ करोड अनुदान लिएको थाहा भयो । किसान समूह र साना किसानहरुलाई त्यति धेरै अनुदान दिएको भए किसानमा सरकारले सहयोग गऱ्यो है भनेर हौसला मिल्थ्यो ।

लालीगुराँस गाई फार्म र बाबा बाखा फार्मलाई यसरी त्यति धेरै अनुदान दिनु राज्यको नोक्सान हो नि । यो किसानले कहिले पाउने ? ठूलाले मात्र पाउने ? साना किसानले नपाउने ? एकैचोटी ठूलो मान्छे बनेको देखिन्छ ।

२०५९ सालमा म फ्रान्सको राजधानी पेरिसमा २८ दिन चिज बताउने तालिम लिएर फर्के । २०३६ सालको नक्खु जेल बसेका अशोक उपाध्याय, वसन्तकुमार उपाध्यय भाग्दै पेरिसमा पुगेको रहेछन् । मेरो त्यही भेट भयो ।

फ्रान्सेली भाषा नबुझ्ने, भित्तामा लेखेको भरमा बुझ्नु पर्ने । अंग्रेजी बोल्न आएपनि अंग्रेजी भाषै नबोल्ने । त्यो यसो गर उसो गर भन्न परेपनि चित्र बनाएर बुझाउनु पर्ने साह्है गाह्रो भयो । मैले बेल्जियमबाट बाखा ल्याउछु भनेको थिएँ । कुन एयरलाइन्स् ल्याउने ?

साँढे दुई लाख रुपैयाँ पर्ने, निशुल्क दिएको बाखाको बिल नबने । बाखा ल्याउनै सकेन । मैले चिज नबनाएको भए । बाखा ल्याउने थिएन ।

कोरोना पछि अहिले व्यवसायिक रुपमा उठ्न सकेको छैन । उद्योग, व्यवसायी, किसान समग्र रुपमा हेर्छु । आएर ४ करोड अनुदान लिनु भन्दा राष्ट्र बैंकले ३ प्रतिशत व्याजदरमा ऋण दिए पुग्छ । सबैलाई भन्दैनौं, देशको उद्योगधन्दा फस्टाउने हो भने ऋण दिन आँखा चिम्लेर सिफारिस गर्नु पर्छ । उद्योग व्यवसाय फस्टाउने बजारको व्यवस्थापन हुने हो भने म जस्तो धेरै मान्छेहरु खाडीमा जानु पर्दैन ।

यही जङ्गलमा भएका जुडीबुटीहरुलाई यूरोप, अमेरिका, पठाउनु सकिन्छ । समाजिक सञ्जालमा अनेक कुरा पोष्ट गरिन्छ । वास्तविक कुरा गरेदिए हुन्छ । मेरै गोरुको बाह्रै टक्का भन्न छोड्दैन । राजनीतिक नेतृत्वलाई मिलाउन सकेन । म एमाले कै हुँ । नेता बन्न फताह बन्नु पर्ने, झुठो बोल्नु पर्ने, प्रजातन्त्र ल्याउनेहरुको अवस्था मैले देखिसकें, ठकुरीले भने ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ अप्फाका नेता रामप्रसाद भुसालले तपाई कसरी मोटिभेट हुनु भयो भन्ने प्रश्न गरे । उनले भने मलाई माओवादी काँग्रेस दुबैले चिन्नु हुन्छ । म आफैलाई थाहा छ नेपाली काँग्रेसका महामन्त्री गगन थापाले विगतमा पाँचसात लाखको गोठ बनाएर करोडौं रुपैयाँ अनुदान लियो भनेर हल्ला चलेको छ । अनुगमन गर्दा उनको बाखा जंगलमा चर्न गएको छ भन्यो रे । सामाजिक साँच भएको मान्छे हुनु पर्छ । २०५८ सालमा सरकारी फार्मको हाकिम, धर्मराज श्रेष्ठले चिज बनाउने लागेको थियो । तर नसकेर उ बेलायततिर हिड्नु भयो भन्ने सुनेको छु । राज्यको हो की के भन्ने, मलाई दुःख लाग्छ । गरिवी निवारण हामीबाटै हुनु पर्छ । जागिर, बन्द व्यापार ज(जसले गर्छ सहयोग गर्नु पर्छ । श्रीमानले पठाएको सम्पति श्रीमतीले सकेको छ । श्रीमतीले पठाएको सम्पती श्रीमानले सकेको हुन्छ । अनि आएपछि सबे स्वाहा देखिन्छ । अनि परिवार(परिवारमा फाटो आउँछ । जीवन बिताउनुका लागि सँगै रहनु पर्छ । प्राकृतिले दिएको कुरा सबै गर्नु पर्छ । उनले भने ।

सरकारको तर्फबाट आर्थिक सहयोग पाउनु भएको छ ? भन्ने प्रश्नमा ठकुरीले भने दूधको चिस्यान गरेर राख्न एउटा फ्रिज दिएको छ ।

ठकुरीले १५ जनाको परिवार छन् भने एउटाले भाँडा माझ्न धेरै समय लाग्ने बताउँदै आफूले खाएको भाँडो आफैले माझ्नु पर्ने कुरा जोड दिँदै भने । 'सबैले आ(आफ्नो भाँडो माझ्नु पर्छ । १५ जनाको भाँडो माझ्न कति समय लाग्छ । त्यसैले आफूले खाएको भाँडो आफैले माझ्नु पर्छ भन्ने मेरो विचार छ ।'

नेपाल सरकार बागमती प्रदेश बाखा विकास अनुसन्धान केन्द्रका प्राविधिक सहायक तुसली बास्तोलाले अशोक सिंह ठकुरीले स्रोतको रुपमा त्यहीबाट सानन जातको बोका लगेको बताए । पिओर बनाउन सकिन्छ कि सकिदैन भन्ने प्रश्नमा लाइनमेन्ट गर्न सकिने व्लडको आधार नभएको बताए । लाइभस्टकमा त्यस्तो सम्भावना नभएको बताए । तर पनि ४० वटा पिओर, २०० वटा सानन क्रसमा छन् । एक वेटमा ३ वटासम्म पाएको छ ।

मासु स्वादको कस्ता हुन्छ ? भन्ने प्रश्नमा अरु बाखाको खोरमा गएको भए फरक समेत आउँछ । सानन जातको बाखाको मदर (प्यारेन्ट) कसरी लिइन्छ भन्ने विषय

उनले भने । साननको क्रस प्यारेन्ट गरियो भने समान्तरण खरिसँग क्रस गर्ने गरेको बताए । साथै सानन जातको बाखाको तौलको विषयमा जिज्ञासा राख्दा मेल भाले १०० केजी, फिमेल ५० देखि ५८ केजी हुने बताए । यसको मासु बाखाको जस्तो हुँदैन । प्रेसर कुकुरमा राखेर पकाउनु पर्दैन ।

१० हजार फिट भन्दा माथि उचाई भएको भू(भागमा यसलाई पालन गर्न सकिन्छ । पालन गर्ने इच्छुक किसानहरुले स्थानीय तहका वडा र पालिकाबाट सिफारिस लिएर आउन सक्छ । माग अनुसार अघिल्लो सालको यसै आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा पूरा गरिरहेका छौं । नियम अनुसार माग भएपछि उपलब्धता गरिदिन्छौं र पालो कुरेर लान सकिन्छ ।

प्रति के.जी १ हजार मूल्य जिउदो, लाइभ वेट, दूध छुटाउँदा ४० के.जी, भईसक्छ । दूध उत्पादन क्षमता एउटा दुहुनो माउबाट प्रतिदिन २ लिटर दूध दिन्छ । दुईवटा बच्चा (वेवी किड) हुँदा पनि साननको २ लिटर दूध आनन्दले दिन्छ । क्रस गरेको खरि जातको बाखाको १ लिटर दूध दिने क्षमता राख्छ । प्रति लिटर दूध ५०० रुपैयामा बिक्री हुन्छ । गाई भैंसीको जसरी बिहान बेलुकी पर्खेर दुहुनु पर्दैन । जतिबेला पनि दूध दुहेर पनि खुवाउन सकिन्छ ।

बास्तोलाका अनुसार १०० वटा वरुवाल जातका भेडा रहेको र शुरुमा जुम्लाको सिँजाबाट वरुवाल जातको भेडा ल्याएको बताए । २००१ सालमा यो फार्म स्थापना भएको थियो । कृषि अनुसन्धान परिषद् नार्कको गुठीचौर अनुसन्धान केन्द्रमा म्याङलुङ्ग, मेरीनो, वरुवाल भेडाका जातहरु पाइन्छ । पाँचसय खोला अनुसन्धान केन्द्र नुवाकोट पनि पालन गर्ने गरिएको छ ।

स्थानीय र बाहिरबाट ल्याएका जातिलाई हिस्ट्रो नगरौं भनेर छुट्टा(छुट्टै विकास गरिएको छ ।

यहाँ क्यालिफोर्निया र आइल्याण्डबाट अंगोरा जातको खरायो पालन गरिन्छ । अंगोरा जातको खरायोको विशेषता आँखा छुट्याउन सकिने र त्यस जातिको आँखा र तेजिलो हुने बताए । सरकारको नीति अनुसार २०६२ सालमा केही जातका खरायोहरु हटाएको बास्तोलाले भने ।

मासु प्रयोजनका लागि यसै आर्थिक वर्ष १५० वटा खरायोहरु बिक्री गरिसकिएको र उक्त खरायो हिमालयन रेविट हाउस प्रा.लि. लाई दिएको बताए । अहिले सम्म त्यहाँ १५० वटा खरायो बाँकी रहेका छन् भने । हिमालयन रेविट हाउसलाई वार्षिक रुपमा ३०० वटा खरायो उपलब्ध गराउने गरेका छौं । बजारको माग अनुसार ४ महिना भन्दा तल रु.५००, पाँच महिना भन्दा माथिका रु.४०० प्रति केजीका दरले बिक्री गर्ने गरको बताए ।

खरायोलाई १५/१५ दिनमा ब्रिडिङ्ग गरिन्छ । भेडाले कराएर बाली लिएको कसैले थाहा पाउँदैन । ५ वर्षसम्म राख्दा पनि थाहा पाउँदैन । फिमेल र मेल राखेर म्याटिङ गरिन्छ । मेल दोहोरो राख्दा पनि थाहा हुँदैन ।

बास्तोलाले २००१ सालमा बनाएको खोर देखाउँदै भने 'यो खोर २००१ सालमा बनाएको खोर'हो ।' यि बाखाहरुलाई प्रोटिनयुक्त खानेकुराहरु खुवाइन्छ । तोरी, पीना, वदाम, नुन, आदि दिइन्छ ।

इन्द्रसरोवर मत्स्य विकास केन्द्र कुलेखानीका प्राविधिक सहायक सुनील लामाले तालमा मत्स्या पालन विक्रम संम्वत् २०४१ सालबाट शुरु भएको र २०४९ सालमा मत्स्य विकास केन्द्रको रुपमा स्थापना भएको बताए । उनका अनुसार मत्स्य विकास केन्द्रमा विभिन्न प्रजातिका माछाहरु पालिने गरेको बताए । माछा पालन गर्ने काम कहिले र कसरी शुरुवात भयो भन्ने प्रश्नमा स्थानीय वासीहरुको जीविकोपार्जनलाई सहज बनाउन माछाको भूरा ल्याएर पालन शुरु गरेको बताए ।

माछाको भूरा यही उत्पादन हुन्छ कि अन्य ठाउँ ल्याउनु पर्छ भन्ने प्रश्नमा उनले चितवनको रत्ननगर टाँडी र भण्डारबाट भूरा ल्याएर छोड्ने गरेको बताए ।

इन्द्र सरोवर मत्स्या पालन केन्द्रमा कुन(कुन जातका माछाहरु पालिन्छ भन्ने प्रश्नमा सिल्भर कार्प, कमन कार्प, विग हेड आदि जातको माछा पालिने बताए । इन्द्रसरोवर मत्स्य विकास केन्द्रबाट वर्षेनी २५०० क्विन्टल माछा उत्पादन गरिन्छ । असार(भाद्रमा भूरा छोडिन्छ । असार मसान्तसम्म आकार अनुसार माछा बिक्री गर्न माछा मारिन्छ । माछालाई ग्याल्भानाइज केजमा पालिन्छ । विशेष गरि मत्स्य पालन व्यवसायी संघले समेत माछा पालन गर्दै आएको छ । माछा पालन केज भित्र र बाहिर पनि पालिन्छ । उनले भने । धेरै माछा पालनको काम हामीले भन्दा मत्स्य व्यवसायी संघले गर्ने गरेको बताए ।

लामाले भने बढीमा वार्षिक ४००० टन माछा त्यही तालबाट उत्पादन गर्ने बताउँदै, तालमा माछा मारेपछि सरकारलाई कर बुझाउने गरेका छन् ।

तराईमा पालिने माछा र इन्द्रसरोवर तालमा पालिने माछाको गुणस्तरमा कतिको फरक हुन्छ भन्ने प्रश्नमा लामाले चिसो पानी भएकोले यहाँ पालिने माछाको स्वाद राम्रो हुन्छ । शहर माछा विरलै पाइन्छ । यो तालमा ६० केजी तौलसम्मको माछा हुन्छ ।

लामाका अनुसार वरिपरिका किसानहरुले तरकारी खेती गरिने भएकाले तरकारीमा छर्ने विषादीले धेरै असर गरेको हुन्छ । माछाको जैविक विविधतामा कस्तो असर पारेको छ ? भन्ने विषयमा प्रश्न गर्दा किसानहरुले विषादीको प्रयोग गर्दा जैविक विविधतामा आधारित स्थानीय जातको माछाहरु हराउँदै गएको बताए ।

नर्सरी केजको पनि व्यवस्था छ । भूराको लागि १२ वाई १२ मिटर बराबरको केज बनाइन्छ । १६ वाई १८ आकारका, ८ वाई ८ मिटरका, गरि जम्मा १६ वटा केजहरुमा माछापालन गरिएको बताए ।

गहिराईमा ३ मिटर, लम्वाई, चौडाईमा ५ वाई ५ मिटरको हुन्छ ।

इन्द्रेणी मसरुम प्राविधिक उत्पादन प्रमुख भास्कार अर्यालले १३ वटा आर्टिफिसियल बलका रुमहरु रहेको छ । १ वटा बलमा १८०० ग्राम तौल हुन्छ । १ वटा आर्टिफिसिएल रुममा ८०० वटा बल अट्छ । च्याउको होलसेल मूल्य २८० र बजार मूल्य ३५० मा दिने गरिन्छ । बल आर्टिफिसियल रुपमा राखेपछि ५ दिन रेष्टमा राख्नु पर्छ । वार्षिक ५ पटक उत्पादन लिन्छ । एउटा केजबाट एकपटकमा ६ लाख ५५ हजार २ सय रपैयाँ बराबर च्याउ उत्पादन हुन्छ । नेपालमा कच्चा पदार्थको अभावका कारण च्याउ उत्पादनमा महँगो लागत लाग्छ । भारतको हरियानामा यस्तै गोव्रे च्याउ उत्पादन लागत ३५ रुपैयाँ पर्न जान्छ । बिउ कहाँबाट ल्याउनु हुन्छ भन्ने प्रश्नमा बिउ गुर्जुधाराको बीउ व्यवसायहरुबाट ल्याउन गरेको बताए । मान्छले बल बनाउँछन् कि मेसिनबाट भन्ने प्रश्नमा मानिसले नै बल बनाउने गरेको बताए । केजमा हालेको ३५ दिनबाट उत्पादन दिन शुरु गर्छ ।

यसका लागि प्लाष्टिक १८ वाई ३६ प्लाष्टिक आकारको हुन्छ ।

आवश्यक सामाग्रीहरु पराल १००० गाम
कुखुराको सुली ७० प्रतिशत,
यरिया १.५ प्रतिशत,
एमोनिया सल्फेट ५ प्रतिशत,
गहुँको चोकर ५ प्रतिशत,
पीना २ प्रतिशत,

माटो मै जन्मिन्छ, माटोमै हुर्किन्छ र माटोमै मिसिन्छ : सचिव

रिजालले आफ्नो कार्यपत्रमा एफएओकै सहमतिमा नेपालले आफ्नै नारा तय गरेको बताउँदै नुनिलो माटोको प्रभाव भन्दा अम्लीय माटोको प्रभाव घटाउने 'माटोमा अम्लियपन घटाऔं', भनेर नारा परिवर्तन गरेका बताए ।

धनबहादुर मगर

काठमाडौं मंसीर २०, 'माटोको सुधार, परिक्षण, रेखदेख र उपचार' भन्ने मुल नाराकासाथ ११ औं विश्व माटो दवस २०८१, सम्पन्न भएको छ ।

प्रभातफेरि कार्यक्रम कृषि विभागको

प्राङ्गनबाट शुरु भई हरिहरभवन, पुल्चोक, जावलाखेल हुँदै नगर परिक्रमा गरि पुन: कृषि विभागको सभाहलमा मूल समारोह कार्यक्रममा सहभागी भएका थिए । प्रभात फेरि कार्यक्रममा कृषि सँग सम्बद्ध सरोकारवालाहरुले माटो बचाउने विभिन्न व्यानर प्लेकार्डकासाथ सहभागी भएका थिए कृषि विभाग उप(महानिर्देशक राजेन्द्र कोइरालाले स्वागत मन्तव्यबाट शुरु भएको कार्यक्रममा माटो दिवस संयुक्त रुपमा मनाएको बताए ।

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि कृषि तथा पशुपन्छी मन्त्रालयका डा.गोविन्द शर्माले जैविक विविधता बचाउने माटोको संरक्षण गर्नु पर्छ । जति धैरै धनी वा गरिब हुन् सबैले खानु पर्छ । हाम्रो जस्तो देशमा खाद्य पदार्थ आयत गर्नु परेको छ । जथाभावी अनुदान दिने बन्द गरेर माटोको संरक्षण गर्न सहयोग पऱ्याउने किसानलाई पुरस्कृत गर्न नीति किन नबनाउने ? अर्गानिक पदार्थ बनाउन कति मिहिनेत गर्नु पर्छ भन्नेको कुरा अवगत गर्नु पर्छ !

गोठे मल सुधार र हरियो पदार्थकामा जोडदिनु पर्छ माटोमा पञ्चतत्व भएको सत्यह हो ।

परापूर्वकालमा माटोको पुजा गरिन्थ्यो, माटो र भूमि पुजन गरेर मात्र खेतीपाती गरिन्थ्यो । माटोलाई जननी भुमि, आमा भनिन्छ सबै प्राणी माटो मै जन्मिन्छ, माटोमै हुर्किन्छ र अन्तमा माटोमै मिसिन्छ, भने । उक्त कार्यक्रम अन्तर्गत धादिङको धुनीवेसीमा २ दिने माटो परिक्षण, कृषि अनुसन्धान परिषदको परिसरमा नार्कमा विभिन्न प्रदर्शनी सहित कार्यशाला गोष्ठीमा माटोको महत्वका विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गरेका थिए । कोइरालाले माटो नै जीवनको पर्यायवाची भएको बताए ।

कार्यक्रममा ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास आयोजनाका प्रमुख चन्द प्रसाद रिजालले माटोको दिगो व्यवस्थापन विषयक कार्यपत्र प्रस्तुत गरेका थिए ।

कार्यपत्रमा माटो दिवसको इतिहास थाइल्याण्डका नरेश भुमीबलको जन्मदिनको अवसरमा पारेर आयोजना गर्ने गरेको बताए । रिजाले थाल्याण्डको नरेश भुमिवल, थाइल्याण्डको मात्र नभई विश्वकै माटो बचाउने अभियन्ता भएको र यस कार्यक्रमलाई सन् २०१४ देखि अधिकारिक रुपमा आयोजना गरि मनाउँदै आएको बताए । माटो दिवस कार्यक्रम सन् २०१४मा कारणवस नेपालले मनाउन नपाए पनि सन् २०१५ देखि नियमित मनाउँदै आएको बताए । पहिलो कार्यक्रम विश्व खाद्य संगठनको रोमस्थित हलमा मनाइको बताए ।

माटो दिवसलाई विश्वका १५० भन्दा बढी देशले मनाउने पनि बताए ।

रिजालले आफ्नो कार्यपत्रमा एफएओकै सहमतिमा नेपालले आफ्नै नारा तय गरेको बताउँदै नुनिलो माटोको प्रभाव भन्दा अम्लीय माटोको प्रभाव घटाउने 'माटोमा अम्लियपन घटाऔं', भनेर नारा परिवर्तन गरेका बताए ।

रिजालले स्वास्थ्य प्रतिको चेतना बढ्दै गएको छ । माटाको स्वस्थ मानिसको स्वास्थ्यसँग जोडिएको छ । माटेको स्वास्थ्यलाई व्यवस्थापन गर्न सके स्वास्थ रहन सक्छ ।

कार्यपत्रमा कृषि (एग्रीकल्चर पर्सपेक्टिभ :माटोको कृषिको लागि महत्व र कति छन् भन्ने कुरा बताए ।

पृथ्वीको माथिल्लो भागमा चट्टान खिएर, टुक्रिएर जीवजन्तुहरुको जीवाश्मा मिलेर बनेको छ । विना प्राङ्गारिक (अर्गानिक) पर्दाथ विना अर्गानिक माटो भन्न सकिदैन, जीवजन्तुको उपस्थति विना माटो हुन सक्दैन ।

वैज्ञानिकहरुको अनुसार पृथ्वीको उत्पतिलाई ४ अर्ब ५० करोड वर्ष मानिन्छ । माटो छोटो समयको सिर्जना होइन ।

निर्माणकर्ता जीवनहरुको भूमिका छ । माटो जीवांशको अवशेषबाट बनेको हुन्छ । वैज्ञानिकहरुका अनुसार १ इन्च माटोको संरचना बन्न १ हजार वर्ष लाग्दछ ।

जीवजन्तुको अवशेष कृषिमा मात्र नभई विभिन्न भूमिका खेलको हुन्छ ।

बोट बिरुवालाई आवश्यक पर्ने स्वास्थ्य माटोले २५ प्रतिशत पानीको संरक्षण गर्छ । प्रदुशित भएको माटोमा सुक्ष्म जीवहरु रहन सक्दैन ।

युरिया मलमा भएको नाइट्रोजन स्वस्थ बिरुवाले एकैचोटी पचाउन सक्दैन । स्वस्थ माटो सुचाङ्कमा ५० प्रतिशत ठोस पर्दाथ खनिज र जीवांशको भाग ५ प्रतिशत कायम रहेमात्र माटो स्वस्थ बन्छ ।

माटोको स्वस्थ कायम राख्न जीवांशहरुको अवशेष ५ प्रतिशतमा पुऱ्याउनु पर्छ ।

जीवांश व्यवस्थापन चुनौंतीको रुपमा रहेको छ ।

वातावरणले भन्दा १० औं गुणा कार्वन डाइअक्साइड लिन सक्छ । हामी खाने खानाको ९५ प्रतिशत स्रोत भनेको माटो बाटै लिन्छ ।

विश्वका ८१ करोड मानिसहरु आज पनि खाद्य समस्यामा छ । माटोको सुधार नगर्ने हो भने हामी बाँच्न सक्दैनौं । विश्वमा ३३ प्रतिशत माटो डिग्रेडेल भएको छ । ५ प्रतिशत

भन्दा कम स्वस्थ माटो भयो भने त्यसबाट कुनै पनि काम लिन सक्दैन ।

प्रभावकारी उपाय दिगो माटोको सुधार हो ।

माटोलाई दिगो माटोको रुपमा सुधार गरेर भौतिक जैविक गुणलहरु कायम राख्ने हो । नसके बिग्रन नदिऔं भन्ने हो ।

माटोको दिगो व्यस्थापनमा वनको ठूलो महत्व छ । बातावारण बिग्रन नदिन कोप(२९को आयोजना भएको छ । भोकमरी शून्यको कार्यक्रमका लागि अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता भएको छ । प्रतिवद्धता पूरा गर्न दिगो माटो व्यस्थापन हुनु पर्छ । आज ग्लोवल स्वायल पार्टनशिपको आवश्यकता विश्वभर परेको छ ।

१८१८ को कार्वनको मात्रा हेर्दा घटेर गएको छ । सन् १८०० बाट सन् २००० सम्ममा पुग्दा कार्वन पातलो भइससेको छ । २ सय वर्षको अवधि मानेर सन् २३०० सय २४०० सयको अवधिलाई हेर्दा हामी पृथ्वीमा जीवहरु बाँच्न सक्ने अवस्था देखिदैन ।

नेपालमा माटोको अवस्था :

सन् २००२ देखि प्राङ्गरिक पदार्थ कस्ता छन् भनेर हेर्दा दिगो माटो वा प्राङ्गारिक पर्दाथको माटोको अवस्था कायम रहेको देखिन्छ ।

नेपालको माटो बिग्री सकेको अवस्था छैन । प्रगाति पनि भएको छैन, रोकथाम गरिरहेको अवस्था छ । सन्तोष मान्न सकिदैन । प्राकृतिक भूमिकाको पहिचानमा खासै परिवर्तन हुन सक्दैन । फसफोरसको अवस्था ठिक छ । तर पोटासको मात्रा कमजोर भएको अवस्था छ ।

७०/८० प्रतिशत पोटास ऋणात्मक छ । पोटासको खपत बढाउन सकनौं भने अझ भयावह हुन्छ ।

समुचित रुपमा १६ वटै खाद्यतत्व सन्तुलन गर्न सकनौं भने कहिँ न कहिँ कृषि उत्पादनमा असर पर्छ । प्राङ्गारिक पदार्थको घट्दो अवस्था छ । सन्तुलन गर्न उचित मल खादको प्रयोग गर्नु पर्छ । कृषिमा रासायनिक पदार्थको प्रयोगको कारण सुक्ष्म जीवाणुमा ह्रास आएको छ । ८० प्रतिशत प्राङगारिक मल एओएम हो । अब वायोमास वेस कम्पोष्ट वृद्धि गर्नु पर्छ । किसानको घर(खेतमा प्राङ्गारिक मल कारखाना बनाउने र कोशेवालीमा जोड दिनुपर्छ । एफएओको १० वटा गाइडलाइनलाई पछ्याएर अगाडि बढ्नु पर्छ ।

नुनिलो (साल्ट)को टेक्नोलजी) हाम्रा लागि वरदान सावित भएको छ । केही अवगुहरु छन् । प्राङ्गारिक स्रोतका लागि पोषणको चुनौती छन् ।

रासायनिक मल भनेको रासायनिक विषादी जस्तो होइन । रासायनिक मलले जीवाणुहरुलाई । त्यति धेरै असर गर्दैन मिलाएर प्रयोग गर्नु पर्छ ।

रासायनिक र प्राङ्गाररिक मलको प्रतिस्पर्धी होइन । पोषणको परिपूर्ति गर्छ । रासायनिक मलको वजेट यथास्थितिमा राखेर प्राङ्गारिक मलको प्रवर्द्धनमा जोड दिनुपर्छ । रासायनिक मलको प्रभाव नजर अन्दाज गर्न सक्दैन । सन् १८१८ मा एमोनिया नाइट्रोजन कार्वन डाइअक्साइडका लागि रासायनिक मल कारखानाहरुको स्थापना भयो । सन् १९५० देखि बढी मात्रामा नाइट्रोजन मलको उत्पादन हुँदै आयो ।

सन् १९४८ बाट रासायनिक मल उत्पादन गर्न नसकेको अवसथा थियो भने विश्वका जनसंख्या ३ अर्बमा मात्र सीमित हुन्थ्यो भन्ने वैज्ञानिकहरुको राय छ । खाद्यतत्व पूरा गर्न रासायनिक मल र पाङ्गारिक मल मिलाएर प्रयोग गर्न सके उत्पादन बढ्छ । एकीकृत खाद्य तत्व व्यस्थापन गर्न पहिले माटोको परिक्षण गरेर बालीको आवश्यकता पूरा गर्छ की गर्दैन भनेर जाँच्नु पर्छ । पोषकतत्व पुऱ्याउनका लागि प्राङ्गारिक मलबाट नपुगेमा रासयानिक मलको प्रयोग गर्नुपर्छ ।

गोठ सुधार कार्यक्रम प्रभावकारी कार्य भएकोले पालिकास्तरमा बढाउनु जरुरी छ । गोवरलाई प्राङ्गारिक मल भनेर बढी चिन्दछ । त्यो भन्दा पढी पोषकतत्व पिसावमा हुन्छ । पिशावलाई व्यवस्थान गर्नसके बोटबिरुवा र माटोलाई चाहिने खाद्यतत्वको आपूर्ति गर्न पर्छ ।

गोठ सुधार गर्न ४ कम्पोनेन्टहरुलाई अनुशरण गरौं । किसानहरु अब गोठे मल सुधार कार्यक्रममा जानु पर्छ । गोवरलाई बारीमा छरेपछि सुकाएर राख्नु हुँदैन । मल छरेको १२ घण्टामा ६ प्रतिशत नाइट्रोजन जान्छ । २४ घण्टामा १२ प्रतिशत नाइट्रोजन जान्छ । पिसावमा आधारित झोल मलमा केन्द्रीत गर्नुपर्छ ।

अहिले नेपालमा १ लाख ८८ हजार २ सय ६४ मेट्रिकटन प्राङ्गारिक मल उत्पादन गरेर प्रयोग गरिरहेको अवस्थामा छ । र हामीलाई चाहिने कम्पोष्ट मल ३ लाख मेट्रिक टन उत्पानदन गर्नसक्ने स्रोतहरु हामीसँग छ । स्थानीय स्रोत साधानको प्रयोग गर्दै प्राङ्गारिक उत्पादनमा जोडदिनु पर्छ ।

राष्ट्रिय कृषि अनुसन्धान परिषद् माटो व्यस्थापन केन्द्रका प्रमुख श्रीप्रसाद विष्टले माटो विजेत पुरस्कार निम्न अनुसारका मापदण्डहरु तया गरि छनौट विधि अपनाएको बताए ।

देशभरमा १०, ८०० पटक परिक्षण भएकोमा माटोको खाद्यतत्व व्यवस्थापनमा उत्कृष्ट कार्य गरेका किसानहरुलाई छनौट गरेको बताए । पुरस्कृति हुनका लागि २५ प्रतिशत पूर्णाङक प्राप्त गर्नेलाई पुरस्कृत गर्ने मापदण्ड बनाएको र तराई र पहाडमा छुट्टै प्रक्रिया तयार गरी छनौट गरेको बताए ।

प्राङ्गारिक मलको प्रयोग गरेका पुरस्कृत किसानहरु भनाई :

सदानन्द नगरपालिका भोजपुरकी सिर्जना राईले १० हजार नगद पुरस्कार कदर पत्र, सिराहका किसान सूर्यनारायण यादवले १० हजार नगद पुरस्कार सहित कदर पत्र, प्राप्त गरेका थिए ।

पुरस्कृति कृषकहरुलाई कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि कृषि विकास मन्त्रालयका सचिव डा.गोविन्दप्रसाद शर्माले प्रदान गरेका थिए । पुरस्कार प्राप्त गरेपछि दुबै किसानले भने गाइवस्तुको गोवर मलको उचित व्यवस्थापन गरेका कारण माटो स्वस्थ राख्न सफल भएको अनुभव सुनाए । आफूहरुले कृषि गर्दा आफैले तयार गरेको गाइवस्तुको गोठे मल प्रयोग गरेको बताए । गोठमललले माटोको उर्वरा शक्ति कायम गर्ने बताए । सूर्यनारायण यादवले भने आफूले भैंसीको मललाई जमिनमा खाल्डो बनाएर गोवर मल जम्मा गरेको र त्यसबाट माटोलाई चाहिने प्राङगारिक पदार्थ कायम हुँदा माटो स्वस्थ रहन गएको विचार व्यक्त गरे ।

टिकटक भिडियो प्रतियोगीता :

कृषि विभागकी कृषि अधिकृत तथा टिकटक प्रतियोगीताकी संयोजक भवानी खतिवडाले माटो बचाउने सन्देशमूलक कविता वाचन गरेकी थिएन् ।

टिकटक भिडियो प्रतियोगीतामा ६२ जना प्रतियोगी सहभागी रहेको र तीन प्रकारको छनौंट विधि अपनाएका बताइन् ।

खतिवडाले भनिन् छनौंट गर्ने क्रममा कतिपय एआई प्रविधिको प्रयोग गरेजस्तो देखिएको, कतिपयमा अस्पष्ट भएको बताए । कतिपयमा विषयवस्तु दोहोरिएको र कतिपयमा अरुको नक्कल गरे जस्तो देखिएको जस्ता रहेको बताइन् ।

छनौंट विधिमा

१ शिल्प र कलामा मौलिक रहेको,

२. माटोको संरक्षण र उपचार, मौलिक छ

छैन भनेर हेरिएको,
३ प्रस्तुत टिकटक भिडियोको शैली र सुचना सम्प्रेशन गरेको छ कि छैन भनेर हेरिएको, उक्त पुरस्कारका लागि ५० पूर्णाङ्क कायम गरेको बताईन् ।

प्रतियोगतिगामा अनिल अधिकारी प्रथम, कन्चन अधिकारी द्धितिय, र विक्रम गिरी तृतीय भएर थिए । विजेताका लागि अंकभार ४० ३५ र ३० पूर्णाङ्क ल्याउन सफल भएका तिनैजनालनई प्रथम, द्धितीय तृतीय घोषित गरि पुरस्कृत गरेका थिए ।

राष्ट्रिय कृषि अनुसन्धान परिषद्का कार्यकारी प्रमुख डोलराज खनालले दुबै किसानले पशुपालन गरिरहेको र रासायनिक मलको ठाउँमा गाइवस्तु पालेर माटोको सुधार गरेको बताउँदै माटो सुधार गर्न गाइवस्तु पालेर प्राङगारिक मल प्रयोग गर्न जोड दिए ।

विष्टले पञ्जाब र झारखण्डमा नै पनि कृषिमा फरक रहेको बताउँदै ९५ प्रतिशत शुद्ध खाना माटोबाटै हुन्छ । त्यसैले भूमि पुजनको महत्व छ । मिश्रित बालीको प्रवर्द्धन, र स्वस्थ रहन माटोमा खाली खुट्टा हिडछन् । हिँड्दा प्राकृतिक रुपमा नै एन्टिवायोटिक काम गर्ने बताए । र हरेक प्राणीको लागि माटोको महत्व ठूलो भएको बताए ।

१ इन्च माटो बन्नमा १ हजार वर्ष लाग्छ । वर्षेनी १.६ मेट्रिक टन नेपालको माटो बगेर जान्छ । १ हजार वर्षको अवधिमा बन्ने माटो, नेपालको माटो प्रत्येक १५ वर्षमा उत्तिकै अनुपातमा बग्ने र माटोको गुणस्तरमा ह्रास हुँदै गरेको बताए । माटोको उत्पातदत्व र उत्पादन दुबै ढंगले व्यवस्थापन गर्नु पर्छ । माटो प्राकृतिक सम्पदा हो, बढी शोषण गर्‍यौं कि, अर्गानिक पदार्थको व्यवस्थापन गर्न सकेनौं कि, जसको कारण मरुभूमिकरण बन्दै गएको छ । शहरीकरणको विस्तारले र बन्दै गरेको ठूला(ठूला भवन निर्माणको कारण माटोको सन्तुलन बिग्रेर वातावरणमा ठूलो समस्या आएको बताए ।

विष्टले भने वातावरण परिवर्तनले असोज ४ गते बाढी पहिरो र शहरमा ठूलो क्षति हुनमा माटोमा जल अवशोषण हुन नसक्दाको परिणाम रहेको बताए । विष्टले भने माटोको अवस्था खस्केको हो, देख्न पाइयो ।

कृषि विभागका महानिर्देशक तथा ११ औं माटो दिवस मूल समारोहका अध्यक्ष ई जगन्नाथ तिवारीले वास्तविक माटोको मायाँ गर्नेले माटोको महत्व कति छन् भन्ने कुरा बताइ रहनु नपर्ने बताउँदै माटोको महत्वलाई सञ्चारकर्मी र सम्बन्धित सरोकारवालाहरुले बढी भन्दा बढी जनमानसमा पुर्‍याउन आगह गरेका छन् ।

जिपसम १० प्रतिशत मिसाएर च्याउ उत्पादन गर्ने मलको तयारी गरिन्छ ।

कच्चा पदार्थ कहाँबाट ल्याउनु हुन्छ भन्ने प्रश्नमा भारतबाट पनि ल्याइने गरेको बताए । साथै बाटोघाटोको कारण कच्चा पदार्थ ल्याउन ठूलो चुनौंती रहेको बताए । च्याउमा लाग्ने रोगहरु के हुन् भन्ने प्रश्नमा बबल, ग्रीन मल, कालो ढुसी लाग्ने बताए ।

बाँकी ८ पृष्ठमा

किसान सञ्जाल ....बजारबाट फिर्ता आउँछ कि आउँदैन । आयो भने के गर्नुहुन्छ भन्ने प्रश्नमा बजारबाट फिर्ता नलिएको बताए । गहुँको चोकर लगायत आवश्यक चाहिने विविध पदार्थहरु मिसाई सातदिनसम्म राखेर पकाउँछन् । बिग्रन नदिनको लागि मिश्रित चोकरमा तलबाट हावा छिराएर थुप्रोमा भित्रैसम्म हावा पठाइन्छ । महर्जनका अनुसार ३ जना व्यस्थापक, १८ जना नियमित कामदारहरु नियमित काम गरिरहेको बताए । मिनि डोजर चालक बुधमान गमालका अनुसार हाइड्रोक्साइड प्रविधिबाट च्याउ उत्पादन लिन र शून्यसमयदेखि अन्तसम्म उत्पादन प्रक्रियामा लानु २ महिना समय लाग्छ ।

इन्द्रेणी मसरुम फार्मका प्रबन्धक निर्देशक नविन महर्जनले लगानीको विषयमा प्रश्न गर्दा ८० लाखबाट शूरु भएको फार्मको हाल सम्म २० करोडको हाराहारीमा पुगेको बताए । २०७१ देखि २० वर्षका लागि जमीन भाडामा लिएको बताए । न्यूनतम् २० करोडबाट २५ थियो तर पब्लिक कम्पनी भएकोले कार्यविधि अनुसार अधिकतम् लगानी ३५ करोड पुर्‍याउने योजना रहेको बताए । हालसम्म लगानी कर्ता ७०१ जना पुगेको छ । पब्लिक लि.कम्पनीको रुपमा स्थापित उक्त मसरुम फार्म अत्याधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरि च्याउको उत्पादन गरिन्छ । संरचना निर्माण गर्न जमीन बनौटका कारण जमीन बढी खर्च लागेको महर्जनले बताए ।

चुनौंतीहरु केके छन् भन्ने विषयमा प्रश्न गर्दा बाटोको कारण अवरोध छ । बाटोको असुविधाको कारण कच्चा पदार्थ ल्याउन नसक्ने अवस्था छ । यो फार्म २०७१ सालमा स्थापना भई २०७२ सालदेखि उत्पादनमा आएको हो ।

कोरोना कालमा बजारको समस्या भोग्नु पर्‍यो कि परेन भन्ने प्रश्नमा स्थानीय निकायहरु थाहा नगरपालिका र चन्द्रागिरी नगरपालिकाको अनुमति लिएर बजारसम्म लग्ने गरेको र बजारको समस्या खासै नपरेको बताए । तर, कच्चा पदार्थ ल्याउन भने निकै सास्ती खेप्नु परेको बताए । व्यवस्थापक नविन महर्जनका अनुसार बजारसम्म ल्याउने चुनौंती भनेको स्वास्थ्य कै चुनौंती थियो । जोखिम थियो । सरकारबाट अनुदान पाउनु भयो कि भएन भन्ने प्रश्नमा बागमति प्रदेशमा शालिकराम जमकट्टेल मुख्यमन्त्री हुँदा चिस्यान भ्यान अनुदानको रुपमा पाएको बताए ।

अवलोकन भ्रमणमा अखिल नेपाल किसान महासंघका सह(सचिव तथा युवा नेता निर्दोष तिमिल्सिनाले अवलोकन भ्रमण चुनौंती देखिए पनि नेपाल कृषि क्षेत्रमा लगानी गरेर कृषि उत्पादन बढाउन सकिने सम्भावना भएको बताए ।

त्यसैगरी अखिल नेपाल किसान महासंघ बागमति प्रदेशका सचिव हरिशरण वरुवालले अवलोक भ्रमणको संक्षिप्त समीक्षा गर्दै कृषिमा लगानी बढाउन सके दैनिक रुपमा विदेशिने युवाहरुलाई रोक्न सक्ने प्रशस्त आधारहरु देखेको बताए ।

त्यसैगरी अखिल नेपाल किसान महासंघका केन्द्रीय सदस्य शिशिर श्रेष्ठले भ्रमण फलदायी भएको बताउँदै कृषि उद्योगहरु प्रशस्त खोल्न सक्ने देखिएको बताए ।

त्यसैगरि राष्ट्रिय किसान सञ्जाल राष्ट्रिय कार्यन्वयन समितिका लेख प्रमुख प्रकाश घिमिरेले व्यक्ति व्यक्तिले गरेको पहलमा भएका उत्पादनहरु बजारीकरण जोडदिए वैदेशिक लगानीको आवश्यकता नपर्ने, सरकारबाट सहयोग भएको अवस्थामा गाउँगाउँमा कृषि उद्यमी बढ्ने विश्वास अवलोकन भ्रमणले पाठ सिकाएको बताए ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रान्तिकारी केन्द्र)का सचिव शिवहरी खनाल,

अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम अखिल नेपाल किसान महासंघका नेता रामप्रसा भुसाल, अखिल नेपाल किसान महासंघको कोषाध्यक्ष दयालक्ष्मी श्रेष्ठ, अखिल नेपाल किसान महासंघका युवा नेता प्रज्वल थापा, राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्चका केन्द्रीय सदस्य प्रेमप्रकाश नेपाली, अखिल नेपाल किसान महासंघका नेता सुरेन्द्र कँडेल, अखिल नेपाल किसान महासंघका नेतृ शान्ति खड्का, अखिल नेपाल किसान महासंघ क्रान्तिकारी केन्द्रका कोषाध्यक्ष गणेश कुवर, किसान सञ्चाल किसान परियोजनाका अनुगमन अधिकृत रितु रुपाखेती सहभागी रहेका थिए ।

एघारौं विश्व माटो दिवस २०८१ सम्पन्न

धनबहादुर मगर

काठमाडौं कृषि विभागको आयोजनामा ११ औं विश्व माटो दिवस २०८१, विभिन्न कार्यक्रमकासाथ नेपालमा पनि मनाएको भएको छ ।

विभागमा आयोजित पत्रकार सम्मेलन गरेर माटो दिवस मनाउन लागेको कृषि विभागका महानिर्देशक ई(जगन्नाथ तिवारीले बताएको हो ।

पत्रकार सम्मेलनमा ५ डिसेम्बरका दिन विश्वभरिनै माटो दिवस मनाउँने गरेको छ । सन् २०१५ देखि नेपालमा पनि माटो दिवस मनाउदै आएको हो ।

कृषि अनुसन्धान परिषद्क माटो अनुसन्धान केन्द्रका प्रमुख तथा माटो विज्ञ, श्रीप्रसाद विष्टले डिजिटल स्वायल म्यापीङ, शिविर क्षारियबाट अनुपात पहिचान गरेर गरिन्छ । रासायनिक मल सन्तुललित ढंगले प्रयोग गर्दा समस्या आएको छैन ।

रासायनिक मलको प्रयोग नेपालमा पनि ४५ वर्षदेखि गर्दै आएको र गोवर मल, रासायनिक मल सन्तुलित रुपमा प्रयोग गरियो भने माटोको स्वस्थमा समस्या नआाउने अनुभव नार्कसँग रहेको छ । प्रायजसो किसानहरुले रासायनिक मल प्रयोग गर्दा प्राङगारिक मल हाल्दैन । त्यसोगर्दा माटो उर्वराशक्तिमा ह्रास आएको देखिन्छ ।

अत्यधिक रासायनिक मलको खपत भइरहेको अवस्था, माटोको सुधार गर्न पर्यावरणीय कृषि प्रवर्द्धनमा जोडदिनु पर्ने सञ्चारकर्मीहरुको प्रश्नमा कृषि गरिने

सञ्चालन प्रदेश र पालिकाहरुमा भइरहेको बताउँदै, पालिका, विभाग र एनजीओहरुबाट पनि गर्ने गरेको बताए । साथै घुम्टी कार्यक्रममा स्वायल टेटिङ्ग भ्यानको प्रयोग गरि गर्ने गरेको बताए ।

विष्टले माटोको स्वास्थ कार्ड दुई(दुई वर्षमा वितरण गर्ने गरेको र प्रयोगशालाको आवश्यकता हेरेर स्थानीय फोकल पर्सनबाट पनि गर्ने गरेको बताए । हालसम्म १४,२७४ जना किसानको हातमा कार्ड पुगेको छ । डिजीटल सोयल म्यापिङ्ग किसानसम्म पुग्छन कि पुग्दैनन भन्न सकिदैन । तर माटो परिक्षण ५ गुणा बढेको छ । सोयल प्यापिङ्ग र माटोको परिक्षण विद्यार्थी, पालिकाको कृषि शाखाबाट पनि गरेको छ । कतिले प्रयोग गरिन्छ थाहा हुन सकेको छैन ।

माटोको स्वस्थ गुणस्तर मापन अम्लिय र किसान र कृषि व्यवसायीहरुले गाईवस्तुको मल प्रयोग नगरेको र गाइगोरुको ठाउँ यान्त्रीकरणले लिएपछि समस्या आएको बताए ।

कृषि विभागका महानिर्देशक ई जगन्नाथ तिवारीले आयस्रोत बढेर होला, वस्तुभाव पालेका छैनन । महिनावारी १० हजार आयआर्जन गरेपछि गाइवस्तु पाल्न छोड्छन । दुईतिन वर्ष कृषि छोडेर अन्य व्यवसायमा लागेहरु कृषिमा भन्दा अन्य व्यवसायबाट बढी नाफा देखिएकाले कृषि गर्न छोड्दै जाने क्रम बढेका छन् ।

माटोको राम्रो सुधार भयो भने ५८ प्रतिशत कृषिबाली स्वतः वृद्धि हुन्छ । प्रयोगले पुष्टि भएको छ । माटो राम्रो व्यवस्थापन गर्न सकियो भने उत्पादन बढ्छ ।

माटो विज्ञ, श्रीप्रसाद विष्टले माटोमा अर्गानिक पदार्थ प्रयोग गर्न सके मात्र माटोको स्वास्थ्यमा सुधार हुने र सुक्ष्म जीवको वृद्धि भई उत्पादन बढ्ने बताए । जसले कृषि उत्पादन र समग्र जीवन बाँच्न सक्ने वातावरण बन्छ ।

माटो सप्रिन कति समय लाग्छ भन्ने प्रश्नमा विष्टले 'जति समय माटो बिग्रनमा लाग्छ, उत्तिकै समय सप्रिन पनि समय लाग्छ, भने आउने पुस्तालाई माटो सुधार गरेर हस्तान्तरण गरौं भन्ने हो ।'

विष्टले भने माटो नै जीवनको आधार हो । खाद्य सुरक्षामा पनि माटोको सुधारको कुरा आउँछ । स्वच्छ र शुद्ध पानीको पनि कुरा आउँछ । ९९ प्रतिशत माटो स्वस्थ छ भने सबै स्वस्थ हुन्छ । स्वस्थ रहन पानी महत्वपूर्ण छ । प्राङ्गरिक तत्वहरु पानीबाटै गएको हुन्छ । जलवायू परिवर्तनको चक्र पनि त्यही क्रम हो ।

माटोमा खाली खुट्टा हिड्दा, कामगर्दा पनि जीवको जीवनमा वायो इनर्जी बलियो हुन्छ । त्यसको प्राकृतिक स्रोत पनि माटो नै हो । माटो वैज्ञानिक विष्टले भने, संघीयता आउनु अघि १० जिल्लामा माटो परिक्षण केन्द्र थियो । संघीयता आएपछि त्यो काम स्थानीय तहले गरिन्छ । माटो परिक्षण १५ भन्दा बढी पालिकाले शुरुवात गरेको छ ।

खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना रिड परियोजनाका निर्देशक तथा सह(सचिवमा चन्द्रपसाद रिजालले माटोको आयु घटेर गएको बताए । रिजालले माटोको आयु १० हजार वर्ष हुने बताउँदै जथाभावी रासायनिक मल प्रयोग र औद्यौगिकीकरणका कारण माटोको आयु छोटिदै गएको बताए । नेपालको माटोको अवस्था कस्ता छन् भन्ने प्रश्नमा, 'नेपालको माटो चाहीँ मरिसकेको छैन ।' विश्वमा खेतीयोग्य भुमिमा आद्यौगिकीकरणका कारण ६० प्रतिशत माटो मरिसकेका छन् ।, र १८ प्रतिशत माटो मात्र स्वस्थ रहेको बताए । नेपालको सन्दर्भमा भने त्यस्तो बिग्रीसकेको छैन ।'

जीव जगतमा ९५ प्रतिशत सबै प्रकारको समस्या माटोबाट भएको हुन्छ । ३३ प्रतिशत माटो डिग्रेडेशनका भू(क्षयका कारण भएका छन् ।

रिजालले भने रिड परियोजनाले ७५ वटै जिल्लामा माटो परिक्षण गर्न एकीकृत प्रयोगशाला बनाउँदै गरेको बताए । १५ वटा ल्याव पालिका आफैले सञ्चालन गरेको र ३० वटा ल्याव सम्बन्धित निकायलाई

हस्तान्तरण गरिसकेको पनि बताए । र अन्य निर्माणको अवस्थामा रहेको बताए ।

मुल कुरा हामी स्वास्थ्य सँग चिन्तित छौं । सबै कुरा माटोको अवस्थाबाट निर्भर हुन्छ । स्वस्थ माटोमा उम्रेको बोटबिरुवा स्वस्थ हुन्छ । र त्यसलाई खाने जनवार पनि स्वस्थ हुन्छ । समग्रमा स्वास्थ्य राष्ट्रको समृद्धि पनि हो ।

पत्रकार सम्मेलनमा सूचनाको ग्याप भएको प्रश्न उठाउँदा महानिर्देशक तिवारीले व्यक्तिगत रुपमा आफूलाई त्यति जानकारी छैन नभएको, तर, कृषिलाई महत्व नदिएको कारण पनि हो कि भने !

पत्रकार प्रेम पौडेलले रासायनिक मलमा धेरै वजेट आवश्यकता हो कि होइन ? भन्ने प्रश्न गरेका थिए ।

उक्त प्रश्नमा उत्तरमा चन्द्रप्रसाद रिसालले वजेट यथेष्ट मात्रमा छुटाएको छ । रासायनिक मल मात्र अभिशाप होइन । १९१८ मा रासायनिक मलको उत्पादन र प्रयोग भएपछि । उत्पादन बढेको थियो । रासायनिक मलको प्रयोग गरेर त्यस्तो जटिल समस्या आएको हो जस्तो लाग्दैन । रुस युक्रेनको लडाई शुरुभएपछि त्यतिबेला देखि मल एक्कासी महँगो भयो । त्यसकारण पनि मलको माग बढ्यो । र रासायनिक मल बढी प्रयोग गरेर भौतिक गुण बिग्रने गरि प्रयोग गर्नु समस्या हो ।

रासायनिक मल मात्र हाल्यो भने माटोको भौतिक अवस्था ठीक हुँदैन र माटोको सन्तुलन बिग्रन्छ । माटो बिग्रनु नदिने र उत्पादन बढाउन दुबै मलको आवश्यकता पर्छ ।

मल खरिद गर्न १० अर्बबाट एकैचोटी ३० अर्ब वजेट पुग्नु कारण रसिया र युक्रेनको युद्ध पनि हो । विश्वमा मलको मूल्य ह्वात्तै बढ्यो । त्यतिबेला मलको मूल्य पनि एकै चोटी वृद्धि भयो । ३० अर्बको मल खपत नहुन पनि सक्छ ।

प्राङ्गारिक मल कारखाना खोल्ने क्रम थियो । प्राङ्गारिक मल उत्पादन भन्दा पनि ढुवानीमा बढी खर्च भयो । ललितपुरबाट चितवनसम्म गोवर पुऱ्याउन त्यहाँ उत्पादन भएको मल यहाँ ल्याउन ढुवानी खर्च बढी भयो । प्राङ्गारिक मलको फर्म स्थापना अब फर्मस्तरमै गर्नुपर्छ भन्ने अवधारण बनाएका छौं ।

रासायनिक मलको विकल्पमा हो कि ? भन्ने प्रश्नमा स्वस्थ माटोले रासायनिक मललाई एकै चोटी पचाउन सक्दैन । सुक्ष्म जिवाणु रहनु पऱ्यो । रासायनिक मल पूरै बन्द गर्न चाहीँ सक्दैन ।

कृषि विभागमा वरिष्ठ इन्जिनियर संगीता श्रेष्ठले यान्त्रीकरणबाट माटोको गुणस्तर बिग्रन्छ भन्ने कुरामा रोटाभेटरको बढी प्रयोग नगर्न सुझाव दिए । मरीसकेको माटोको अवशेषलाई पुनर्जिवित गर्न सक्छ । त्यही प्रकारको यन्त्र पनि आएको छ ।

श्रेष्ठले कमन हार्भेष्ट प्रयोग गर्ने र ल्याण्डस्केपिङ्ग हार्भेस्टिङ्ग प्रणालीमा जानु पर्ने सुझाव दिए । माटोको टेस्टिङ गरेर मात्र कृषि उत्पादन बढ्दैन । रुख रोप्नु पर्छ, माटो सम्पूर्ण जीवको जीवन हो । कृषि यन्त्रको प्रयोग वैज्ञानिक रुपमा गर्नु पर्छ र रोटाभेटर प्रयोग घटाउनु पर्छ ।

रैथाने बालीका बीउहरुको संरक्षणका जोडदिनु: मन्त्री अधिकारी

काठमाडौं पुस १२, कृषि तथा पशुपन्छी विकासमन्त्री रामनाथ अधिकारीले गुणस्तरीय बिउ बिजनमा किसानको पहुँच बढाउन आवश्यक रहेको बताएका छन् ।

मन्त्री अधिकारीले आयातित बीउहरुको वर्चश्व भएकाले नेपालमा नै बिउविजन उत्पादन गरि नेपालको अर्थतन्त्रमा टेवा पुऱ्याउन आग्रह गरेका छन । साथै उनले रैथाने बालीका बीउहरुको संरक्षण गर्न पनि जोडदिनु पर्ने बताए । नेपालमै बीउको उत्पादन गरि यसका लागि सरकारी, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको भूमिका महत्वपूर्ण हुने बताए ।

नेपाल बीउ व्यवसायी संघको २६औं साधारणसभा तथा अधिवेशनमा मन्त्री अधिकारीले कृषि क्षेत्रको आधार स्तम्भ बीउ भएकाले समयमै गुणस्तरीय बीउ किसानलाई उपलब्ध गराउन व्यवसायीले ध्यान पुऱ्याउन आवश्यक रहेको बताए ।

मन्त्री अधिकारीले आमनागरिकको घरखेतसम्म बीउ पुग्ने र यसमा समस्या देखिँदा खाद्य संकट समेत आउन सक्ने भएकाले बिउ बिजनमा काम गर्नेहरू थप संवेदनशील हुनुपर्ने बताए ।

'उन्नत जातका बीउ प्रयोगले उत्पादकत्व बढाउन मात्र होइन, किसानको आयस्तरमा पनि उल्लेखनीय वृद्धि ल्याउन सक्छ र देशको खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्न सक्ने बताए ।

उचित समयमा उपलब्ध हुने गुणस्तरीय बिउ बिजनले कृषि उत्पादन १५ देखि २० प्रतिशत बढाउने तथ्य विश्वव्यापी स्थापित रहेको उनले पनि उल्लेख गरे ।

मन्त्री अधिकारीले बिउ बिजनका कारण किसानको आर्थिक हानी हुने अवस्थामा किसानलाई क्षतिपूर्ति प्रदान गर्न राज्य निर्मम हुनेसमेत उल्लेख गरे ।

मन्त्री अधिकारीले गुणस्तरीय बिउ बिजनमा किसानको पहुँच बढाउन सरकारले कानूनी, संरचनागत तथा संस्थागत प्रबन्ध विगतदेखि नै गर्दै आइरहेको भन्दै बिउ बिजन ऐन, २०४५ तथा बिउ बिजन नियमावली, २०८१ मा भएका नयाँ व्यवस्था निजी क्षेत्रमैत्री रहेको बताए ।

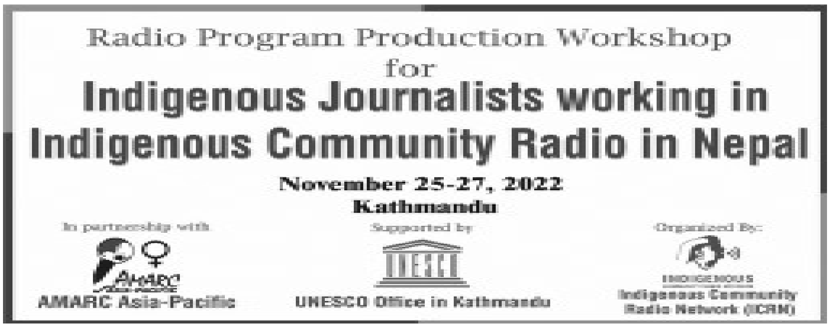

एघारौं विश्व माटो दिवस २०८१

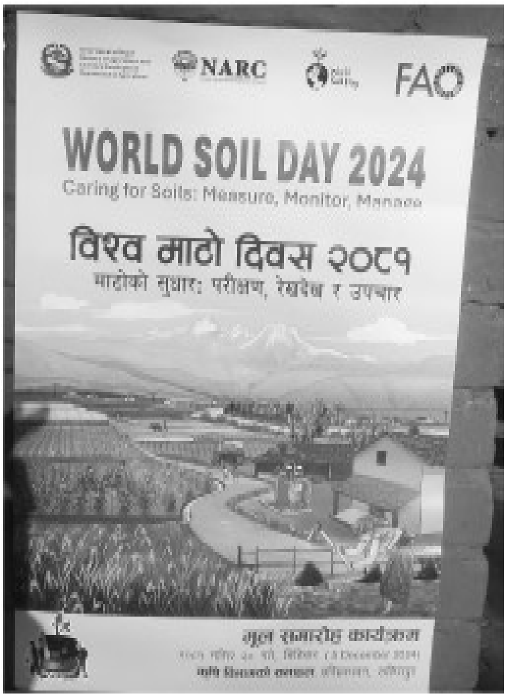

विश्व माटो दिवस सम्बन्धी संक्षिप्त जानकारी :

काठमाडौं मंसीर २०, स्वस्थ माटोको महत्व बारे जनचेतना जगाउन र माटोको उर्वराशक्तिको दिगो व्यवस्थापनका लागि पैरवी गर्ने उद्देश्यले हरेक वर्ष डिसेम्बर ५ तारिखका दिन विश्व माटो दिवस मनाइन्छ। सन् २००२ मा इन्टरनेसनल युनियन अफ सोइल साइन्सेज (क्ष्लतभचलबतष्यलबा ग्लष्यल या क्यषर क्अष्भलअभक, क्ष्क्क) ले माटो दिवस मनाउन संयुक्त राष्ट्रसंघीय खाद्य तथा कृषि संगठन (ँब्इ) लाई सिफारिस गरेको थियो। ँब्इ सम्मेलनले जून २०१३ मा सर्वसम्मतिले विश्व माटो दिवसलाई स्वीकृत गऱ्यो र संयुक्त राष्ट्रसंघको ६८ औं महासभामा यसलाई आधिकारिक रूपमा ग्रहण गर्न अनुरोध गऱ्यो। सन् २०१३ को डिसेम्बरमा संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभाले ५ डिसेम्बर २०१४ लाई पहिलो आधिकारिक विश्व माटो दिवस घोषणा गरेको थियो। कृषिका गतिविधि, खाद्य सुरक्षा, पोषण सुरक्षा र जलवायु संरक्षणको केन्द्रमा माटो रहेको छ। विश्व माटो दिवस कार्यक्रमले मानिसहरूलाई माटोको महत्वको जानकारी गराउँदै माटोको उचित व्यवस्थापन एवं संरक्षण गर्दै उर्वरा शक्ति वृद्धि गर्न जनचेतना बढाउन मद्दत गर्दछ। माटो जीवनको मूल आधार हो। माटोको संरक्षण, सम्वर्द्धन र व्यवस्थापन विना खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, दिगो कृषि विकास, जैविक विविधता संरक्षण, जलवायू परिवर्तन न्यूनीकरण, प्राङ्गारिक कृषि लगायतका विषय सम्बन्धी बहशले सार्थकता पाउदैनन्। हाल नेपाल लगायत विश्वमा नै माटोको भौतिक, रासायनिक तथा जैविक गुण बिग्रन गई उर्वराशक्तिमा ह्रास आउने क्रम दिन प्रतिदिन बढ्दो छ। त्यसैले यो समस्यालाई विश्वको साझा समस्याको रुपमा लिन थालिएको छ र विश्वस्तर मै एकतावद्ध भएर सम्वोधन गर्न व्यापक रुपमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने मूल ध्येयका साथ संसार भरी विश्व माटो दिवस डिसेम्बर ५ का दिन मनाउने गरिएको छ।

नेपालले पनि वि.सं. २०७२ साल (सन् २०१५) देखि विश्व माटो दिवस मनाउँदै आएको छ। यसै सन्दर्भमा २० मङ्सिर २०८१ तदनुसार ५ डिसेम्बर २०२४ का दिन खाद्य तथा कृषि संगठनले तय गरेको नारा "ऋबचष्लन ायच कयषक स :भबकगचभ, :यलष्तयच, :बलबनभ" लाई नेपालीमा भावानुवाद गरि "माटोको सुधारः परीक्षण, रेखदेख र उपचार" नाराको भावलाई सार्थक पार्न र सरोकारवाला र आम जनमानसमा खेतीयोग्य माटो सम्बन्धी जागरण एवं जनचेतना अभिवृद्धि गर्दै एघारौं विश्व माटो दिवसको मूल समारोह मनाउन लागिरहेका छौं।

माटो परीक्षण प्रादेशिक माटो तथा मल परीक्षण प्रयोगशालाहरु, प्रादेशिक जिल्ला स्थित कार्यालयहरु र कतिपय स्थानीय तहमा पनि परीक्षण सेवाहरु उपलब्ध रहेकोमा वर्षेनी करिब १०,००० नमुना माटोको परिमाणात्मक परीक्षण (त्तगबलतष्तबतष्खभ ब्लबथिकक्ष्) र करिब ५००० नमुना माटोको गुणात्मक परीक्षण (त्तगबष्तिब(तष्खभ ब्लबथिकक्ष्) भइरहेको छ। प्रादेशिक माटो तथा मल परीक्षण प्रयोगशालाहरुले कृषकले चाहेको बखतमा आफ्नो नजिकमा माटो परीक्षण सेवा पुगोस् भनि घुम्ति प्रयोगशालाहरुबाट समेत माटो परीक्षण सेवा सञ्चालन गरिरहेका छन्।

माटोको रेखदेख र उचित व्यवस्थापनका लागि किसानहरुलाई माटो परीक्षण पश्चात माटो स्वस्थता प्रमाणपत्र (क्यषर ज्भबतिज ऋबचम) प्रदान गर्ने र परीक्षणका नतिजाको आधारमा व्यवस्थापनका उपायबारे जानकारी प्रदान गर्ने गरिएको छ। केहि पालिकाहरु र प्रादेशिक माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला वा जिल्ला स्थित कृषि हेर्ने निकायहरुले परीक्षण नतिजाको आधारमा माटोमा अम्लियपना रहेको खण्डमा कृषि चुन प्रयोग गरि सुधार गर्न कृषकका लागि कृषि चुनमा अनुदान वा ढुवानीमा अनुदान दिने जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेका छन। माटोको परीक्षणबाट देशभरमा कतिपय स्थानमा सुक्ष्म खाद्य तत्वहरु (जिंक, तामा, र मोलिब्डेनम आदि) र क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र सल्फर जस्ता सहायक तत्वहरुको कमी देखिन थालेको छ। कृषकलाई ती तत्वहरुको समेत व्यवस्थापनका लागि प्राथमिक तत्वयुक्त मलखादका साथ सुक्ष्म तत्वयुक्त र सहायक तत्वयुक्त स्रोतहरु प्रयोगमा सचेतना एवं सहयोगका कार्यक्रम पनि सञ्चालनमा जोड दिनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ।

एघारौं विश्व माटो दिवसको उपलक्ष्यमा सञ्चालन गरिने मूख्य कार्यक्रमहरु :

यो वर्षको विश्व माटो दिवस राष्ट्रियस्तरमा मनाउन कृषि विभाग, केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला, राष्ट्रिय माटो विज्ञान अनुसन्धान केन्द्र (नार्क), खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना (ँल्क्भ्ए), च्ाचबि भ्लतभच(उचष्कभ बलम भ्अयलयmष्अ म्भखभयिउ(mभलत (च्भ्म्(एचयवभअत, संयुक्त राष्ट्रसंघीय खाद्य तथा कृषि संगठन (ँब्इ(ल्भउबा), एचबअतष्अबा ब्अतष्यल र ल्भउब(भिकभ क्यअष्भतथ या क्यषर क्अष्भलअभ (ल्क्क) को समन्वयमा निम्नानुसारको कार्यक्रमहरु तय गरिएको छ।

(ँब्इ(ल्भउबा को समन्वयमा एघारौं विश्व माटो दिवस २०२४ को अवसरमा यस वर्षको नारामा केन्दीत रहि त्पतयप खष्मभय अफउभतष्तष्यल प्रतियोगिता गर्ने र उत्कृष्ट ३ जनालाई ँब्इ(ल्भउबा ले पुरष्कृत गर्ने। (एघारौ विश्व माटो दिवसको सन्दर्भमा आज मिति २०८१/०८/१७ (द्गलम म्भअ द्गण्द्द) पत्रकार सम्मेलन गरेर जनस्तरमा चेतना जगाउने।

(मिति २०८१/०८/१४ मा केन्द्रिय कृषि प्रयोगशालाको माटो तथा मल शाखाले धादिङको धुनिवेशीमा किसानलाई माटो परीक्षणको लागि माटोको नमूना संकलन गर्ने तालिम सञ्चालन गरेको थियो। साथै

२०८१/०८/१७(१८ मा सोही स्थानमा माटो परीक्षण शिविर सञ्चालन गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

(मिति २०८१/०८/१९ मा राष्ट्रिय माटो विज्ञान अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार र एचबअतष्अबा ब्अतष्यलले माटोको महत्व सम्बन्धी ऋयलाभचभलअभ गर्ने । साथै २ जना उत्कृष्ट कृषक (माटो व्यवस्थापक) लाई पनि छनौट गरि पुरस्कार तथा प्रमाणपत्रबाट सम्मानित गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

मिति २०८१/०८/२० गते आम जनमानसमा जनचेतना जगाउन बिहान ७:३० बजे देखि ८:३० बजे सम्म प्रभातफेरी (हरिहरभवन(जावलाखेल(हरिहरभवन) कार्यक्रमको आयोजना गरिने र यसमा कृषि मन्त्रालय, कृषि विभाग र मातहतका निकायहरु, नार्क, एफएओ र अन्य सरोकारवाला निकायहरुबाट समेत उल्लेखनिय रुपमा सहभागिता रहने छ ।

मिति २०८१/०८/२० बिहान ९:३० बजे देखि ११:०० बजेसम्मको मूल समारोह कार्यक्रममा एउटा कार्यपत्र प्रस्तुत गरिने छ र त्ष्पतयप खष्मभय अफउभतष्तष्यल/प्रतियोगिताबाट छनौट भएका तीन उत्कृष्ट प्रतियोगीहरुलाई पुरस्कार तथा प्रमाणपत्रबाट सम्मानित गर्ने कार्यक्रम रहेको छ । पुरस्कार वितरण पश्चात विशिस्ट महानुभावहरुबाट विश्व माटो दिवसको महत्व तथा दिवसको सकारात्मक पक्षहरु बारे प्रकाश पार्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

(प्रदेश र स्थानीय तहहरुमा पनि विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी सक्रियताका साथ एघारौं विश्व माटो दिवस मनाउन आग्रह गर्दै प्रसार(प्रचारका सामाग्री सहित कृषि विभागबाट पत्राचार गरिएको छ ।

नेपालको खेती गरिने जमीनको उर्वराशक्ति अवस्था सम्बन्धी केहि तथ्यगत विवरणहरु :

नेपालको म्नष्तबा क्यष्ि:बउ (म्क्) अनुसार नेपालको खेतियोग्य जमिनको ६६ प्रतिशत माटो अम्लिय प्रकृतिको, ५ प्रतिशत क्षारिय र २९ प्रतिशत माटो मात्र तटस्थ प्रकृतिको पाईएको छ । धेरै जसो बाली उत्पादनका लागि तटस्थ माटो उपयुक्त हुने गर्दछ ।

देशका विभिन्न भागबाट लिइएको माटोको नमूना परीक्षणको तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा २३ प्रतिशत माटोमा प्राङ्गारिक पदार्थको मात्रा न्यून् पाइएको छ भने ६५ प्रतिशतमा मध्यम र १२ प्रतिशतमा अधिक रहेको पाइएको छ । प्राङ्गारिक पदार्थलाई माटोको आधारको रूपमा पनि लिईन्छ । उत्पादनशील माटोमा प्राङ्गारिक पदार्थको मात्रा ३(५ प्रतिशत हुनु आवश्यक हुन्छ । कृषि विकास रणनीतिले नेपालको माटोको प्राङ्गारिक पदार्थको मात्रा १.९६ प्रतिशतबाट ४ प्रतिशतमा पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ ।

नेपालमा खेती गरिने जमिनको ५ प्रतिशतमा नाईट्रोजनको मात्रा न्यून्, ५८ प्रतिशतमा मध्यम र ३७ प्रतिशतमा अधिक रहेको पाइएको छ । फस्फोरस तत्व तुलनात्मक रूपमा राम्रो पाइएको छ, जसमा ४ प्रतिशतमा न्यून्, १९ प्रतिशतमा मध्यम र ७७ प्रतिशतमा अधिक रहेको छ । त्यसैगरी पोटास तत्वको मात्रा तीव्र गतिमा घटिरहेको छ, जसमा ३ प्रतिशतमा न्यून्, २८ प्रतिशतमा मध्यम र ६९ प्रतिशतमा अधिक पाईएको छ ।

बाली बिरूवाका लागि आवश्यक हुने सुक्ष्म खाद्यतत्वहरू जस्तैः जिङ्क, मोलिब्डेनम, र बोरनको मात्रा पनि न्यून् देखिएको छ ।

नेपालको माटोको स्वास्थ्यता बिग्रनुका प्रमुख कारणहरु :

गोबर वा कम्पोष्ट मल, हरियो मल आदिको प्रयोग न्यून् हुनु ।

रासायनिक मलको असन्तुलित प्रयोग हुनुका साथै विषादीको प्रयोग बढ्दै जानु ।

बालीचक्रको आधारमा खेती नगरिनु र बालीचक्रमा कोशेबालीको प्रयोग घट्दै जानु ।

अवैज्ञानिक तरिकाबाट सघन खेती गरिनु ।

बाली काटिसकेपछि बाँकी रहेका अवशेषहरू जमिनबाट पूर्ण रूपमा हटाइनु वा जलाईनु ।

भू(क्षय निरन्तर भै रहनु ।

औद्योगिक प्रदूर्षणको मात्रा बढनु ।

कृषि औजार/यन्त्रको अधिकतम् प्रयोगले माटो कडा (क्यष् ऋयफउबअतष्यल) बन्दै जानु ।

आफ्नो खेतबारीको माटोको समय समयमा जाँच नगराउनु ।

माटोको स्वास्थ्यता सुधार गर्न चालिनु पर्ने कदमहरु :

समय, समययमा आफ्नो खेत, बारीको माटोको परीक्षण गराउने । प्रयोगशालाले परीक्षणको आधारमा सिफारिस गरेको मात्रामा कृषि चुन (माटो धेरै अम्लिय भएमा), प्राङ्गारिक पदार्थ र अन्य पदार्थहरुको प्रयोग गरी उपयुक्त प्रविधि अनुसार माटो व्यवस्थापन गर्ने ।

प्रशस्त मात्रामा प्राङ्गारिक पदार्थको उपयोग जस्तै राम्ररी पाकेको गोबर मल, कम्पोष्ट मल, हरियो मल, झोलमल आदिको प्रयोग गर्नु पर्ने ।

रासायनिक मलको सन्तुलित प्रयोग, बाली र माटोको अवस्था अनुसारको सिफारिस मात्रामा प्रयोग गर्नु
पर्ने ।

बालीचक्रको आधारमा खेती गरिनु पर्ने र बालीचक्रमा कोशेबालीको प्रयोग गर्नु पर्ने ।

माटा अनुसार उपयुक्त बालीहरु छनौंट गरी वैज्ञानिक तरिकाबाट व्यवस्थित सघन खेती गरिनु पर्ने । बाली काटिसकेपछि बाँकी रहेका अवशेषहरू जमिनमा मिसाउने ।

(भू(क्षय रोक्ने प्रविधि अपनाउनु पर्ने र पानीको निकास गरी खेत, बारीमा भल बाढी बग्न नदिने ।

औद्योगिक प्रदूर्षणको मात्रा न्यूनिकरण गर्नु पर्ने र नकुहिने फोहोरहरु व्यवस्थीत गर्ने ।

कृषि औजार/यन्त्रको वैज्ञानिक प्रयोग गर्ने र अधिक प्रयोग घटाई माटो कडा हुन नदिने ।

खेतीयोग्य जमीन रोटाभेटर प्रयोग नगर्ने ।

माटोको पोषक तत्व न्यून् हुँदै जानु विश्वव्यापी रूपमा चिन्ताको विषय हो । माटोको उर्वरापन ह्रास हुँदै जाने क्रमनिरन्तर जारी रहेमा यसले उत्पादनमा कमी आई समग्र खाद्य सुरक्षा नै जोखिममा पर्ने सम्भावित खतराप्रति सबै सरोकारवालाहरू सचेत हुनु अपरिहार्य छ ।

अन्तमा माटो व्यवस्थापनका चुनौतीहरूको सम्वोधन गरी खाद्य उत्पादन बढाउन र माटोको महत्व बारे चेतना जगाई माटोको गुणस्तर सुधार गर्न आम कृषक, समाजका सबै वर्ग, तह र तप्कालाई उत्प्रेरित र प्रोत्साहित गर्नु हामी सबैको साझा कर्तव्य हो । यसै विषयलाई मनन् गरी यस वर्षको विश्व माटो दिवसको नारा "ऋबचष्लन यच कयष्किस :भबकगचभ, :यलष्तयच, :बलबनभ" अर्थात् "माटोको सुधारः परीक्षण, रेखदेख र उपचार" भन्ने विषयवस्तुलाई जनमानसमा यहाँको सञ्चार माध्यमहरुबाट प्रचारप्रसारमा सहयोग पुऱ्याइदिनुहुन सञ्चारकर्मीहरुलाई अनुरोध गर्दछौं ।

"माटोको सुधारः परीक्षण, रेखदेख र उपचार" आत्मसाथ गर्दै एघारौं विश्व माटो दिवस उत्साहकासाथ मनाऔं ।

ई.जगन्नाथ तिवारी, महानिर्देशक, कृषि विभाग

मितिः २०८१/०८/१७

कृषि विभागद्धारा २०८१ मङ्सिर १७ गते ११ औं विश्व माटो दिवसको अवसरमा कृषि विभागद्धारा पत्रकार सम्मेलनमा वितरित प्रेस विज्ञाप्ति

कम योगदान छ भनेर प्रश्न उठेको छ : शाही

काठमाडौं पुस ४, 'जलवायु समानुकुलित भू(परिधि तथा सुधारिएको जीवकोपार्जनका लागि पहल'
सामाजिक, राजनीतिक परिवर्तन, आर्थिक अवसरहरु र जलवायु परिवर्तनको सन्दर्भमा सामुदायिक वनको अबको भूमिका विषयक राष्ट्रिय नीति सम्वाद कार्यक्रम सम्पन्न

भएको छ।
वन तथा वातावरण मन्त्री ऐनबहादुर शाही ठकुरीको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न भएको उक्त कार्यक्रम दुइदिनसम्म चल्ने छ।
कार्यक्रमको प्रमुख अतिथि ऐनबहादुर शाही ठकुरीले राष्ट्रिय सम्वाद कार्यक्रम आयोजना गरिएकोमा आफू निकै खुशी भएको बताए। मन्त्री ठकुरीले भने वनसँग २३ हजार भन्दा बढी सरोकारवाला निकायहरु सहभागी छन्। कार्वन उत्सर्जन घटाउने र गरिवी निवारणमा वनले पर्याप्त भुमिका खेलेको छ। ४५ प्रतिशत नेपाल क्षेत्रफल वनको क्षेत्रफलले ढाकेको छ। यद्यपी यसको कम योगदान छ भनेर प्रश्न उठ्ने गरेको छ। पर्यावरणीय दिगो वन र कृषि एकापासमा सम्बन्ध राख्छ। वन र कृषिलाई मूल्य श्रृँखला र बजारीकरणसम्म जोडिनु पर्छ। वनमा जैविक विविधता संरक्षण, आदीवासी जनजातिहरुको समावेशीता, युवाहरुको योगदान आवश्यक छ। जोखिम न्यूनिकरण, पर्यावरणीय व्यवस्थापन, जलवायू परिवर्तन, कार्वन व्यापारको सम्भावना र चुनौती पनि सँगसँगै आएको छ। दुईदिनसम्म चल्ने राष्ट्रिय सम्वादले नीति बनाउनमा सहयोग पुग्ने विश्वास गरेको छु।
सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघका अध्यक्ष ठाकुर प्रसाद भण्डारीले सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघले राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा महत्वपूर्ण भूमिका निभाएको बताए। भण्डारीले भने समय परिवर्तन भएको छ। समाजवाद उन्मूख अर्थतन्त्रलाई पछ्याउदै वन क्षेत्र पनि अगाडि बढ्नु छ। हिजो हस्तक्षेपकारी भूमिका निभाउने सामुदायिक वन, आज पराजित भएको भएको छ। केही अभ्यासहरुमा हामी असफल भएका छौं। ५० वर्षको अभ्यासमा हामीले नमूना काम गरेका थियौं। वनलाई वनको व्यापार सँग मात्र नभई वनले वातावरणीय क्षेत्रमा पुऱ्याएको योगदानको पनि मूल्याङ्कन हुन जरुरी पर्छ।
अर्थ मन्त्रालयले बजेट विनियोजना कम गर्छ। वनलाई हेलाको दृष्टिले हेर्ने गरेको छ। वनका प्राविधिकहरु वेरोजगारको अवस्थामा छन्।
साथै भण्डारीले दिगो वन व्यवस्थापनका लागि सहयोगी हातहरुको योगदानलाई विसर्जनु नहुने बताए।
कृषि विकास मन्त्रालयका सह(सचिव मटिना जोशी वैद्यले कृषि र वनको सम्बन्ध एक अर्कासँग नजिक रहेको बताउँदै कृषि र वनको समृद्धि देशको समृद्धिसँग जोडिने भएकाले एकाआपसमा समन्वयले गरेर अगाडि बढ्नु पर्ने कुरामा जोडदिइन्। वैद्यले कृषि दिनप्रतिदिन खस्कदै गएको बताउँदै वनको सरोकारवाला निकायहरुसँग सामाजिक, आर्थिक रुपमा सहकार्य गर्दै कार्यक्रमहरु लागु गर्नु पर्ने बताईन।
कानूनी समस्या अर्को महत्वपूर्ण विषय रहेको बताइन्। साथै जलवायू परिवर्तनबाट नेपालमा अतिवृष्टि र अनावृष्टि भएर सबभन्दा बढी कृषि र कृषकहरुलाई हानी पुऱ्याईरहेको अवस्थामा 'लस एण्ड ड्यामेज' को कुरामा जोड दिएर उठाउनु पर्ने सुझाव दिइन्।
कृषि र वनको विषय सम्बन्धित फोरमहरुमा प्राथमिकताकासाथ उठाउन पर्ने र जलवायु अनुकुलनका लागि २० अर्ब लगानी आवश्यक रहेको बताइन्। कृषि मन्त्रालयले धेरै भन्दा धेरै जोखिम बेहोर्नु परेको बताउँदै कृषिका लागि जलवायु न्याय अति आवश्यक भएको कार्यक्रममा औंल्याए।
सामुदायिक वनले नेपालको सामाजिक, राजनीतिक, साँस्कृतिक रुपमा खेलेको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको पनि बताईन।
संयुक्त राष्ट्र संघ खाद्य संगठन तथा नेपाल भुटान प्रतिनिधि केमिचो सिमिजुले लामो समयदेखि नेपाल र एफओ साझदारको रुपमा निरन्तर काम गर्दै आएको बताए। नेपालको उन्नति र प्रगतिका लागि नेपाल सरकार एफएओ नेपालसँगै सहकार्य गर्दै अगाडि बढ्ने बताए। सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय रुपमा वनको योगदान महत्वपूर्ण रहेको र सिमिचोले वनबाट उपलब्धीहरु प्राप्त गर्न समुदायलाई सम्बोधन गर्न अनुरोध समेत गरे। हामी वहुआयामिक रुपमा समुदायको रुपान्तरणमा जोडदिन आग्रह गर्दछु। वनलाई दिगो रुपमा रुपान्तरण भएको हेर्न चाहन्छु। समुदायको आर्थिक सशक्तिकरण तर्फ अघि बढ्न जोड दिन चाहन्छु, उनले भने। सिमिचोले चुरे उत्थानशील परियोजना कार्यक्रम अन्तर्गत पनि समुदायको हितको लागि काम गरिरहेको बताए।
राष्ट्रिय योजना आयोगका उपाध्यक्ष तथा प्रा.डा.शिवराज अधिकारीले हिजोभन्दा आज सामुदायिक वनको भूमिका बढ्दै गएको छ। समय परिस्थिति अनुसार वनमा विकासको मोडलमा परिवर्तन गर्नु पर्छ। वनको महत्व बुझेर वनलाई समेत 'चन्द्रवन'को नाम राख्ने गरिन्थ्यो। हामी किन रुख रोप्छौं ? रुख रोप्नुको महत्व ठूलो छ। वनको संरक्षण जरुरी छ। वनलाई आर्थिक महत्वको रुपमा विश्वव्यापी हेरिने गरिन्छ। तर आज समय परिवर्तन भएको छ। आर्थिक लाभको दृष्टिले हेर्न नहुने बताउँदै हिजो आन्दोलनको रुपमा लिएको वनलाई जलवायु न्याय र वातावरण संरक्षणकर्ताको रुपमा पनि हेरिनु पर्ने बताए। वनबाट, वन पैदावार जस्ता वस्तुहरु प्राप्त गर्छौं। वनबाट सिर्जनशील आइडिहरु निकाल्नु सकिन्छ। आन्दोलन भन्दा काममा अगाडि बढ्नु पर्छ। वनको क्षति र जोखिमलाई त्यतिकै सतर्कता साथे हेरिनु पर्छ।
कवन तथा वातावरण मन्त्रालयका सचिव दिपक कुमार खरालले नीतिगत भएको सम्वाद कार्यक्रमले जलवायु परिवर्तन, जलवायु न्याय, कार्वन व्यापार, क्षति न्यूनिकरण गर्न महत्वपूर्ण सुझावहरु आउने बताए। सचिव खरालले नेपालको सामुदायिक वनको अभ्यासमा समुदायको योगदानलाई बिर्सनु नहुने बताउँदै उपयुक्त छलफलले भोलिका दिनमा नीतिगत रुपमा सुधार गर्न महत्वपूर्ण बसाई हुने बताए।

मासुका लागि राँगाभैंसी पालन नेपालका लागि गेम चेन्जर

कृष्णहरि भट्ट

नेपाल सरकारको प्रधानमन्त्रीको नेतृत्वमा २०८१ मंसीर १७ देखि २१ गते सम्मको चीन भ्रमणको क्रममा १८ गते चीनमा सम्पन्न पहिलो ९ बुँदे सम्झौता भयो । यो सम्झौताको बुँदा नं. ४ मा थर्मल प्रोसेस बफेलो मिट रहेको छ । यसबाट अब मापदण्ड पूरा गरेको मासु नेपालबाट निर्यातको बाटो खुलेको छ ।

चिनियाँ निजी क्षेत्र र नेपाली निजी क्षेत्र बिचमा २७ अर्ब बढीको साझेदारीमा नेपालमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको पशु वधशाला निर्माण गर्ने र पशु पालनमा लगानी गर्ने समझदारी पत्रमा यही पुस १ गते काठमाडौंमा आयोजित कार्यक्रममा दुबै पक्षले एमओयु मा हस्ताक्षर गरेर कामको प्रारम्भ गरेका छन् । कार्यक्रममा नेपाल सरकारका कृषि र उद्योग मन्त्रीहरू, सचिव, सह(सचिव, डिजि, विज्ञ र सरोकारवालाहरू सँगै चिनिया राजदूतको पनि गरिमामय उपस्थिति रहेको थियो । यो कार्यलाई नेपाल सरकारले स्वागत गरेको र चिनियाँ पक्षले राम्रो मानेको भनाइहरू व्यक्त भएका थिए । यस क्षेत्रमा रहेका समस्याहरू मिलेर समाधान गर्ने कुरामा पनि प्रतिवद्धता जाहेर भयो । यो सहकार्यलाई नयाँ नेपाल निर्माणको मुख्य बाटोको रूपमा नेपाली जनताले हेरेको छन् र हामीहरूले अनेकन बाधाबन्धन पार गर्दै गरिएको विगत १६ वर्षदेखिको निरन्तर प्रयास पछिको एक तहको सफलताको रूपमा बुझेका छौं । हामीले यो कामलाई यसकारण रोजेका थियो कि नेपाल एक कृषि प्रधान देश हो र नेपालको प्रगति कृषिमै आधारित क्रियाकलापबाट हुन सक्दछ । शुरूवाती समयमा अरू सबै सम्भावनाहरूलाई तिलाञ्जली दिँदै किसानको घरमा स्रोत पुऱ्याउने सही माध्यमको रूपमा रहेको राँगाभैंसीमा आधारित उद्योग पशु वधशाला सञ्चालन गरेका थियौं । अब सबै मिलेर अगाडि बढ्न सक्यौं भने किसान धेरै समस्याहरू समाधानको दिशा तर्फ लम्कनेछ ।

नेपालमा झण्डै २ अर्ब बरावरको लगानीमा ९ वटा पशु वधशालाहरू सञ्चालनमा थिए । केही बन्द भए । केही छुकछुक गतिमा चलिरहेका छन् । यी पशु वधशाला सञ्चालनमा नआउनु मुख्यतः पशु वधशाला तथा मासु जाँच ऐन २०५५ कार्यान्वयनमा ल्याउन नसक्नु हो । यदि यी वधशालाहरू पूर्ण रूपमा सञ्चालनमा आउन सकेको भए मासुका लागि पशु पालन र मासुजन्य क्रियाकलापले नयाँ उचाई हासिल गर्न सक्थ्यो । र नेपाली अर्थतन्त्रलाई बलियो बनाउने एउटा आधारको क्षेत्र बन्न सक्दथ्यो ।

चीनमा मासुको खपत

विश्व खपत हुने मासुको २७ प्रतिशत हिस्सा चीन एक्लैको रहेको छ । चीनले वार्षिक १० करोड टन मासुको खपत गर्दछ । यसमा घोडा, खच्चर, बँगुर, राँगाभैंसी, गाई, माछा, कुखुरा, खसीबोका आदिका मासु रहेका छन् । चीनमा राँगाभैंसीको मासुलाई बढी मन पराइन्छ । मुख्य अतिथिको सत्कारमा नेपालमा खसीको मासु राखिएझैं राँगाभैंसीको मासु राखिन्छ । नेपाली मासुको स्वादलाई बढी मन पराउँछ ।

राँगाभैंसीको माग

हाल भएको सम्झौता अनुसार नेपालबाट प्रतिदिन ५ हजार जनावरको माग रहेको छ । यो भनेको सदर ५ सय टन मात्र हो । वर्षको २५० दिनलाई कार्यदिवस मान्ने हो भने १२५००० टन हो । यसका लागि प्रति वर्ष १२ लाख ५० हजारको पाँचगुणा राँगाभैंसीको उत्पादन गर्नु पर्दछ । यो मागलाई नेपालले पूरा गर्ने उत्पादन गर्दा रोजगारीको सिर्जना, नयाँ घाँस, दाना लगायतको उद्योगहरूको स्थापना भई निर्यात बढ्ने छ र नेपालमा विदेशी मुद्राको सञ्चिति भई ठूलो आर्थिक लाभको सुनिश्चितता हुन्छ ।

हाम्रो खोजी

नेपाल सम्भावना नै सम्भावनाले भरिपूर्ण देश हो । जीवनयापनका लागि चाहिने आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने सबै प्रकारका सम्भावनाको अवस्थिति नेपालमा रहेको छ । यसको सही व्यवस्थापन भने विगत लामो समयदेखि हुन सकिरहेको छैन । जसका कारणले गर्दा जुन रफ्तारमा प्रगति हुनु पर्ने थियो त्यो हुन सकिरहेको छैन । यसका बाबजुद सम्भावनाको खोजिको यात्रा भने रोकिएको छैन ।

नेपालमा नेपाली जनताले हासिल गरेका अनेकौं आविष्कारहरू छन् । नेपाली जनताले हासिल गरेका अनेकौं सीप, दक्षता र शिक्षाहरू छन् । उनीहरूले हासिल गरेको धनबाट यो देश चलिरहेको छ । चाहे उनीहरू देशभित्र काम गरून् चाहे देश बाहिर । उनीहरूले अत्यन्त कठीनभन्दा कठीन यात्रा पार गरेका छन् । देशभित्रै काम गर्ने अवसरको खोजिमा रहेका छन् र कठीनाइ दूर गर्ने सपना देखिरहेका छन् । त्यस्तो अवसरको खोजिमा नेपाली जनता रहेका छन् यदि देश भित्रै केही गर्ने अवसर पाए भने यो देश 'दिन दुईगुणा रात चौ गुणा'का दरले पशुपालनको क्षेत्रबाट आर्थिक प्रगतिपथमा अग्रसर गराउन सक्दछन् ।

के हो त त्यस्तो क्षेत्र ?

नेपाली समाजभित्र थोरै धन छ । यिनै धनको सही सदुपयोग भयो भने पनि नेपाली जनताको प्रगतिको मुहान खुल्न सक्दछ । त्यो धन कृषिजन्य क्रियाकलापमा आधारित धन हो । नेपाली आम जनता/किसानले गर्न सक्ने कामको मुख्य क्षेत्र भएकाले यसलाई नेपालीको धन भनिएको हो । मानव जीवन रक्षाको लागि चाहिने आधारभूत पदार्थ भनेको खाद्यान्न हो । खाद्यान्न उत्पादनको विकल्प रहित क्षेत्र कृषि क्षेत्र हो । त्यसकारण हामीसँग भएका हाम्रा जमीन, हाम्रा अनुभव र हाम्रा योजना हाम्रा तमाम आवश्यकता पूरा गर्न कृषिजन्य क्रियाकलापमा लगाउनु पर्छ । कृषिजन्य उत्पादनमा स्वनिर्भर भई निर्यात गर्ने स्तरमा विकास गर्नु पर्दछ । यसको मुल आधार भनेको पशु पालन हो । पशु पालनमा पनि राँगाभैंसी हो । राँगाभैंसी मासु उत्पादनका लागि पालन गर्ने हो । नेपाली समाजमा राँगाभैंसीको मासुको उपभोग हुने गरे तापनि मासुजन्य उत्पादनका लागि आजसम्म राँगाभैंसीको पालन भएको छैन । मासु प्रयोजनका लागि पालन गरिएका राँगाभैंसीबाट निस्कने मलमुत्रबाट हुने कृषिजन्य जैविक उत्पादन, दुध, दुग्धजन्य पदार्थ, छाला, हड्डि, सिङ, खुर जस्ता

उत्पादन र सह उत्पादनमा आधारित अनेकौं उद्योगधन्दाहरू स्थापना हुने र त्यसबाट हुने रोजगारीको प्रवर्द्धन तथा आर्थिक र स्वास्थ्यजन्य लाभहरूको श्रृँखला नै बन्दछ । जुन लाभ अन्य जनावरबाट सहजै प्राप्त गर्न सक्दैनौं । अहिले विकासमा रहेको विज्ञान र प्रविधिहरूलाई पनि यस क्षेत्रमा प्रयोग गर्नु पर्दछ र खुद नयाँ प्रविधि बन्नु पर्दछ । किनभने प्रविधिले पेट भरिन्न ।

के छ त राँगाभैंसी पालनका पूर्वाधारहरू ?

राँगाभैंसी पालनको पूर्वाधारहरूमा किसानसँग जमीनको उपलब्धता, गोठ निर्माण, उच्च स्तरको नश्ल सुधारको प्राप्तता, घाँस, पानी तथा खुराकको प्रयाप्तता, दूधको उचित मुल्य, राँगा तथा थारो भैंसीको सही व्यवस्थापन र मुल्यमा बिक्री हुने अवस्थाहरू प्रयाप्त जनशक्ति जस्ता पक्षहरू पूर्वाधारका रूपमा रहेका छन् । कृषि तथ्याङ्कले भन्छ नेपालमा ६६ लाख बढी घरधुरी मध्ये ४१ लाख बढी किसानको घरधुरी रहेको छ । त्यसमा ३९ लाख बढी घरधुरी कृषिमा आधारित घरधुरी रहेका छन् । अहिले नेपालमा २९ लाख बढी राँगाभैंसी रहेको छ । यो घट्दो क्रममा रहेको छ । विदेशिएका र विदेशिन तयार रहेका युवा शक्तिको आकर्षणको क्षेत्रको रूपमा पनि यो क्षेत्र रहेको छ । तर यसलाई व्यवस्थित बजारिकरण गर्न सक्दा मात्र तुरून्तै दोब्वर हुन्छ र नाफाको सुनिश्चितता रहेमा चौबर हुने निश्चित छ ।

सरकारी स्तरबाट कृषिसेवा र पशुसेवा गाउँ स्तरमा दिने १००० भन्दा बढी सेवा कार्यालयहरू रहेका छन् । त्यही अनुसारका भेटेरीनरी डाक्टर र प्राविधिकहरू रहेका छन् । जनसंख्याको ६६ प्रतिशत भन्दा बढी जनताहरू यस क्षेत्रमा निर्भर रहेका छन् ।

चुनौतिहरू

नेपालमा श्रमको सम्मान गर्ने परिपाटी नहुनु सबैभन्दा ठूलो चुनौतिको रूपमा रहेको छ । यसो हुनुमा इतिहासकालदेखि नै नेपालीको संस्कार र संस्कृति शक्ति र भक्तिको उपासनाको वरिपरि घुमिरहनु हो । 'कर्म गर फलको आश नगर' को धारणाबाट मुक्त हुन नसक्नु हो । उच्च जात र निच जातको व्यवहार गर्नु हो । ठूलो र सुकिलो काम र सानो र फोहोर काममा विभेद गर्न हो । छुत र अछुतको व्यवहार लगायत अनेकौं विभेदजन्य कार्यहरूलाई धार्मिक एवम् सांस्कृतिक मान्यता दिनुले आजसम्म पनि समाजमा श्रमलाई सम्मानित र पहिलो कार्य मान्ने परिपाटीको स्थापना हुन सकिरहेको छैन । त्यसमा पनि गोबर भैंसीको काम ? पढेलेखेकाहरूले भैंसी पाल्ने, गोबरको काम गर्ने ? गन्हाउने र फोहोर काम गर्ने ? आजको समयमा पनि यस्तो काम गर्ने ? भन्ने मान्यता अझै रहेको छ । फेरि किसानको स्वामित्वमा प्रयाप्त जमीन छैन, सोत साधान छैन, पूर्वाधार छैन, किसानसँग भएको उत्पादनको उचित मुल्य र बजारको सुनिश्चितता छैन । त्यसमाथि खोरेत रोगको संक्रमण छ । नश्ल सुधारको कुनै गतिलो योजना छैन । यो क्षेत्रमा समाज र सरकारको उदासिनता रहेको छ ।

नेपालमा विदेशी लगानी भएका क्षेत्रहरूको प्रभावकारिता न्यून् रहेको छ । यसकारण पशुपालन र यसलाई प्रशोधन गरी निर्यातयोग्य बनाउनलाई बास्तवमै राष्ट्र गौरव अभियानमा आँच आउन नदिन सरकार र निजी क्षेत्रको सही समन्वयमा योजना कार्यान्वयन हुन सक्नु पर्दछ । यो अभियान कार्यान्वयनका लागि दलीय स्वार्थ भन्दा माथि उठेर देशको स्वार्थलाई प्राथमिकता दिन सक्नु पर्दछ । किन भने यो अभियानलाई हामी सबै नेपालीको साझा हितको अभियानको रूपमा प्रवर्द्धन गर्न सक्नु पर्दछ ।

सम्भावना

नेपालको कृषि जनगणना २०७८ अनुसार कुल ६६ लाख भन्दा बढी घरधुरी मध्ये ४१ लाख बढी घरधुरी किसान छन् । त्यसमा ३९ लाख बढी घरधुरी किसान कृषिजन्य पेशामा निर्भर रहेका छन् । अर्थात कुल जनसंख्याको ६६ प्रतिशत भन्दा बढी झण्डै दुई करोड जनसंख्या आजपनि कृषिमा आधारित जीवनयापन गरिरहेका छन् । यो क्षेत्रको राष्ट्रिय योगदान ३६ प्रतिशत भन्दा बढी रहेको छ ।

नेपाली किसानको घरमा अहिले २९ लाख भन्दा बढी राँगाभैंसी रहेको छ । मासुका लागि राँगाभैंसी पालन कार्यक्रम शुरू हुनासाथ अर्थात व्यवसायिक लाभको सुनिश्चितता हुनासाथ यसको संख्या दोब्बर चौबर हुने निश्चित छ । यसमा व्यवसायिक पालन भएपछि नेपाल एक राँगाभैंसी पालनको 'हव' हुने निश्चित छ ।

नेपालमा कालो सुन अर्थात कालो भैंसी

लाखौं जनवारका जाति मध्ये राँगाभैंसी मात्र यस्तो जाति हो जसको दूध खान मिल्छ मासु खान मिल्छ छाला, हड्डि, खुर, सिङ प्रयोग गर्न मिल्छ । यसको मलमुत्रबाट जैविक (अर्गानिक) खाद्यान्न उत्पादन गर्न सकिन्छ । अघिल्लो समयमा राँगाभैंसीलाई प्रयोग गरेर खेतबारी जोत्ने कार्य हुन्थ्यो । कुनैबेला मानिसको समृद्धिको मुख्य सूचक उसको घरमा रहेको पशु धनको गणनाबाट हुन्थ्यो । गाडा तान्ने ढुवानी तथा यातायातको माध्यम भएको तथ्य इतिहास बनिसक्यो । तरपनि आज मानव जीवनको लागि एक महत्वपूर्ण खाद्यान्नको स्रोत बनेर र अर्थोपार्जनको महत्वपूर्ण पक्ष बनेर किसान र देशको अगाडि 'कालो सुन' बनेर चम्किरहेको छ । जसलाई चिन्न र सही व्यवहार गर्न मात्र बाँकी छ ।

नेपालमा पाइने राँगाभैंसीका जातहरू

नेपालमा मुलतः व्यवहारमा चार थरी भैंसीहरू पालिन्छ । लिमे भैंसी पश्चिम नेपालमा पाइने मुख्य जात मध्येको एक हो भने पार्कोटे भैंसी मध्य पहाड देखि उच्च पहाडमा पाइन्छ । गड्डी भैंसी सूदूर पश्चिमको उच्च पहाडमा पाइने जात हो भने मुर्रा भैंसी भारतको पञ्जावमा पाइए तापनि नेपालका सबै जसो क्षेत्रमा दूधका लागि पालन गरिन्छ । मुर्रा भैंसी दूध र मासुका लागि पनि प्रसिद्ध रहेको छ । अर्ना भैंसी कोशी टापुमामात्र पाइन्छ । यो भैंसी पनि मासुका लागि उपयुक्त नश्ल रहेको छ । तर यसलाई घरमा पालिने गरिएको छैन ।

गेम चेन्जर कसरी ?

यो काम एक्लै हुने काम होइन । सबै मिलेर गर्नुपर्ने काम हो । यो ठूलो दायरा भएको कामको क्षेत्र भएकाले सबैलाई पर्याप्त काम पुग्दछ । २ करोड जनताले एकै किसिमले गर्न सक्ने काम भनेको कृषिजन्य क्रियाकलाप नै हो । त्यसमा पनि पशुपालन । पशुपालनमा पनि राँगाभैंसीको पालन । त्यसमा पनि मासुका लागि पालन । आजको दिनमा नेपाल सरकारको गणना अनुसार नेपालमा २९ लाख भन्दा बढी राँगाभैंसी रहेको छ । २९ लाख राँगाभैंसी पालेका किसानले दोब्बर पाले ५८ लाख हुन्छ तेब्बर पाले ८७ लाख हुन्छ । २ करोड जनसंख्यामा ५० लाखले

बाँकी २४ पृष्ठ

मासुका लागि ....

मात्र यो पेशा अपनाए भने पनि एक जनाले ४ वटा जनावर पाल्दामात्र पनि २ करोड जनावर हुन्छ । यसको नेपाललाई चाहिने संख्या घटाएर बेच्दा पनि झण्डै १ करोड ७५ लाख जनावर बिक्री गर्न सकिन्छ । यसबाट हुने लाभले जनताका आवश्यकताहरूलाई पूरा गर्दछ र जीवन स्तरलाई नै माथि उठाइ दिन्छ । र चौतर्फी विकास र परिवर्तनको बन्द ढोका खोलिदिन्छ । परनिर्भरताबाट मुक्त हुँदै

माटोमा सर्ने रोग नियन्त्रण र कलमी प्रविधिको प्रयोग

काठमाडौं मंसीर २६, अनुसन्धान तथा अन्वेषणमार्फत नेपालमा तरकारी बालीको उत्पादकत्व एवम् गुणस्तर वृद्धिका लागि उन्नत प्रविधिको विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने मुख्य उद्देश्यका साथ राष्ट्रिय कृषि अनुसन्धान परिषद् बाली रोग विज्ञान अनुसन्धान केन्द्रले यूएसएडको सहयोगमा फिड द फ्युचर हर्टिकल्चर इनोभेसन ल्याब अन्तर्गत तरकारीमा लाग्ने माटोजन्य रोगहरूको व्यवस्थापनबाट कृषकहरूको जीविकोपार्जन तथा खाद्य सुरक्षामा सुधार परियोजना कार्यन्वयन गरिरहेको छ ।

यस परियोजना अन्तर्गत माटोजन्य रोगको व्यवस्थापनका लागि माटो निर्मलिकरण (ब्लबभचयदष्अ क्यर्ष स्कष्लाभकतबतष्यल) र तरकारीमा कलमी गर्ने प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने उद्देश्यले देशव्यापी रुपमा कृषकहरुको सहभागितामा सहभागितामुलक परिक्षणहरु सञ्चालन गरिएको छ । नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्द्वारा कार्यन्वयन भइरहेको यो परियोजना अमेरिकी सहयोग नियोग (युसएआइडी) फिड द फ्युचर इनोभेसल ल्याव फर हर्टिकल्चर कार्यक्रम अन्तर्गत युनिभरसिटी अफ क्यलिफोर्निया डेभिसको आर्थिक अनुदानमा सञ्चालित कार्यक्रम हो । यसको मुख्य उद्देश्य नै तरकारी बालीमा माटोबाट सर्ने रोगहरु जस्तैः जरामा गाँठो बनाउने जुका, जरा कुहिने, बिरुवा ओइलाउने, फेदकुहिने रोगहरु विषेश गररे परजिवि जुका, व्याक्टेरिया र ढुसिले गर्दा लाग्ने गर्दछन् । यस्ता रोगका कारक जिवहरु माटोमा नै बस्ने हुँदा तिनको व्यवस्थापन विषादीको प्रयोगबाट गर्न गाऱ्हो हुन्छ । जलवायु परिवर्तनका कारण पछिल्लो चरणमा तरकारी बालीमा माटोबाट सर्ने रोगहरु ठूलो चुनौतीको रुपमा देखा परेका छन् । खेती गर्न थालेको पहिलो र दोस्रो वर्षमा राम्रो उत्पादन पाइए पनि लगातार तेस्रो चौथो वर्ष पनि त्यहीं खेतमा तरकारी खेती गर्दा माटोबाट सर्ने रोगहरुको प्रकोप बढी कृषकहरुले ठूलो नोक्सानि बेहोर्नु परिरहेको छ । खासगरी प्लास्टिक घर र टनेल खेतीमा यस्ता समस्याहरु बढी सघन छन् ।

परियोजनाले कृषकहरुका यि समस्याको दिगो समाधानका लागि प्रविधिको विकास, प्रमाणिकरण तथा विस्तारमा काम गरिरहेको छ । खासगरी एन एइरोविक सोयल डिसइन्फेसटेसन वा अवायवि माटो निर्मलिकरण र तरकारीमा कलमी विधिको प्रयोग गरी माटोजन्य रोगहरुको दिगो व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण पहल गरिरहेको छ । यस अन्तर्गत सहभागितामुलक जातिय परिक्षण तथा कलमीका लागि आवश्यक मुलवृतका जातहरुको जातिय पहिचान तथा कृषक र प्राविधिकहरुको क्षमता अभिवृद्धिमा महत्वपूर्ण योगदान दिएको छ । यसै सिलसिलमा परियोजनाले अन्तर्राष्ट्रिय तरकारी बाली अनुसन्धान केन्द्र, ताइवानबाट गोलभेंडा र खुर्सानीका लागि उपयुक्त विभिन्न जातहरु ल्याएर नेपालको स्थानीय माटोमा सुहाउँदा जातहरुको पहिचान गरिरहेको छ । त्यस्तै, राष्ट्रिय कृषि अनुवांशिक स्रोत केन्द्रले संकलन गरेका रैथाने जातहरु कलमी प्रविधिमा रुटस्टकको रुपमा सम्भावित उपयोगिताको बारेमा पनि परिक्षण गरिएको छ । यस्तै, परियोजना अन्तर्गत स्थानीय स्रोत् साधनमा आधारित उपयुक्त कलमी घरको पहिचानको लागि परीक्षणहरु सञ्चालन गरिएको छ । तरकारीमा कलमी प्रविधिको व्यापक विस्तारका लागि परियोजनाले गत वर्ष राष्ट्रियस्तरको तालिम आयोजना गरेको थियो ।

कलमी प्रविधि प्रति कृषकहरुको आर्कषण र माटोबाट सर्ने रोग व्यवस्थापनका लागि कलमी प्रविधिको उपयुक्तता हेरी प्रविधिलाई अझ व्यापक बनाउन सातै प्रदेशमा प्रदेश स्तरीय तरकारी बालीमा कलमी प्रविधि सम्बन्धी तालिम आयोजना गरिएको छ । गत कार्तिक २४ र २५ गते कोशी प्रदेशको बराहक्षेत्रमा यस्तै कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । उक्त तालिममा कोशी प्रदेश अन्तर्गतका सबै जिल्लाबाट ३७ जना कृषक सहभागी थिए । यसै सिलसिलामा मंसिर २६ गते नेपालमा तरकारी बालीमा माटोबाट सर्ने रोगको व्यवस्थापनका लागि कलमी प्रविधिको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले वागमती प्रदेशस्तरीय ख्भन(भतबदभि न्चबातष्लन त्यबष्लष्लन नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् अन्तर्गत राष्ट्रिय बालीरोग विज्ञान अनुसन्धान केन्द्रमा सञ्चालन भएको थियो ।

उक्त तालिममा बागमती प्रदेश अन्तर्गतका ३५ जना अगुवा कृषक संलग्न भइरहेका छन । तलिमलाई नार्कका पुर्व मुख्य वैज्ञानिक राम बहादुर के.सी, मुख्य वैज्ञानिक डा.टिका चापागाई, मुख्य वैज्ञानिक डा. अजय रत्न श्री बज्रचार्य, वरिष्ठ वैज्ञानिक डा.सुरज वैद्य, वैज्ञानिकहरु डा.रञ्जना रावल, डा.शोभा श्रेष्ठ, डा.रामबहादुर खडकाले सहजीकरण गरेका थिए । व्यवहारिक सिकाइका लागि भनेस सिमखडा, सिर्जना अर्याल र पुजा के.सीले सहजीकरण गरेका थिए । राष्ट्रिय बालीरोग विज्ञान अनुसन्धान केन्द्रका प्रमुख डा.सुरज वैद्यको अध्यक्ष्यतामा सञ्चालित उद्घाटन तालिमको उद्घाटन कार्यक्रममा नार्कका योजना तथा समन्वयका निर्देशक डा.भानुभक्त पोखेल प्रमुख अतिथ रहेका थिए, भने प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाको परियोजनाका निर्देशक वैकुण्ठ अधिकारी विशेष अतिथि, नार्क अन्तर्गतका विभिन्न केन्द्रका प्रमुख तथा खुमलटारस्थित तरकारी बाली विकास केन्द्रका प्रमुख विजय गिरी लगायत अतिथिको रुपमा उपस्थित रहेका थिए । यसैगरी, उक्त कार्यक्रम राष्ट्रिय बागवानी अनुसन्धान केन्द्रका वैज्ञानिक तथा परियोजनाका सह(अनुसन्धानकर्ता डा.रञ्जना रावलले कार्यक्रम सञ्चालन गरेकी थिईन् । राष्ट्रिय बालीरोग विज्ञान अनुसन्धान केन्द्रका वैज्ञानिक तथा परियोजनाका प्रमुख अनुसन्धानकर्ता डा. रामबहादुर खड्काले परियोजनाले तरकारीमा ग्राफ्टिंग प्रविधिको विस्तार र विकासमा अहिलेसम्म गरेका प्रयासहरु र चुनौतीहरुका बारेमा प्रस्तुतिकरण गरेका थिए ।

त्यसैगरी, उक्त कार्यकममा नार्कका निर्देशक डा.भानुभक्त पोखेलले तरकारी खेतीमा संलग्न कृषकहरुको एउटा महत्वपूर्ण समस्याको समाधानका लागि परियोजना अन्तर्गत गरिएका अनवेषण तथा पहलहरुको प्रशंशा गर्दै परियोजना अन्तर्गत पहिचान गरिएका मुलवृत (रुटस्टक) का जातहरु दर्ता वा उन्मोचनका लागि नार्कले अपनत्व लिइ सक्दो सहजीकरण गर्ने कुरा बताएका थिए । कार्यक्रमका विशेष अतिथि वैकुण्ठ अधिकारीले यस परियोजनाले कृषकहरुको महत्वपूर्ण समस्या समाधानका लागि महत्वपूर्ण पहल लिएकोमा परियोजना टिमलाई धन्यवाद दिएका थिए । कार्यक्रममा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजनाले परियोजना अन्तर्गत आएका प्रविधिहरुलाई प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना अन्तर्गतका जोन तथा सुपरजोन मार्फत अगाडि बढाउने प्रतिवद्धता व्यक्त गरेका थिए ।

जोजसले राम्रा काम गर्छन भने विरोध गर्नु हुन्न : अध्यक्ष श्रेष्ठ

दलाल पुजीपतिहरुले पूर्वी इलामको चिया उद्योगहरु सञ्चालन गरेवापत एकपैसा पनि राजश्व बुझाएको छैन : सुवेदी

धनबहादुर मगर

काठमाडौं पुस १४, राष्ट्रिय किसान सञ्जाल, राष्ट्रिय कार्यन्वयन समितिको आयोजनामा भूमि अधिकार, भूमि बैंक, दलित, सुकुम्वासी तथा अव्यवस्थित बसोवासीहरुलाई जग्गा वितरणका विषयमा राष्ट्रिय मञ्च मार्फत नेपालको संविधान २०७२ ले दिएको अधिकारलाई प्रयोग गरि सरकारले ल्याउन खोजेको भूमि बैंक, किसानको पक्षमा हुन नसक्ने विश्लेषण गर्दै, दलित, भूमिहिन सुकुम्वासीहरुका लागि वासको व्यवस्थापन, कृषि गर्न चाहने किसानका लागि जमीन भन्ने वहस र छलफल सहित सुझाव दिने कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

संविधान सभा सदस्य, अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रान्तिकारी केन्द्र)का अध्यक्ष चित्रबहादुर श्रेष्ठले समाजवादी अर्थतन्त्र उन्मूख नेपालको संविधानको प्रयोग गरि लोकतन्त्रको रक्षा गर्ने दायित्व किसान र मजदुर वर्गको हातमा आएको बताउनु भएको छ । श्रेष्ठले नेपालको इतिहासमा २००७ साल अघि १०४ वर्षीय जहानीया राणा शासन विरुद्ध आन्दोनल, २०४६ सालअघि पञ्चायती शासन विरुद्ध र त्यसपछि २०५२ अघि २०६२/०६३ को जनआन्दोनल भाग(२, ले दिएको अधिकारको रक्षा हुनुपर्ने बताउनु भएको छ । 'श्रेष्ठले १०४ वषीय जहानिया राणा शासन र राजतन्त्रको विरुद्ध लड्यौं । बलिदान नदिएको भए लोकतन्त्र आउने थिएन ।' र संघर्षकै कारण चित्त नबुझेको कुरा खुलेरै राख्ने अवसर प्राप्त गरेको बताउनु भयो । श्रेष्ठले 'चानचुने उपलब्धी होइन, हारेको छैनौं, जितेका छौं, थाक्नु हुन्न । त्याग र वलिदानबाट प्राप्त संविधानले दिएको उपलब्धीको रक्षा गर्दै चुनौतीको विषय बन्दै गएको बताउनु भयो ।

संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र दोसाँधमा छ ।

सरकार, व्यवस्था दलाल पुँजीपतिको हो भन्ने कुरामा भ्रम पार्ने खोजिएको छ । सुकुम्वासीले एकपटक वसोवासको व्यवस्था हुनु पर्छ । के सुकुम्वासी जुवातास खेलेर सुकुम्वासी भएका हुन् ? श्रेष्ठले भने ।

साझा सहमतीका विषयलाई थाँती राखेर भावी पुस्तालाई बाड्नु पर्छ । जनताको पुस्तालाई रुपान्तरण गर्दै जानु पर्छ ।

समाजवादमा व्यक्तिगत सम्पतिमा पनि अधिकार छ । संविधानले समाजवाद उन्मूख गर भनेको अवस्था छ ।

जोजसले राम्रा काम गर्छन भने विरोध गर्नु हुन्न । तर मैले सकारात्मक रुपमा देखेका छैनौं, सचेत गराउन पर्छ । ठूलो संघर्षले जनताका छोरा छोरीहरु जनताको प्रतिनिधि बन्न सफल भएका छन् । भूमि कसैको पेवा होइन । प्रकृतिले दिएको वरदान हो । अहिले दुईतिहाईको सरकार छ । राजनीतिक दलहरुका किसान संगठनहरु साझा मुद्दामा सहभागी भएर समाधान गर्ने प्रयास गर्नु पर्छ ।

र दम्पतिको हकमा संयुक्त पुर्जा प्रदान गर्नेसके समान अधिकार र समावेशीताको आधार बन्न सक्छ ।

अखिल नेपाल किसान महासंघका अध्यक्ष तथा इन्चार्ज बलराम बास्कोटाले भूमि वितरण धेरै जटिल समस्या बन्दै गएको बताएको छ । आजको लडाई समाजवाद र पुँजीवादको लडाई हो । कित्तामा भन्दा व्यवहारमा कत्तिको गइरहेको छ । भूमि माथिको किसानको स्वमित्व हुनु पर्छ । भूमि राज्यको मातहतमा हुनुपर्छ । भूमि व्यक्तिको मातहतमा आउँदा धेरै समस्या आएको छ । मैले जाने बाटो यही हो, समाजवादमा जान सक्दैनौं भन्ने हिनतावोध राख्नु हुन्न । दलाल पुँजीवादीहरु कुरा गर्न कति जान्दछ । सरकारलाई उपयोग गरेर आफ्नो स्वार्थपूर्ति गर्न जान्दछ । किसान आन्दोलन नगरेको भए राजतन्त्र जाँदैनथ्यो । वस्तुस्थितिलाई बुझेर काम गर्नु पर्छ । समाजवादमा मजदुर वर्गको नेतृत्व नभएसम्म समाजवाद आउँदैन । राजनीतिक पार्टीहरुले हिम्मत गर्ने हो भने राजनीति ध्रुवीकरण तर्फ जान्थ्यो । ठूलो लडाई लडेर खाद्य सम्प्रभुत्ता ऐन ल्याएका छौं । नल्याउने प्रपञ्च रचेको थियो । कार्यविधि तयार गर्न ६ अर्ब लाग्ने भयो, राज्य लरखराई रहेको छ । आन्दोलनमा साइत जुराएर जाने होइन । किसान अधिकार डुब्ने(डुब्ने अवस्थामा छ । बास्कोटाले भने नेकपा एमालेका नेता भीम रावलको पार्टी कारवाहीको सवालमा भने 'एमालले देशभक्त माथि कारवाही गरेको छ । वर्षौंसम्म राजनीतिक पार्टीसँग आवद्ध हुनुहुन्थ्यो । समग्रमा वामपन्थी एकता हुनु पर्छ भनेर कुरा राखेको छौं । एक ठाउँमा हुन नसके पनि कार्यगत एकता, राजनीतिक नेतृत्व जनता प्रति उत्तरदायित्व नभए राष्ट्रियता संकटमा पर्न सक्छ ।'

संघीय प्रतिनिधि सभाका संघीय प्रतिनिधि सभाकी सदस्य, अखिल नेपाल किसान महासंघ क्रान्तिकारी केन्द्रकी उपायध्यक्ष तथा महिला किसान मञ्चका संयोजक मीना तामाङले आफूले उठेको विषयमा सडक र

सरकारसम्म पुऱ्याउन लागि पर्ने बताईन् । म पनि किसानको छोरी, कृषि गरिरहेकी, किसानको नेतृको हैसियतले भूमिहिन, दलित, सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोवासीको समस्याको विषयमा गम्भीर भएर काम गर्ने बताईन् ।

राष्ट्रिय भूमि आयोगका सदस्य गोवर्धन ओलीले भूमिहिन दलित, भूमिहिन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोवासीहरुका लागि जग्गा वितरण प्रक्रिया मूलतः राजनैतिक विषय भएकाले सबैको सहमतीमा प्राकृतिक स्रोतमाथिको स्वमित्व प्राप्त गर्न कानूनी प्रक्रिया अघि बढीरहेको बताए । ओलीले भने नेपालको भूमि व्यवस्था लामो समय देखिको भएको बताए ।

राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्चका कार्यक्रम संयोजक प्रेमप्रकाश नेपालीले भूमि अधिकार व्यक्तिको भन्ने छैन । भूमि द्वन्द्वसँग सम्बन्धित विषय हो । २०५२ सालको मुद्दा पनि भूमिसँग जोडिएका थिए । द्वन्द्व समाधान गर्न भूमिको सुनिश्चित गर्न जरुरी छ । संवैधानिक व्यवस्था अनुसार आज पनि भूमिहिनहरुलाई दयाले जग्गा पाउने अवस्था देखिदैन । जो प्राकृतिक स्रोतमा निर्भर छ, उनीहरुले जग्गा पाउनु पर्छ । संविधानमा राम्रो व्यवस्था भएपनि, आयोगहरु बनेपनि, राजनैतिक दलहरुको प्रतिवद्धता देखिदैन । र संवैधानिक व्यवस्था अनुसार सबभन्दा राम्रो काम एकपटक जग्गा वितरण गरेर देखाउनु पर्छ ।

अखिल नेपाल किसान युनियनका इन्चार्ज लोकनारायण सुवेदीले भूमिको समस्या समाधान नभएसम्म समस्या समाधान नहुने बताए । सुवेदीले भने 'भूमिको समस्या समाधान नभएसम्म कुनै पनि समस्याको समाधान हुन्न ।' भूमि करपोरेटहरुलाई दिने काम भईरहेको छ । पुँजीपतिहरुले पूर्वी इलामको चिया उद्योगहरु सञ्चालन गरेवापत एकपैसा पनि राजश्व सरकारलाई बुझाएको छैन ।

कालीमाटी तरकारी बजार विषादीकरण भइरहेको छ । राज्यले किसानहरुलाई अलमल्याउने काम गरिरहेको छ ।

सामुदायिक आत्मनिर्भर केन्द्रका अध्यक्ष जगत देउजाले भूमि सुधारको कुरा ७५ वर्षदेखि उठ्दै आएको छ । भूमिको पुनर्वितरणका कुरामा नयाँ(नयाँ विषयहरु थपिरहेको अवस्था छ ।

विगतमा जमीनदार र रैतिहरु थिए, आज नयाँ(नयाँ प्रयोजनमा भूमि कब्जा गर्न खोजिएको छ । पूराना विषय पनि हल नभएको अवस्था र नयाँ परिस्थिति पनि थपिदै गएको अवस्था हो । २०१६ सालमा विर्ता उन्मूलन भयो । जमीनदारहरुलाई तात्विक फरक परेन । हदवन्दी लागु भयो । कार्यन्वयनमा आएन । मोहियानी हक जग्गा कमाउनेको हातमा जाने अवस्था थियो । तर छलपूर्वक गरिएन, जमीन जमीनवालाकै हातमा पुग्यो ।

भूमि ऐन अध्ययन गर्दा पञ्चायत कालमा बनेको ऐन बढी प्रगतिशील थियो । तर अहिलेको व्यूरोक्रेसी र अदालतले फर्काउने गरेको छ । ८० हजारको हाराहारीमा भूमिहिन, दलित र सुकुम्वासीहरु सूचिकृत भएका छन् ।

भूमि पाउने अवस्था आउन सक्छ । धुरलाई आधार मान्नु पर्छ । तर लगत कट्टा नगरेसम्म भयो भनेर मान्न सकिन्न ।

अहिलेको संरचनाले चाहिरहेको छैन । ऐन कानून संविधान हामीसँग छ । आयोगहरुमा जानेहरुले मैले बुझेको छु, जोनेको छु र केही गर्छु भन्ने कोही गयो भने गर्न सक्छ । तर हस्तक्षेपकारी भूमिका खेल्नु सक्छन् कि सक्दैनन् भन्ने हो । वस्तुगत मूल्याङ्कन हुनु जरुरी छ । कानूनमा संशोधन हुने अवस्था छ ।

यो अवसर पनि हो, भूमिहिन दलित, सुकुम्वासीहरुका लागि टेक्ने आधार बन्न सक्छ ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रान्तिकारी केन्द्र)का उपाध्यक्ष अगष्ट अधिकारीले सुकुम्वासी, दलित, अव्यवस्थितहरुलाई अगाडि बढ्न नदिने १८ वटा कानूनहरु वाधकको रुपमा काम गरिहेको बताउनु भयो । वित्तिय शोषणका कारण ६० हजार लालपुर्जाहरु धितो लिलाममा गइसकेका छन् । अहिलेसम्म हामी पार्टीका झोले छौं । झोला फाल्न सक्छौ कि सक्दैनौं ! ६६ खर्ब ५९ अर्ब मध्ये ६५ खर्ब १४ जनाले चलाईरहेको अवस्था छ । नेपालमा २ करोड ९३ लाख जनता छन् । १ करोड २० लाख नेपाली जनता विदेशमा छन् । २३ वटा निजी बैंकहरु छन् । तिनै वित्तीय संस्थाले ६५ खर्ब चलाई रहेको अवस्था छ ।

राष्ट्र बैंक एकातिर, संविधान अर्कोतिर ऋण बाँड्दै जाने र जनताको सम्पति लिलाम गर्दै जाने काम भएको छ ।

संयुक्त राष्ट्र संघ आवासिय लैंगिक कार्यक्रमका प्रतिनिधि सृष्टिसिंह श्रेष्ठले सन् २०१२ देखि नेपालमा भूमिहिन, आदिवासी, दलित र सुकुम्वासीका लागि जीविकोपार्जनसँग सम्बन्धित भएर काम गर्दै आएको बताईन् । पालिकास्तरमा सिआरसीसँग मिलेर २०१३ देखि कोरियाली सरकारको सहयोगमा काम गर्दै आएका छौं । भूमिहिन, आदिवासी, दलित तथा सुकुम्वासीहरुको जीवीकोपार्जजन आर्थिक, सामाजिक रुपमा दिगो उपयोग नीतिहरु कार्यन्वयन गर्न ४ वटा पालिकाहरुमा काम अगाडि बढाइरहेको जनाएको छ । कार्यक्रम गरेपनि उनीहरुको भौतिक रुपमा सुरक्षित हुन सकेको छैन ।

जमीन र भूमिहिन बिचमा सुरक्षित हुने स्थानीय सरकारले पनि बाँझो रहेको जमीनलाई इच्छुक जग्गा धनी र इच्छुक किसानले फाइदा लिन सक्छन् । हाम्रो तर्फबाट सहयोग र सहकार्य रहने छ ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रान्तिकारी केन्द्रका महासचिव, राष्ट्रिय भूमि आयोगका पूर्व उपाध्यक्ष, राष्ट्रिय किसान सञ्जालका संयोजक नहेन्द्र खड्काले नेपालको सन्दर्भमा जोत्नेले जमीन पाउनु पर्ने बताउँदै भूमि बैंक १५/१६ जना परिवारको हितमा आएको बताए । म गाउँमा जाँदा हराभरा छ जमिन बाँझो छैन, हल्ला फिँजाएर लालपुर्जा कब्जा गर्ने रणनीति हो । सरकारी निकायले गर्ने काम चन्दा माग्ने जस्तो होइन । टेण्डर खोल्नु पर्छ । टेण्डरमा १ रोपनी जमीनको सबैभन्दा बढी भाडा तिर्छु भनेर पुँजीपतिहरुले मात्र गर्छ । त्यसैले किसान संघ(संगठनहरुले विरोध गर्नु पर्छ । भूमि बैंक सम्बन्धी ऐन आएपनि नियमावाली आएको छैन । तर, मन्त्री परिषद्ले नियमावाली बनाएर कार्यन्वयन गर्न सक्छ ।

खड्काले भने, 'माछा दुई प्रकारका हुन्छन् । एउटा पानीमा, अर्को कागजमा', गठवन्धन सरकार भयो भने भूमिसम्बन्धी छलफलमा अगाडि बढ्नु पर्छ ।

भूमि समस्या समाधान आयोगको कार्यविधि र पदीय हैसियत कर्मचारी तन्त्रका करामतमा बनाएको छ । अध्यक्षको पद सह(सचिवको भन्दा तल्लो स्तरमा छ । यो कर्मचारीतन्त्रको करामत हो । त्यो अधिकार भित्र रहेर आयोगले कसरी काम गर्न सक्छ ? जिल्ला अध्यक्षले वडा अध्यक्ष सरह भएर काम गर्नु पर्छ ।

अब सरकारलाई सुझाव दिने, सरकारलाई सहयोग गर्ने गरि भुमिहिन, दलित सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोवासीको समस्यमा समाधन गर्नु पर्छ ।

गठवन्धन परिवर्तनसँगै दुइतिहाईको सरकार छ । चाह्यो भने गर्न सक्छ । सिंगो किसान संगठनहरु संघर्षमा जान तयार छ । संघर्षको

लागि वलिदान हुनु पर्छ भने पनि तयार हुनु पर्छ ।
भूमि बैंकको काम ५० /६० वर्षको लागि लिजमा दिने हो । बैंकमा राखेर वैदेशिक रोजगारमा जाँदा र ५० /६० वर्षमा पुस्तान्तरण समेत भइसकेको हुन्छ ।
सदन र सडकमा पनि किसानको पक्षमा बोलिरहेको छु । किसानहरुको पक्षमा गठन भएको आयोग विघटन गरेको छ ।
कृषि ऐन बन्दैछ । कृषि र भूमिको राम्रो कुरा आयो भने राम्रो काम गर्न सक्छौं । जमीन किसानका लगि हुनु पर्छ भन्ने कुरा न्यायपूर्ण छ । ६ संगठन बिच संघर्षको सहकार्य सहित सञ्जालका २० वटा संगठन मिलेर संघर्ष गर्नु पर्छ ।
राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्चका सचिव विजु खाँडले भू(उपयोग नीतिले किसानहरु कुण्ठित छन् । किसानलाई बढाएर दिएको केही पनि छैन । बरु शहरी विकासको लागि भनेर घटाएर दिने गरिन्छ । अहिले जग्गा दिने कुरा वनमा गएर अड्केको छ । आयोग बन्ने, वजेट सकिने अवस्था छ । समुदायलाई केही गर्छ भन्ने आशा पनि छैन । विश्वास पनि लाग्दैन ।
क्रान्तिकारी किसान संघका अध्यक्ष सिताराम तामाङले जुन घरमा बाउ जँड्याह छ भने त्यो छोराछोरीर परिवारको हालत हे हुन्छ भन्ने व्याङ्ग्य सरकारलाई गरेको छ । तामाङले सरकारमा ओली र प्रचण्ड जो जाँदा पनि साँचो अर्काको हातमा भएकोले केही गर्न नसक्ने बताए । बाँदर व्यवस्थापन गर्न नसक्ने सरकारले के गर्छ ?
भूमि अधिकारको लागि लड्दा ५ वर्ष जेल भोग्नु परेको बताउँदै, किसान नेता भएर बाटो बनायौं पुग्ने कहाँ हो ? सरकार अधिकारको लागि लड्ने भन्ने, तर अधिकार नदिने । संघाई ग्रुपले ३० वर्षदेखि कर तिरेको छैन । दलाल पुँजीपतिले वर्गले दिएको पैसाले देश चलाएको छ । पैसामा हामी स्वतन्त्र छैनौं । हामी मान्छे, हाम्रो देश स्वतन्त्र छैना । म किसान होइन, किसानको छोरो हुँ ।
राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्चका उपाध्यक्ष बलबहादुर तामाङले किसानको लागि खै आन्दोलन गरेको ? भने । जग्गा जमीन सबै राज्यको हुनुपर्छ । जग्गा चाहियो भनेर स्वमित्व लिन चाहेका छौं । जमीन राज्यको भन्दा पनि भूमिहिन, दलित, सुकुम्वासी अव्यवस्थित बसोवासीहरु र साना किसानको समृद्धिको लागि हुनु पर्छ । किसानलाई माथि उठाउन अघि बढौं । आयोग छ, स्रोत साधन केही छैन । नीतिगत कुरामा अप्ठेरो छ ।
अखिल नेपाल किसान महासंघ क्रान्तिकारी वहुमतका अध्यक्ष हरि श्रेष्ठले भूमि प्रकृतिले दिएको उपहार हो । भूमिलाई व्यक्तिको पूँजी बनाउन दिनु हुँदैन । भूमिलाई व्यक्तिगत पुँजी बनाउने कम्युनिष्ट हुनै सक्दैन । ३ कट्टा भूमि किसानलाई लिजमा दिएर उसको जीवकोपार्जन हुनसक्छ ? किसानलाई लालपुर्जा चाहिएको छैन । उत्पादन गर्न भूमि चाहिएको छ । अन्य धेरै देशहरुमा भूमि व्यक्तिको नाममा हुँदैन । एक पुस्ताबाट अर्को पुस्तामा पुस्तान्तरण पाउँदैन । पापएपनि ६० प्रतिशत भन्दा बढी राजश्व सरकारलाई बुझाउनु पर्छ ।
संयुक्त राष्ट्रिय सुकुम्वासी मोर्चाका अध्यक्ष अर्जुन कुँवरले जग्गा वितरण राजनीतिक मुद्दा भएकाले राजनैतिक ढंगले नै समाधान खोज्नु पर्ने बताए । आज मान्छेलाई बस्ने एकधुर जमीन छैन । वासको व्यवस्थापन हुनु पर्छ । आफू बसेको बासको पुर्जा पाउने कि नपाउने ? राज्यको कारण यो अवस्था सिर्जना भएको छ । नागरिकको हक प्रति राज्य प्रतिवद्ध छैन । देशलाई सुकुम्वासी मुक्त बनाउन सरोकार वाला निकायमा संयोजन छैन । ऐन नियमावाली बाझिएका छन् । स्थानीय सरकार बलियो छ । व्यक्तिगत आकांक्ष र आग्रहका कारण कार्यन्वयन हुन सकेको छैन । २५ वटा नगरपालिका बाहेक अब आयोगले काम गर्न सक्छ कि सक्दैनन् भन्ने हो ।
अखिल नेपाल सुकुम्वासी संघका अध्यक्ष अमर परियारले ७७ वटै जिल्लामा आफ्नो संगठन रहेको बताए । जमीन प्राकृतिक र मानिस पनि प्राकृतिक हो । राज्यसत्ता वर्ग पुँजीपति वर्गको हितमा काम गर्छ । वर्ग संघर्ष जारी छ । राज्य दलाल पुँजीवादी चरित्रको छ ।
अधिकार विहिन आयोगमा बस्दा पाँचसात महिना मेरो व्यवस्था त हुन्छ होला, त्यसले वास्तविक समस्याको समाधान गर्न सक्दैन । जमीन राज्यको हो । सरकारी जमीन बाँड्न नपाउने ? वन सबैभन्दा ठूलो समस्याको उभिएको छ । ८० प्रतिशत समस्या निकुञ्ज र वनसँग जोडिएको छ । किसान संगठन वास्तविक जोताहको पक्षमा होस् । अन्ततः वर्ग संघर्ष, हाम्रो मुक्ति हो ।
अखिल नेपाल किसान महासंघ अफ्फाका नेता केवी घलेले किसानले लालपुर्जा प्राप्त गर्न नसकेको बताए । हाम्रो देशको नागरिक, अमेरिकामा गएर जमीन, गाडी, घर किनेका हुन्छन् । बाँण गंगामा भारतीय नागरिकहरु आएर विना पुर्जा कृषि गरिरहेका छन् । नेपाली नभई विहारबाट आएर जमीन ओगटीरहेका छन् । धेरैलाई सुकुम्वासी भनेकै थाहा छैन । सुकुम्वासी आयोगले वितरण प्रणालीमा ध्यान पुऱ्याओस् ।
साथै संयोजक खड्काले संक्षिप्त विश्लेषण प्रस्तुत गर्दै निम्न कुराहरुमा सहमत भएको बताए ।
१. भूमिको समस्या राजनीतिक समस्या हो भन्ने सहमती भएका छौं ।
२. भूमि सुधार लागु गर्न नसकेको अवस्थामा भोगाधिकार बनाउनु पर्छ भनेर ऐन संशोधन गर्नु पर्ने कुरामा सहमत भएको छ ।
३. तत्कालीन कम्तिमा पनि भूमि पाउन सक्ने छ भन्ने विषयमा सहमत बनेको छ ।
४. लालपुर्जा नभएकाले नागरिकता, स्वास्थ सुविधा, बीमा गर्न पाएका छैनन् भन्ने विषय सहमत भएका छन् ।
५. समग्र भूमिको समस्या हो भन्ने विषयमा सहमत भएको छ ।
६. आवास चाहिनेलाई आवास, कृषि गर्न चाहनेलाई जमीनको उपलब्ध गराउनु पर्ने विषयमा सहमत भएको छ ।
७. भूमि आयोगलाई स्रोत साधन र नियुक्त हुने थलो बनाउनु हुन्न भन्ने विषयमा सहमत भएको छ ।
८. किसानमूखी कानुन बनाउने पर्ने भन्ने कुरामा सहमत भएको छ ।
८. राजस्व सरकारले तोकेको फ्रेमको आधारमा घटाउनु र पर्छ भन्ने विषयमा सहमत भएको छ ।
९. भुमिहिन, दलित, सुकुम्वासी तथा अव्यवस्थित बसोवासीलाई छिटो भन्दा छिटो जग्गाधनी पुर्जा प्रदान गरेर समस्याको समाधान सुझाव दिने सहमत भएका छन् ।
१०. राजनैतिक नियुक्ती जागिरको लागि मात्र हुन्न भन्ने कुरामा सहमत भएको छ । जमीन राज्यको हुनु पर्छ भन्ने विषयमा सहमत भएको छ ।
११. प्रमुख उत्पादनको साधन भूमि हो । जापान, अमेरिका, दक्षिण कोरिया, वेल्जियम लगायत देशहरुमा भूमिलाई राष्ट्रियकरण गरिएको विषय छलफल भएको छ । नेपालको भूमिलाई पनि राज्यसँग जोड्ने सहमत भएका छन् ।
१२. आवासको लागि, भूमि सबैमा उपलब्ध हुनु पर्छ भन्ने विषयमा सहमत भएको छ ।
१३. जग्गा पाउनेले १० वर्षसम्म बिक्री वितरण गर्न नपाउने विषयमा सहमत भएको छ ।

पितृसतात्मक सामाजिक संरचनाका कारण महिला किसानका अधिकार संकुचनमा

धनबहादुर मगर

काठमाडौं पुस १३, राष्ट्रिय किसान सञ्जाल, राष्ट्रिय कार्यन्वयन समितिको आयोजनमा महिला किसान अधिकार र सरकारका नीति निर्माण तहमा प्रतिनिधित्व बारे राष्ट्रिय महिला किसान मञ्च मार्फत नेपालको महिला किसानको भूमिका र योगदानको विषयमा कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रान्तिकारी केन्द्र)की उपाध्यक्ष, प्रतिनिधि सभा सदस्य, कृषि तथा प्राकृतिक स्रोत समितिका सदस्य मीना तामाङले । संयुक्त राष्ट्र संघले सञ्चालन गरेको पारिवारिक खेती प्रणाली दशक नेपालमा पुर्खौं देखि चल्दै आएको बताइन् । तामाङले कृषिमा आएको समस्या समाधान गर्न सबै मिलेर समाधान गर्नु पर्ने कुरामा जोड दिइन् ।

कुनैपनि कार्यक्रम ल्याउने र गर्ने विदेशीहरु आएर होइन हामीले नै गर्ने हो । समस्या समाधान पनि हामीले नै गर्ने हुन् । हाम्रो नेपाली समाजको अवस्था एउटाले गर्दा अर्कोले हेररहेको हुन्छ । देशको चरित्र तल्लो घरले माथिल्लो घरलाई हेर्दैन । हामी जमीन तहको मान्छे, नीति पनि तहगत रहेको हुन्छ । संगठित भएर जान सक्यौं भने अधिकार प्राप्त गर्न सक्छौं ।

विषय धेरै गहकिलो छ । सञ्जाल पार्टी विशेष नभइकन सबैको साझा संस्था हो । पारिवारिक खेती प्रणाली अन्तराष्ट्रिय रुपमा परिचालन रहेको विषय मा नेपाल पनि सहभागी हुँदा राम्रो सन्देश गएको बताए । प्रोफाइलमा हालिदिने कुराको अध्ययन गरौं । कसरी तत्कालको समस्या हल गर्न सकिन्छ भनेर गरेको प्रस्तुतीकरण राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय रुपमा आउँदा रहेछ । डलरको रुपमा नेपालको किसानको लागि ल्याउन सक्ने रहेछ । आ(आफ्नो तहमा छलफल गरौं । पारिवारिक कृषिलाई अझ सशक्त रुपमा पुऱ्याउन सक्छौं । महिला र पुरुष बिचको विभेदका कुरा राज्यले बनाउने नीतिको कारण उब्जेको देखिन्छ । विभेदकारी बन्न गएको छ । महिलाको जनसंख्यामा पनि बढी बएको कारण राज्यले विशेष प्राथमिकता दिनु पर्छ । हाम्रो हक अधिकारको लागि नीति निर्माण तहमा कानूनी तहमा व्यवस्थापन हुन सक्यौं भने सशक्त भूमिका खेल्नु पर्छ । आधा आकाश र आधा धर्ती भने पनि किन विभेद गरिरहेको छ । संविधानमा संसदमा पनि ३३ प्रतिशत महिलाको अधिकार सुनिश्चित गरेको छ । तर ३३ प्रतिशत होइन ५०/५० प्रतिशतको हाराहारीमा सक्रिय हुनु पर्छ । जनसंख्यामा पुरुषको भन्दा महिलाको धैरै छ । अधिकारको लागि घर देखिनै संघर्ष गर्नु पर्दो रहेछ । पुरुष विनाको महिला, महिला विनाको पुरुष र महिलाको सफलतामा दुबैको हात हुन्छ । संघर्ष गर्नु परेको छ । संघर्ष र दमनको बिचमा जीवन जिउन सिकाउँछ ।

विभेद राष्ट्रपति देखि सबै तहमा पुग्न सक्दो रहेछ । विभेद भएन भने सहभागीता भएर योगदान दिन सक्छ । हाम्रो परिवार कृषिमै आधारित परिवार हो । म चौध वर्ष देखि बजारसम्म कृषि उत्पादन बेच्ने गर्थ्यौं । पुरुषले १७ पटक हार्छन भने पुरुषले के हुन्छ । करोड पति र अर्ब पतिसँग प्रतिस्पर्धामा गएँ । दबाव आयो, मलाई भोट दिँदा सम्बन्ध विच्छेदको कुरा सम्म आयो । कृषि प्रधान देश, सगरमाथाको देश, बुद्ध जन्मेको देश । कृषि मन्त्रालयले कृषि कार्यक्रमहरु ल्याएका छन् । जोन, सुपर जोन, ब्लक र पकेटको कार्यक्रम ल्याएको छ । थुप्रै वजेटहरु ल्याएका छन् । वजेटहरु संघले प्रदेश र प्रदेशले जिल्लाहरुका पालिका, र पालिकाले वडाहरुमा पठाएका छन् । कार्यन्वयन गर्ने ज्ञान केन्द्र र समूहहरु छन् । संगठित भएर कार्यन्वयनमा जानु पर्छ । संगठित भएर जान सकियो भने अधिकार प्राप्त गर्न सक्छ ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रान्तिकारी केन्द्र)का महासचिव, राष्ट्रिय भूमि आयोगका पूर्व उपाध्यक्ष राष्ट्रिय किसान सञ्जालको संयोजक नहेन्द्र खड्काले नेपालको सन्दर्भमा महिला किसानहरुको भूमिका बढ्दै गएको बताए । महिलाहरुले थप अधिकारको लागि अझ संघर्ष गर्नु पर्ने बताउँदै देशको राजनीतिक परिवर्तनमा उल्लेखनीय योगदान गरेको महिलाहरु आफ्नो अधिकारका लागि पनि संघर्ष गर्न परिरहेकोमा राज्यस्तरबाट नै महिलामाथि विभेद हुँदै आएको बताए । समानताको लागि सँगै संघर्ष गरेका महिलाहरु पुरुष प्रधान तथा पितृसतात्मक सामाजिक संरचनाका कारण आफ्नो अधिकार संकुचनमा परेको बताए । अझै पनि निर्णय गर्न पुरुषलाई पर्खिरहनु पर्ने वाध्यता छ । खड्काले भने ।

खड्काले कार्यक्रमको महत्वमा माथि प्रकाश पार्दै नेपालको कृषि क्षेत्रमा हिजो र आज पनि महिलाहरुको प्रमुख भुमिका रहेको बताए । महिला किसानको अधिकार प्राप्त गर्न नीति निर्माणमा पुगेर मात्र पूरा गर्न सकिने बताए ।

कार्यक्रममा केन्द्रीय कृषि सहकारी संघका निमित्त महाप्रबन्धक मिना पोखरेलले 'साना किसान, कृषि सहकारी, र पारिवारिक खेतीमा महिला' पारिवारिक कृषि दशक र नेपालको महिला किसानको कृषिमा सहभागीता विषयक कार्यपत्र प्रस्तु गर्दै भनिन् । कृषि क्षेत्रमा महिलाहरुको सहभागीता ७० प्रतिशत

भन्दा माथि रहेको बताईन् । आजको यो अवस्थामा पनि कृषिमा महिला नै महिला भएको पाएकी छु । राष्ट्र संघको पारिवारिक कृषि दशक चलिरहको सन्दर्भमा नेपालको कृषिको अवस्था विगत देखिनै पारिवारिक खेती प्रणालीको रहेको बताइन् । नेपाल मात्र नभई एशियाली देशहरुमा अधिकांश ग्रामीण क्षेत्रमा महिला किसानहरुको सहभागीता र पारिवारिक खेती प्रणालीमा महिलाहरुकै अहंम भूमिका रहेको बताईन् । पोखरेलले भनिन् वास्तविक किसानहरु आफैमा शोषित छन् । २०५९ सालमा पूर्व राजा ज्ञानेन्द्र शाहको प्रत्यक्ष शासनकालमा लोकतन्त्रको हरण भएपछि राष्ट्रिय किसान संघ(संगठनहरुमार्फत कृषिका कार्यक्रमहरु अगाडि बढाएका थिए । अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा ग्रामीण किसान फोरमको गठन भयो । संयुक्त राष्ट्र संघको पैसा एनजीओको नाममा गयो । व्यवस्था परिवर्तन भएपछि आइफाड मार्फत किसान संघ संगठनलाई कार्यक्रमको लागि सहयोग दिने भयो । एशिया प्यासिफिक पहिलो, एशिया प्यासिफिक दोस्रो, मिलेर राष्ट्रिय किसान संगठनको नाममा दर्ता गरेर सञ्चालन भयो । साथै एनपीसी पनि शुरु भयो । केन्द्रीय कृषि सहकारी संघ ऐन एसिसिएफको कार्यक्रम लागु गरिरहेका छौं । लाभिया क्याम्पासिना, अखिल नेपाल किसान महासंघ सदस्य रहेको छ । एशियाली किसान संगठन, भूमि अधिकार मञ्च, महिला र युवा किसान समूहसहित मिलेर संयुक्त रुपमा कार्यक्रम लागु गरेको छ । सन् २०२५ को फरवरी महिना देखि कार्यक्रम अवधि सकिने छ । सहयोग नआएपनि सञ्जाल निरन्तर रुपमा आफ्नो काम गर्ने छ । कृषि सहकारीमा १२ लाख ५० हजार बढी सदस्यहरु सहभागी छन् । २०३२ सालमा चितवनको चनौलीमा स्थापना भएदेखि हालसम्म १ खर्व २ अर्ब पुँजी जम्मा भएको छ । ८२ प्रतिशत पुँजी महिलाहरुले नै चलाईरहेको छ । यसमा सबभन्दा बढी स्रोत महिला किसानहरुले चलाउँदै आएको छ ।

पारिवारिक खेती :

नेपालीहरुको जीविकोपार्जन नै खेतीबाट शुरु भएको छ । युनियनहरु भएपनि नेपालको सन्दर्भमा पहिलेदेखिनै सहभागीता रहेको छ । अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा निदरल्याण्ड, फिनल्याण्डमा यस कार्यक्रममा ९० प्रतिशत नै महिलाहरु सहभागी छन् । जमीनमा पारिवारको भूमिका ७०/८० प्रतिशत हिस्सा महिलाको रहेको छ । एशिया प्यासिफिक पारिवारिक कृषिमा ५४ प्रतिशत महिला सहभागी र विश्वमा गरि ८० प्रतिशत पारिवारिक कृषिमा महिलाको योगदान छ । नेपालमा हरि पराजुली कृषि मन्त्री हुँदा पहिलेनै पारिवारिक खेतीको अवधारणा पारित गरेको थियो । पछि पारिवारिक खेतिको परिकल्पना अनुसार संयुक्त राष्ट्र संघको पारिवारिक कृषि अवधारणा आयो । सन्

जलवायू परिवर्तनका कारण किसानहरुले भोग्नु परेको समस्यालाई लस एण्ड ड्यामेजको मुद्दा उठाउनु पर्छ । बाली बीमालाई राष्ट्रिय बीमा प्राधिकरण मार्फत उठाउनु पर्छ । धेरै ठाउँहरुको कृषि उपज संकलन केन्द्र कार्यन्वयनमा छैन ।

२०१४ देखि १९ घोषणा भयो र पछि फेरि सन् २०१९(२८ लाई पारिवारिक कृषि दशक भनेर घोषणा गर्‍यो । यो कार्यक्रम आउनुमा विश्व ग्रामीण कृषक संगठनको प्रमुख भूमिका रहेको छ ।

जलवायू परिवर्तनका कारण किसानहरुले भोग्नु परेको समस्यालाई लस एण्ड ड्यामेजको मुद्दा उठाउनु पर्छ । बाली बीमालाई राष्ट्रिय बीमा प्राधिकरण मार्फत उठाउनु पर्छ । धेरै ठाउँहरुको कृषि उपज संकलन केन्द्र कार्यन्वयनमा छैन । बाली बीमा, बाढी पहिरो, खडेरीमा पनि बीमा गर्नु पर्छ । बल्खु तरकारी बजारमा बाढी पस्यो । बीमा प्राधिकरणमा बीमाको कुरा उठाउनु पर्छ । किसानको उत्पादनलाई मूल्य नै पाउन सकेको छैन । किसानहरुलाई सिँचाईको सुविधा छैन । साना उद्योग, स्थानीय थोक बजारको निर्माण, प्राविधिकहरुको पहुँच छैन भगवान् भरोसाले कृषि चलेको छ । कृषि भनेको विज्ञान हो । स्रोत व्यवस्थापन, मानव संशाधन परिचालन गर्नु पर्छ । चाहेको बेला पाउने सक्ने कृषि विज्ञ नै छैन । ज्ञान केन्द्रको हिँडाईले पुग्दैन । जनशक्ति कम छ । पुग्दा किसानको धेरै क्षति पुगीसकेको हुन्छ ।

जलवायू परिवर्तन

बालीमा ह्रास, जमीन खण्डिकरण आदि क्षेति भएको छ । नक्कली किसानहरु धेरैले अनुदान लिएको छ । कृषि छैन, किसान छैन । हामी पूर्वी झापामा ५ वटा व्यवसायिक कृषि फर्म हेर्न गएका थियौं । तर अनुदान लिएको पाईयो र कृषि गरेको पाइएन । व्यवसायीहरुलाई मात्र छानेर अनुदान दिनुपर्छ । संघीय सरकारबाट पनि अनुगमनको समिति बनाउनु पर्छ ।

अखिल नेपाल किसान महासंघका कोषाध्याक्ष दयालक्ष्मी श्रेष्ठले महिला को हुन् ?, महिला किसान किन पछि परिन् ?, नेपालको कृषिमा महिलाले किसानको भूमिका कस्ता छन् ? भन्ने विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै धनी, गरिब, साना(ठूला सबै किसानहरुलाई एकै डालोमा राखेर हेरिनाले वास्तविक श्रम गर्ने ग्रामीण क्षेत्रका किसानहरु विभेदमा परेको बताइन् । त्यसमा पनि झन महिलाहरु पछि परेका छन् । सेना, प्रहरी, कर्मचारीका पेन्सन हुन्छन् तर जो बिहान ४ बजे उठेर राती ९ बजे सम्म काम गर्छन् ती महिलाको कुनै योगदानको कदर हुँदैनन् । नेपाली महिला किसानहरु अत्यन्तै दुःख पीडामा बस्न् परेका छन् । श्रेष्ठले भनिन् आज पनि ग्रामीण क्षेत्रको कृषिमा ७० प्रतिशत योगदान रहेको बताउँदै कृषि जोगाउने महिलाको भूमिका रहेकाले राज्यले महिलाहरुको अधिकार सुरक्षित गर्ने विशेष प्रकारको नीति ल्याउनु पर्ने बताइन् । प्राकृतिक स्रोतमा महिलाहरुको भूमिका समान हैसियत समाज लाभको प्रक्रियामा जानु पर्छ ।

सहकारी बोर्डका सदस्य इश्वरी पाण्डेले नेपालको भूगोल अध्ययन नगरीकन गरिबीको अवस्थाको अध्ययन गर्न नसक्ने बताए । साथै पाण्डेले नेपालको सन्दर्भमा वर्ण सुधार भन्दा पनि नश्ल सुधार गरि रैथानी बालीमा जोडदिनु सकेमा मात्र दिगो विकास अगाडि बढ्न सक्ने बताए ।

मानवले प्राकृतिम थि अन्याय गरे पछि । त्यसले मानव स्वास्थमा समेत असर पर्‍याएको छ । लैंगिक समानता, समावेशी शिक्षा लागु गर्नु पर्छ ।

साना किसान सहकारी संघ काभ्रेका अध्यक्ष सरिता न्यौपाने बजगाईले काभ्रे जिल्लाको नाला कृषिको क्षेत्र भएको बताइन् । बजगाईले कृषिमा पशुविमा भएपनि बाली विमा हुन नसकेको बताउँदै बाली बिमामा जोडदिनु पर्ने बताइन् । साथै किसानले लगाएको बालीहरु बँदेल लगायत जंगली जनावार आएर खाइदिने गरेकोले किसानले आफ्नो बाली भित्र्याउने नपाएको बताइन् । बजगाईले महिलहरुले उत्पादन, प्रशोधन र बजारमा बिक्री वितरण गर्ने गरेपनि पुरुषहरुको अनुमति बेगर खर्च गर्न समेत नसक्ने बताईन् । पुरुषहरु भट्टीमा गएर खर्च गर्ने गर्छन् । एकजोर कपडा किन्ने निर्णय महिलाहरुलाई हुँदैनन् ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रन्तिकारी केन्द्र) की ललितपुर, अध्यक्ष सीता

तिमल्सिनाले २ हजार वटा लेयर्स कुखुरा पालन गरेकोमा कोभिडको कारण ठूलो घाटा बेहोर्नु परेको बताइन् । सरकारबाट र कहिँ कतैबाट पनि सहयोगठ पाइनन् । कुखुराको बीमा हुँदैन ।

दुवाकोटका महिला किसान नेतृ सुमित्रा कँडेलले कतिपय महिलाहरुलाई हामी किसान हौं भन्ने थाहा नभएको बताइन् । ति किसानहरुकहाँ पुगेर किसान अधिकारको विषयमा पैरवी र गर्नुपर्ने बताइन् । हामीले किसान महिलाको अधिकारको कुरा गर्छौं । तर अधिकार पाउन सकेका छैनौं । भैंसी पालेर समस्या टारौं भन्ने त्यो अधिकार महिलाहरुलाई नभएको पनि बताइन् । गाउँका महिलालाई महिला किसानका अधिकारका विषयमा जागरुक गराउनु आवश्यक छ । महिलाले दोहोरो तेहरो भूमिका निभाउनु पर्छ । दोहोरो तेहरो शोषणमा पर्छ । पुरुषलाई एक त आमा, दोस्रो दिदीबहिनी, तेस्रोमा श्रीमतीले सहयोग गरिरहेछन् । पुरुषमा कसरी अगाडि बढ्ने कुरा हुन्छ । तर नीति निर्माणमा महिला एकदम कमजोर हुन्छन् भन्ने छ । महिलाले गर्न सक्छन् । आधा आकाश आधा धर्ती ओगटेको छ । महिला नै जुनसुकै काममा अगाडि बढ्नु पर्छ । महिलाको सहयोग विना कुनै काम पनि अगाडि बढ्न सक्दैन । खेतबारी बाँझै रहन गएको छ । उताबाट विषादीयुक्त टल्केन बिउ आउँछ । हाम्रोले मूल्य पाइरहेको हुँदैन । अब अर्गानिकमा जोडदिने र विषादी हटाउनु पर्छ ।

राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्चका सचिव विजु खाँडले मिहिनेत गरे अनुसार महिलाहरुलाई सबैभन्दा बढि अधिकार प्राप्त गर्न गर्नु पर्नेमा, राज्यको विभेदकारी नीतिले सँधै कुण्ठित बनाइरहेको बताइन् । पुरुष र महिलाको बिचको विभेद राज्यको नीतिले गरिरहेका बताउँदे पुरुष र महिलालाई बैंकबाट ऋण लिनेदिने कुरामा होस् वा ज्यालामा अझै पनि विभेद नहटेको र दोस्रो दर्जाको नागरिकको रुपमा व्यवहार भइरहेको बताइन् ।

विभेदको अन्त्य गर्न साँस्कतिक रुपमा विभेद जमीन माथि भएको विभेद र सुकुम्वासी, दलित महिला, भुमिहीन किसान माथि भएको विभेद वर्गीय समस्यको रुपमा देखा परेको बताइन् ।

विजुला खाँडले भनिन् म आफै एउटा किसान हुँ । अहिले किसान हुँ भनेर बाहिर राख्ने थालेको छ । मैले १४ वर्षको उमेरमा ऐलानी जग्गा वार्षिक हजार रुपैयाँ तिर्ने गरि कालो कुखुरा पालें, कोभिडको बेला थियो । कृषि केन्द्रतिर धाएँ । जोजोले जे गरेपनि किसानको घर खेती गएको छ । विदेशबाट आएकाले कृषि गर्छु भनेको मान्छे घरखेत सकेर फेरि विदेशतिरै २८/३० हजार कमाएर कसरी घरपरिवार पाल्ने ? भारतमा जाँदा धेरै सस्तोमा पाइन्छ । अब ३/४ कामा धान फलाएर छ महिनाको लागि खान पुग्छन् र ? ३० लाखको पुल बनाउन ३ करोड पनि पास हुन्छ । तर किसानको अनेक कुरा खोज्छन् । स्थानीय सरकार छ भनिन्छ । कृषि कोशेली नमूनाको रुपमा ल्याएको छु । तर फेल भएको छ । वजेट सक्ने मात्र काम गर्छ । कृषि अनुदान गैह्र किसानलाई दिन्छ । कोभिडको बेला १ हजार कालो कुखुरा मर्‍यो । ९ लाख डुब्यो । भू(उपयोग नीति राम्रो बनेको छैन । भू(उपयोग नीति गोर्खाको ठेकेदारको पारले भू(उपयोग गरेको अवस्था छ । म साना किसान सहकारीमा पनि छु । कृषिभ नेको साना किसान जुत्ता दिएर होइन बिउविजन दिने होनी । घरमा पुरुष हुँदा १० लाख ऋण दिएकोमा म महिलालाई ७ लाख दियो । अर्गानिक कृषि उत्पादन कमजोर छ । कृषि आयातित् कृषि उपजले ठाउँ पाएको छ । बजारीकरण गरिनसक्नु छ । मैले पारिवारिक खेती हेर्छु । कमसेकम आफै खाने कुरामा सुधार गर्न सके हाटबजार राख्न सकेमात्र पैसा जाँदैन । मैले सिक्ने पनि हो । व्यक्तिगत जीवनमा छोएको छ । जीवनलाई रुपान्तरण हुने गर्नुपर्छ ।

किसान हुनुको पीडा, महिला हुनुको पीडा, सामाजिक, साँस्कृतिक, जमीन हुनु, ४ वटा उद्गारको भारमा महिला, अझ दलित, भूमिहिन महिला किसान हुनु झन जटिल । यी वर्गीय समस्या हुन् ।

महिला नेतृ गंगा गुरुङले महिलाका लागि मानव अधिकार छ कि छैन भनेर प्रश्न गरिन् । लालपुर्जा छ तर उपभोग गर्ने अधिकार महिलालाई हुँदैन । देखाउनका लागि र राजश्व कम तिर्नको लागि मात्र महिलाहरुलाई अघि सारिएको छ । हामी महिलाहरु राज्यको हिंसामा छौं । महिलाहरुका हातमाबाट सबै कुरा गुम्दै जाने, हाइब्रिड बिउविजन र रासायनिक विषादीको प्रयोगले स्वास्थ्यमा समेत प्रतिकुल प्रभाव परि सबभन्दा पहिले रोगको शिकार महिलाहरुनै हुने बताइन् ।

सञ्जालका संयोजक नहेन्द्र खड्काले कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझावहरु र चलेको छलफल र वहसका विषयमा संक्षिप्त रुपमा विश्लेषण गर्दै ११ वुँदे विषयगत सहमत भएको बताए ।

१. युवाहरु विदेश जानेक्रम बढेको, कृषि पेशा गर्न नपाए हुन्थ्यो भनेर अन्य पेशा प्रति आकर्षित भएको, र विदेशबाट फर्केर आएपनि अरु पेशामा लागेको,

२. महिला किसानले नेपालको कृषि धानीरहेको, नीतिगत रुपमा महिलाका अधिकार फराकिलो पार्न नसकेको, संविधान र कानूनमा भएपनि व्यवहारमा कार्यन्वयन गर्न नसकेको,

३. वर्गिय रुपमा सुकुम्वासी, दलित, भूमिहिन र दलित महिलाको समस्या अझ बढी रहेको निष्कर्ष निकालेको छ ।

४. महिलाका नाममा भूमि दर्ताभएपनि प्रयोजन गर्ने अधिकार नभएको,

५. महिला किसानहरु बिहान ४ बजे देखि राती ९ बजेसम्म काम गर्दा पनि महिलाको श्रमको मूल्य नपाएको,

६. उत्पादन गरेको कृषि वस्तु बजारसम्म गएर बिक्री वितरण गर्दा पनि खर्च गर्ने अधिकार महिलालाई नभएको,

७. निर्णय गर्ने अधिकार महिला र पुरुषमा समान नभएको,

८. महिला किसानका लागि ज्याला अत्यन्त कम रहेको, पुरुष र महिलामा समान ज्याला पाउनु पर्ने कुरामा जोड दिएको,

९. महिलामैत्री कृषि प्रविधि नभएको, अब बन्ने प्रविधिलाई महिलामैत्री बनाउनु पर्ने विषयमा जोड दिएको,

१०. महिला किसानहरलाई जनचेतना जगाउने किसानका वस्ती(वस्तीमा कार्यक्रम लैजाने कुरामा जोडि दिएको,

११. महिला किसानहरुलाई राज्यको नीति बनाउने संयन्त्रमा सहभागी हुनु पर्ने कुरामा जोडएको, र महिला किसानहरुको प्रतिनिधित्वमा अरुले नै पाउने गरेको खबरदारी गर्नु पर्ने विषय उठान गरेको, महिला किसानहरुको सहभागीताका लागि महिलाहरुले संघर्षमा जोडदिने पर्ने कुरमा जोड दिएको छ ।

राष्ट्रिय महिला किसान मञ्च गठन

आज सम्पन्न कार्यक्रममा प्रतिनिधि सभाका सभासद, कृषि तथा प्राकृतिक स्रोत समितिका सदस्य, अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रन्तिकारी केन्द्र) की उपाध्यक्ष मीना तामाङको संयाजनकत्वमा २० वटा किसान संगठनको संस्थागत प्रतिनिधित्व हुने गरि २१ सदस्यीय राष्ट्रिय महिला किसान मञ्च गठन गरेको छ ।

माटोको गुणस्तर र त्यसअनुसार कुन बाली लगाउने कसरी थाहा पाउने ?

काठमाडौं पुस १३, खेतीयोग्य जमीनको माटोमा अम्लीयपन पछिल्ला वर्षहरूमा बढ्दै गएको पाइएको भन्दै माटोको गुणस्तरमा परीक्षण गरेर मात्रै बाली लगाउँदा किसानहरूलाई फाइदा हुने किसानहरुलाई सुझाव दिएका छन् ।

पछिल्लो तथ्याङ्क अनुसार देशका विभिन्न ठाउँबाट लिइएको नमूना परीक्षण गर्दा माटोमा ६६ प्रतिशत अम्लीयपन पाइएको

सरकारले भने माटोको गुणस्तर जाँच्न र सुधार गर्न सबै प्रदेशमा माटो परीक्षण प्रयोगशाला रहेको, धेरै पालिकामा मिनिल्याव (सानो स्तरको प्रयोगशाला), र घुम्ती प्रयोगशालाको समेत व्यवस्था रहेको छ ।

माटोको परीक्षण गरेर मात्रै बाली लगाउनुपर्ने महत्वबारे किसानहरूमाझ चेतना फैलाउने काम पनि जारी राखिएको अधिकारीहरूले बताएका छन् ।

भन्दै त्यसमा सुधार गरेर मात्रै बाली लगाउँदा प्रभावकारी हुने विज्ञहरूले सल्लाह दिएका छन् ।

माटो परीक्षण गर्दा अम्लीय भएको वा क्षारीय भएको जस्ता समस्या थाहा भएपछि माटो परीक्षण गरेर कृषि प्राविधिकको सल्लाहमा गुणस्तर बढाउने उपाय गर्न सुझाएका हुन् ।

माटोमा अम्लीयपन बढ्दै जाँदा त्यसले उत्पादनमा ह्रास आउने भन्दै त्यसमा सुधारका लागि सरकारी तहमा नीति नियमहरू बनाउन र कार्यान्वयन गर्नदेखि माटोको परीक्षण र सुधारको महत्वबारे किसानलाई बुझाउन पनि त्यत्तिकै आवश्यक रहेको उनीहरूको सुझाव छ ।

७७ वटै जिल्लामा गरिएको माटो परीक्षणको नयाँ तथ्याङ्क आउन बाँकी रहे पनि विगतको तथ्य हेर्दा माटो विज्ञ श्रीप्रसाद विष्ट अनुसार खेतीयोग्य जमीनको माटोमा अम्लीयपन देखिएको र त्यसमध्ये पनि पूर्वी क्षेत्र (पहाड र तराई) मा त्यो बढी पाइएको बताउँछन् ।

माटोको गुणस्तर कसरी थाहा पाउन सकिन्छ ?

केही वर्षदेखि राष्ट्रिय कृषि अनुसन्धान परिषद् नार्कका विज्ञहरूले केन्द्रको वेबसाइटमा गएर आफ्नो माटोको अवस्था थाहा पाउन सकिने बताए ।

राष्ट्रिय माटो विज्ञान केन्द्रका वरिष्ठ माटो वैज्ञानिक श्रीप्रसाद विष्ट भन्छन्, "वेबसाइटमा गएर स्याटलाइट इमेजबाट ठाउँ पहिचान गरेर त्यहाँ पोइन्ट एनालिसिस गरेपछि माटोको अवस्था थाहा हुन्छ । हामी त्यसमा अपडेट गर्दैछौं । त्यसपछि त्यहाँ के लगाउनु हुन्छ, कुन मल कति राख्नुपर्छ, कुन स्रोतबाट राख्नुपर्छ भन्ने थाहा हुन्छ ।"

वेबसाइटमा जाँदा नमूना संकलन गरिएको ठाउँमा माटोमा कुन तत्व (पीएच, अर्गानिक म्याटर, नाइट्रोजन, पोटासियम, फोसफोरस, बोरोन, जिङ्क, बालुवा) कति रहेको भन्ने थाहा हुन्छ ।

माटो खेतीका लागि योग्य हो होइन, मकै, धान, गहुँ वा कुनै मौसमी तरकारी जस्ता कस्तो बाली उपयुक्त हुन्छ भन्ने पनि त्यहाँ जानकारी दिइएको हुन्छ । तर, यस्तो जानकारी देशैभरिको जमीनमा भने अहिले उपलब्ध हुन सकेको छैन ।

देशका विभिन्न भागको ३०,५४८ नमुनाको आधारमा ६६ प्रतिशत जमीनमा अम्लीयपना पाइएको हो ।

अहिले देशभरिका ७५० वटा स्थानीय तह नै समेटिने गरी १०,८०० नमूना थपेर अध्ययन गरिएको र त्यसको नयाँ तथ्याङ्क छिट्टै सार्वजनिक हुने नार्कले जनाएको छ ।

त्यसरी माटोको अवस्था पत्ता लगाउन नसक्ने अवस्थामा किसानहरूले आफ्नो स्थानीय तहमा गएर कृषि प्राविधिकमार्फत् सहायता लिन सक्ने नार्कले जनाएको छ ।

विभिन्न थरीका बालीमा कुन ठाउँमा कति मल हाल्ने त्यसको मात्रा पनि तय गरिएको छ ।

गत वर्ष नै माटोको अध्ययन सम्पन्न गरेर पालिकाहरूमा त्यसको विवरण पठाइएको नार्कले जनाएको हो ।

माटोको अवस्था थाहा भएपछि किसानको स्रोत अनुसार कृषि प्राविधिकले सुझाव दिने गर्छन् ।

आफ्नो अनुभवमा पछिल्लो समय कतिपय कृषकहरू आफूले वर्षौंदेखि प्रयोग गर्दै आएको जमीनमा माटो कस्तो छ, के गर्दा धेरै उब्जाउ हुन्छ ।

माटोमा रासायनिक मल मात्रै प्रयोग गऱ्यो भने लामो समयमा त्यसले माटोलाई असर गरेको पाइएकोले

माटोमा कुन मल कति अनुपातमा हाल्ने थाहा पाउँदा माटोको गुणस्तर कायम रहने विष्ट बताउँछन् ।

पशुपालनमा आएको ह्राससँगै प्राङ्गारिक मलको घट्दो प्रयोग र रासायनिक मलको अधिक प्रयोगले माटो बिग्रँदै गएको थाहा भएको छ ।

मलबाहेक कुन बाली लगाउने वा कहिले जमीनलाई खाली छोडेर आराम दिने भन्ने पनि उत्तिकै महत्वपूर्ण रहने उनले बताए ।

कृषि आधुनिकिकरणको कुरा गरिरहँदा माटो कम्प्याक्ट भएर पानी सोस्न नसक्दा पनि माटोमा असर गरिरहेको छ । माटोको गुणस्तरमा धेरै कुरा आवश्यकता पर्दछन् । गाउँहरूमा काम गर्ने मानिस नहुँदा लामो समय माटो प्रयोग नहुँदा पनि माटोको

उर्वरा क्षमतालाई असर गरेको छ । उत्पादन भएको ठाउँ अनुत्पादक हुँदा राष्ट्रिय स्तरमा त्यसले असर गर्छ ।

खासगरी पहाडमा यो समस्या बढीरहेको छ । पहाडमा कतिपय ठाउँमा बाँदरको बिगबिगीले पनि बाली लगाउन समस्या भइरहेकाले मानिसहरूले बालीमा भन्दा फलफूलमा बढी जोड दिएको बताए ।

जलवायू परिवर्तनको असरले गर्दा पनि फसल भित्र्याउन समस्या भएको छ । काम गर्ने जनशक्ति घटेको छ । यी विभिन्न विषयले गर्दा कृषिजन्य उत्पादन घटेको छ ।

माटोमा देखिएको समस्या कसरी न्यूनीकरण गर्ने ?

पहाडमा माटो बगेर जाने, भूक्षय भएर जाने समस्या छ । तराईमा प्राङ्गारिक पदार्थतत्वहरू क्षय भएर गएको फरक(फरक समस्या देखा परेका छन् ।

अम्लीयपन देखिएको ६६ प्रतिशत माटो मध्ये २५ प्रतिशतमा कृषि चुन थप्नुपर्ने सुझाव दिएको छ ।

अध्ययनले पश्चिमभन्दा पूर्वी क्षेत्रमा बढी अम्लीयपना देखाएको भन्दै पूर्वमा धेरै पानी पर्दा माटोमा भएको 'पीएच'मा असर गरेको छ ।

सुधार कसरी गर्ने ?

माटोमा देखिएको अम्लीयपन लगायत पोषकतत्वमा आएको कमीमा सुधार गर्ने निम्न उपायहरू रहेको विज्ञहरूको राय छ ।

प्राङ्गारिक पदार्थ बढाउनुपर्छ (त्यसको लागि गोबर मल, कम्पोस्ट मलको प्रयोग बढाउनुपर्छ । हरियो मल, कोसेबाली भित्र्याएपछि त्यही माटोमा मिसाउने, बालीको अवशेष त्यहीँ माटोमा मिसाउने) बाली चक्रको व्यवस्थापन गर्नुपर्छ । त्यसमा धान र गहुँमात्रै लगाउने भन्दा पनि बिचबिचमा कोशेबाली मिसाउनुपर्छ । अन्तरबाली लगाउने र माटोलाई खाली राख्न हुँदैन ।

रासायनिक र प्राङ्गारिक मललाई मिलाएर सन्तुलित हिसाबले प्रयोग गर्नुपर्छ । एकीकृत पोषकतत्व व्यवस्थापनका लागि पहिला प्राङ्गारिक मल प्रयोग गर्ने र नपुगेको अवस्थामा मात्रै रासायनिक मल प्रयोग गर्नुपर्छ । त्यसपछि विस्तारै घुलनसील हुने खालका मलहरूको प्रयोग गर्नुपर्छ । त्यसपछि सूक्ष्म पोषणतत्वहरूलाई पनि प्रयोगमा ल्याउनु पर्छ ।

भू(क्षयको नियन्त्रण

कृषि वन प्रणाणी र पानीको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । माटोलाई बग्न नदिने हिसाबले योजना गर्नुपर्छ

सुधार गर्न सरकार के गर्दैछ ?

सरकारले भने माटो संरक्षणका लागि सबै प्रदेशमा माटो परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना गरेको जनाएको छ ।

सयभन्दा धेरै पालिकामा मिनिल्याब (सानो स्तरको माटो परीक्षण प्रयोगशाला) सञ्चालन गरेको र किसानलाई सचेतना जगाउने काम गरिरहेको नार्कको रहेको छ ।

माटो परीक्षणका लागि किसानहरूले स्थानीय तह, प्रदेशमा भएका प्रयोगशालामा, जिल्लास्थित ज्ञान केन्द्रहरू, वा सामूहिक रूपमा आफ्नो क्षेत्रमा घुम्ती प्रयोगशाला बोलाउन सकिने केन्द्रीय कृषि प्रयोगशालाले जनाएको छ ।

घुम्ती सेवा अन्तर्गत पहिला किसानहरूलाई कसरी माटोको नमूना लिने भनेर सिकाई गर्न सकियो । कतिपय ठाउँमा चाहिँ स्थलगत सेवा पनि दिने गरिएको केन्द्रीय कृषि प्रयोगशालाकी प्रमुख शान्ता कार्कीले बताउछिन् ।

किसानहरूले हामीलाई यस्तो सेवा आवश्यक भयो भने माग संकलन गरेर प्रदेशको प्रयोगशालामा चिठी आएपछि माटो परीक्षणका लागि जानेगेरेको शान्ता कार्की बताउँछिन । अहिले माटो परीक्षणको अभ्यास भने व्यावसायिक रूपमा ठूलो स्तरमा कृषि गर्न चाहने किसानले मात्रै माटोको गुणस्तरबारे जागरूक भएर परीक्षण र उपचार गर्ने गरेको पाइएको केन्द्रीय कृषि प्रयोगशालाले जनाएको छ ।

घुम्ती प्रयोगशालाले माटो परीक्षण गरेपछि किसानहरूलाई माटोको स्वास्थ्यबारे जानकारी लेखिएको सोइल हेल्थ कार्ड दिन्छ । उक्त कार्डमा माटो सुधार र बालीबारे किसानलाई सिफारिस गरिने गरेको बताइन् ।

स्वनिर्भर र स्वरोजगार बनाइदिन्छ । नेपालको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र राजनीतिक जीवनलाई नै नयाँ उचाइमा पुऱ्याउन सक्ने क्षेत्र मध्ये पशुपालन नै मुख्य क्षेत्र भएकाले यो क्षेत्रको योजनावद्ध विकासले नेपालको नयाँ परिचय निर्माणमा युगान्तकारी भूमिका खेल्न सक्दछ । त्यसकारण मासुका लागि पशुपालन नेपालका लागि नेपाली समाजको 'गेम चेन्जर' योजनाको रूपमा रहेको छ ।

निष्कर्ष

राँगाभैंसीको सबैभन्दा ठूलो उत्पादक देश भारत हो । सबैभन्दा ठूलो खपतकर्ता देश चीन हो । तर भारतको मासुले आजसम्म चीनको बजार पाउन सकेको छैन । तर नेपालले पाएको छ । चीन सरकारले नेपाली जनतालाई दिएको यो सबैभन्दा ठूलो अवसर र उपहार हो । चिनियाँ लगानीकर्ताको हामी प्रतिको ठूलो विश्वास हो । यसबाट चीन सरकार र चिनिया जनता नेपाल र नेपाली जनताको सबैभन्दा ठूलो र भरपर्दो मित्रको रूपमा देखा परेको छ । यस सन्दर्भमा चीनमा एउटा उखान निकै प्रचलित छ ('भोको मानिसलाई माछा नदेऊ बरू उसलाई माछा मार्न सिकाइदेऊ ।' यो सोँच सही छ । नेपालले भिख माग्ने हैन, काम माग्ने हो । जब हामी काम सिक्न थाल्ने छौं, काम गर्न थाल्नेछौं तब हाम्रा तमाम बाधाहरू हटेर जानेछन् ।

पजदजबततबर२त्कबषीअक

(लेखक, पशु बधशाला व्यवसायी संघ, नेपालका महासचिव हुनुहुन्छ ।)

राजेश भक्त श्रेष्ठ ^ लोरिकल्चर एसोसिएसन (फ्यान) को अध्यक्षता

काठमाडौं पुस २७ फ्लोरिकल्चर एसोसिएसन (फ्यान) को नेपालको विशेष साधारणसभा राजधानी काठमाडौंमा सम्पन्न भएको छ । फ्लोरिकल्चर एसोसिएसन नेपाल (फ्यान) को विशेष साधारणसभा सम्पन्न भएको छ । साधारणसभाले राजेशभक्त श्रेष्ठको अध्यक्षतामा नयाँ कार्यसमति चयन गरेको छ । उक्त कार्यसमितिमो वरिष्ठ उपाध्यक्षमा रामबहादुर तामाङ, उपाध्यक्षमा सुमन महर्जन निर्वाचित भएका छन् ।

अध्यक्षमा राजेश भक्त श्रेष्ठ, कार्यसमितिमो वरिष्ठ उपाध्यक्षमा रामबहादुर तामाङ, उपाध्यक्ष सुमन महर्जन महा(सचिव हिर ामणि शर्मा, सचिव राजु तामाङ र कोषाध्यक्ष राजकृष्ण बजगाईं निर्विरोध निर्वाचित भएका छन् । त्यस्तै, कार्यसमिति सदस्यहरुमा कृष्णर ाम थापा, कमला लामा, उत्तम तिमल्सिना, दशराम सुनुवार, सिताराम लामिछाने, इन्द्र कुमार श्रेष्ठ र मन्दिर श्रेष्ठ निर्वाचित भएका छन् ।

पुस १५ राष्ट्रिय च्याउ दिवस

काठमाडौं पुस १३, राष्ट्रिय च्याउ दिवस आगामी पुस १५ गते आयोजना हुने भएको छ । च्याउ उत्पादक किसान संघ, नेपालले च्याउ मेला तथा प्रदर्शनीसहित दिवस मनाउन लागिएको हो । कृषि तथा पशुपन्छि विकास मन्त्री रामनाथ अधिकारीको प्रमुख आतिथ्यतामा भृकुटीमण्डपमा मेला आयोजना गर्न लागिएको संघले शनिबार पत्रकार सम्मेलनको आयोजना गरी जानकारी दिएको हो ।

बिहान १० बजेदेखि बेलुका ५ बजेसम्म सञ्चालन हुने मेलामा ४० वटा स्टलहरूमा च्याउसँग सम्बन्धित विभिन्न विषयहरूमा प्रदर्शनी रहने च्याउ दिवस आयोजक समितिका अध्यक्ष सन्तोष कार्कीले जानकारी दिए । मेला आयोजना हुने दिन बिहान ७ बजे कालिमाटी तरकारी तथा फलफूल बजारबाट भृकुटीमण्डप ठूलो चौरसम्म मोटरसाईकल ऱ्याली आयोजना गरिने भएको छ ।

मेलामा च्याउका बिभिन्न परिकारहरूको बिभिन्न स्टलहरूमा प्रदर्शनी गरिने समेत संघले जनाएको छ । गोभ्रे, कन्ये, किङ वयस्टर र सिताके च्याउ उत्पादनको व्यवहारिक प्रयोगात्मक प्रदर्शनी पनि मेलामा हेर्न सकिनेछ । बिभिन्न स्टलहरूमा भिन्न भिन्न प्रकारका च्याउ उत्पादनका लागि आवश्यक वस्तुहरूको प्रदर्शनी, राष्ट्रिय कलाकारहरूको उपस्थितिमा विशेष सांस्कृतिक कार्यक्रम लगायत कार्यक्रम आयोजना गरिने बताए ।

मेलामा प्रवेश निशुल्क रहेको र च्याउका परिकारहरू निशुल्क चाख्न पाइने जनाएको छ । मेलामा करिब १५ हजारले अवलोकन गर्ने अनुमान गरिएको अध्यक्ष कार्कीले जानकारी दिए । मेला आयोजना गर्नका लागि करिब २५ लाख रुपैयाँ लगानी लाग्ने अनुमान गरिएको छ ।

नेपालमा हाल च्याउ खेतिमा करिब ३५ हजार किसानहरू आवद्ध रहेको समेत संघले जानकारी दिएको छ । नेपालभरको बिभिन्न जातको च्याउ उत्पादन र यसको कारोबार करिब १५ अर्ब रुपैयाँ हाराहारीमा रहेको अध्यक्ष कार्कीले जानकारी दिए । साथै नेपालमा अहिलेसम्म च्याउको बिउ उत्पादन गर्ने ल्याबको संख्या ६७ वटा रहेको उनले जानकारी पत्रकार सम्मेलनमा दिएका छन् ।संघका अनुसार नेपालको ७० जिल्लामा च्याउ खेती विस्तार भएको छ भने ४० जिल्लाहरूमा व्यावसायिक रुपमा च्याउ उत्पादन गर्ने किसानहरू रहेका छन् ।

च्याउ उत्पादक किसान संघ नेपालले २०७६ पौष ९ गते देखि पौष २९ गतेसम्म मेची महाकाली 'राष्ट्रिय च्याउ जागरण अभियान' सञ्चालन गरेको थियो । 'पौष महिना मौसमका हिसाबले सबै खालको च्याउ उत्पादन हुने हुँदा पौष महिनाको कुनै एक दिनलाई च्याउ दिवसका रुपमा घोषणा गराउनका लागि संघ र च्याउ उत्पादक किसानले प्रयत्न गरिरहेको सर्न्दभमा मेची महाकाली 'राष्ट्रिय च्याउ जागरण अभियान' को कार्यक्रम २०७६ पौष १५ गतेका दिन बागमती प्रदेशको राजधानी हेटौंडामा सञ्चालन भएको थियो,' संघले जारी गरेको विज्ञप्तिमा उल्लेख छ । सो दिवसका दिन च्याउ संघ र कृषकको अनुरोधलाई स्विकार गर्दै बागमती प्रदेश सरकारले प्रदेश स्तरमा च्याउ दिवसको विधिवत रुपमा घोषणा गरेको संघले जनाएको छ । सोही अनुसार हरेक वर्ष पौष १५ गते यस किसिमको कार्यक्रम आयोजना गर्दै आइरहेको संघका अध्यक्ष कार्कीले बताए ।

किसानले आफैँ च्याउ उत्पादन गर्ने र त्यसको उचित व्यवस्थापन पनि आफैले गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको संघले जनाएको छ । खुला बजार अर्थनीतिका कारण नेपाली किसानहरूको उत्पादन विश्व बजारका उत्पादनसँग प्रतिस्पर्धा गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको पत्रकार सम्मेलनमा अध्यक्ष कार्कीले बताए । देशैभर च्याउको कारोबार १५ अर्ब रुपैयाँ हाराहारी रहेको अध्यक्ष कार्कीले बताए । संघका अनुसार अहिले दैनिक गोलो च्याउ ८ देखि १० हजार केजी उत्पादन हुँदै आइरहेको छ । यस्तै कन्ये च्याउ ४० देखि ५० हजार केजी उत्पादन हुँदै आइरहेको संघले जनाएको छ । अब १० दिनपछि च्याउ सस्तिने समेत अध्यक्ष कार्कीले बताए । बढी उत्पादन भएर लागतभन्दा कम मूल्यमा बिक्री गर्नुपरेको उनले बताए । सिताके च्याउको न्युन् उत्पादन भइरहेको उनले बताए ।

च्याउको व्यवसायिक उत्पादनमा सरकारले वेवास्ता गरेको पत्रकार सम्मेलनमा अध्यक्ष कार्कीले जानकारी दिए । उनले शुरुवाती समयमा सामान्य सहयोग भएपनि च्याउखेतीले व्यवसायिक रुप लिँदा सरकारले सहयोग नगरेको, जंगलमा बहुमूल्य च्याउ कुहिएर गइरहेको छ, त्यसलाई सरकारको पहलमा व्यवसायिक रुपमा उत्पादन गर्न थाल्नुपर्छ भनेर माग गर्दै आएका छौं, तर सुनुवाई हुन सकेको छैन । साथै अनुसन्धान केन्द्र आवश्यक भएको, च्याउ दिवसलाई संघ सरकारले पनि घोषणा गरेर कार्यक्रम ल्याउनुपर्नेमा जोड दिएको छ । किसानले करिब १८ घण्टा च्यउाउनमा काम हुने भएकाले एकदिन च्याउ उत्सवका रुपमा मनाउनका लागि सरकारले चासो दिनुपर्ने उनले बताए । कृषि मन्त्रालयले बिमामा करिब ७५ प्रतिशत अनुदान दिएकोमा च्याउको बिमा गर्न बीमा कम्पनीहरूले नमानेको गुनासो पत्रकार सम्मेलनमा बताएका थिए । यसमा सहजीकरण आवश्यक भएको पति बताए ।

कार्कीले च्याउ उत्पादन गर्नका लागि पनि उचित नीति आवश्यक भएको बताए । कुन किसिमको च्याउ खेती गर्ने ? त्यसको कसरी बजारीकरण गर्ने भन्ने विषयमा सरकारले

नीति ल्याउनुपर्नेमा उनको जोड थियो। च्याउ आत्मनिर्भर बन्ने दिशामा अगाडि बढेको बताए। दुई चार वर्षमै डल्ले च्याउमा अब आत्मनिर्भर बन्ने दावी गरेको छ। तर सरकारले यसलाई उचित पहल गरिदिएर अगाडि बढ्न सक्नुपर्नेमा राज्यले सहयोग नगर्दा त्यस्तो अवस्था आएको आरोप लगाए। 'आत्मनिर्भरताको यो यात्रामा सरकारले साथ दिएमा मुलुक छिट्टै च्याउ आयात गर्नुपर्ने अवस्थाबाट निर्यात गर्ने अवस्थामा पुग्ने विश्वास छ,' विगतको तुलनामा आयात घटिरहेको समेत संघले दिएको छ।

च्याउको बारेमा

च्याउ एक प्रकारको ढुसी हो, तर सबै ढुसी च्याउ होइनन्। च्याउले आफ्नो खाना आफै बनाउन सक्दैन। च्याउ जरा र पात नभएको, फूल नफुल्ने र आँखाले नदेखिने, मसिनो धागो जस्तो रेसाहरूले जेलिएर बनेका हुन्छन्। यी रेसाहरूलाई अंग्रेजीमा "माईसेलियम" भनिन्छ। यिनीहरू कुहिएको वस्तुमा, चिसो र ओसिलो ठाउँमा उम्रन्छन्। च्याउ अति नै पोषिलो र स्वास्थ्यवर्द्धक खाद्य वस्तु हो। त्यसैले विश्वबजारमा यसको माग अत्यधिक रहेको छ। नेपालमा हाल गोब्रे, कन्ये, सिताके, दूधे र राजा च्याउको व्यवसायिक रुपमा खेति गरिदै आएको छ।

नेपालमा धेरै जातका च्याउहरू पाइन्छन् तर यसको अध्ययन अनुसन्धान र विकास भने हुन सकेको छैन। नेपालमा वहुमूल्य जातका च्याउहरूको उत्पादन र निर्यातको प्रयाप्त सम्भावना हुदाँहुदै पनि सरकारको यसतर्फ ध्यान पुग्न सकेको छैन।

नेपालमा हाल च्याउ खेतिमा करिब ३५,००० किसानहरू आवद्ध भएका छन्। नेपाल भरको बिभिन्न जातको च्याउ उत्पादन र यसको कारोबार करिब १५ अर्बको हाराहारिमा रहेको छ। च्याउको बिउ उत्पादन गर्ने ल्यावको संख्या ६७ वटा रहेको छ। नेपालमा च्याउ भारतलगायत देशबाट बाट पनि आयात हुने गरेको छ जसको विवरण यस प्रकार रहेको छ।

आयात गरिएको च्याउको बिबरण

आ.ब च्याउको जात आयात परिणाम के.जि मा रकम

२०७९/८० गोब्रे ताजा च्याउ ३१७९३३ ९६१२००००

२०८०/८१ गोब्रे ताजा च्याउ ८२३१० २७२५८०००

२०८१/८२ मंसिर सम्म गोब्रे ताजा च्याउ १२८० ४२००००

२०७९/८० गोब्रे च्याउ क्यानिङ ३८२५६१ ८६८५००००

२०८०/८१ गोब्रे च्याउ क्यानिङ २९९५६१ ७७५५४०००

२०८०/८१ अन्य डूई गरिएको च्याउ ३३८७५ १८७२६०००

जम्मा

नेपालमा च्याउको ईतिहास

नेपालमा प्राचीन समयदेखि नै च्याउको उपभोग गरिदै आएको पाइन्छ। ब्यपसायिक रुपमा च्याउ उत्पादन नगरिएको अवस्थामा पनि वन जङ्गलमा उपलब्ध भएको च्याउ मानिसहरूले उपभोग गर्ने गरेको पाईन्छ। सर्वप्रथम कन्ये च्याउको उत्पादन र अनुसन्धान पश्चात् २०३०/३१ सालमा गोब्रे च्याउको खेती प्रविधि सम्बन्धी अनुसन्धान भएको हो। राष्ट्रिय कृषि अनुसन्धान परिषद् अन्तर्गत बाली रोग विज्ञान महाशाखाबाट च्याउ खेती प्रविधि सम्बन्धी अध्ययन सफल भएपछि २०३७ सालबाट देशका विभिन्न स्थानका किसानहरूलाई च्याउ खेती प्रविधि सम्बन्धी तालिम दिई यसको विस्तार गर्ने कार्य भएको हो। २०३४/३५ सालबाट नै काठमाडौंको बलम्बु, चापागाउ, दधिकोट हुँदै नेपालका बिभिन्न स्थानमा निरन्तर रुपमा च्याउखेती गरिदै आइएको छ।

वर्तमान समयमा च्याउ उपभोग गर्ने मानिसहरूको संख्या वृद्धि हुँदै गएकाले यसको व्यवसायिक उत्पादन गर्ने किसानहरूको संख्या पनि दिनानुदिन वृद्धि हुदै गइहेको छ। हाल नेपालको ७० जिल्लामा च्याउखेती विस्तार भएको छ भने ४० जिल्लाहरूमा व्यवसायिक रुपमा च्याउ उत्पादन गर्ने किसानहरू रहेका छन्।

साना किसान ...... संस्थाहरुको वित्तीय स्वास्थ्य सुधार तथा संस्थामा संलग्न नेतृत्व र कर्मचारीको समेत क्षमता अभिवृद्धि गर्न अवसरहरूको खोजी गरी तालिम, अवलोकन भ्रमण, क्षेत्रीय, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रियस्तरका गोष्ठी र सम्मेलन जस्ता अवसरहरुमा सहभागी गराउने काम भइरहेको छ।

९.एसियाली विकास बैंकको ऋण सहयोग र नेपाल सरकारसँगको सहकार्यमा कृषिमा युवा तथा स्तरोन्नती भएका साना किसानहरुलाई लक्षित गरी कृषि उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण कार्यमा संलग्न गराउन ग्रामीण उद्यम परियोजना सञ्चालन भएको छ। कृषि मुल्यश्रृङखला अभिवृद्धिमार्फत किसानलाई आवश्यक पर्ने बिउविजन एवम् प्रत्येक नेपालीको भान्सामा साना किसानको उत्पादनहरु पुऱ्याउने हाम्रो लक्ष रहेको छ। यस अन्तर्गत २०८१ असार मसान्तसम्मसामूहिक तर्फ ३६ वटा परियोजना र व्यक्तिगत तर्फ १९२३ गरी कुल

१९५९ वटा उद्यम सञ्चालन भई ४ अर्ब २२ करोड ४० लाख ९५ हजार लगानी भएको छ। यसका लागि यस वित्तीय संस्थाको संरचनामानै परिवर्तन गर्न पनि वित्तीय संस्था तयार रहेको छ। वित्तीय संस्थाले तरताको यस असहज परिस्थितिमा समेत यो कार्यक्रमलाई प्राथमिकतामा राखि कर्जा प्रदान गरिरहेको छ। यो कर्जा कार्यक्रमले नेपालको कृषि रुपान्तरणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको छ।

१०.देशमा कृषिको व्यावसायीकरण एवम् उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन आवश्यक छ। कृषि उत्पादनमा साना किसानहरुको अग्रणी भूमिका हुने हुँदा ऋणको आवश्यकता मात्र पुरा गर्न सकेमा पनि किसानको उत्पादन गर्ने क्षमता अभिवृद्धि भई साना किसानहरुलाई लाभ पुग्नुको अतिरिक्त सम्पूर्ण मुलुकलाई नै फाइदा पुग्ने कुरामा विश्वास सहित साना किसान विकास अभियानलाई अगाडि बढाउने प्रयास गरिएको छ।

११.पारदर्शिता, व्यावसायिक कुशलताका साथसाथै संस्थागत जवाफदेहिताले हाम्रो कार्यगर्ने शैलीमा समय अनुसार प्रविधिको प्रयोग, उत्पादनमुखी व्यवसाय र त्यसबाट बढीभन्दाबढी साना किसानहरुले कम लागतमा पुँजीको प्रतिफल लिन सकुन भन्ने अठोट हाम्रो रहँदै आएको छ। हामी प्रति सरोकार राख्ने सम्पूर्ण पक्ष स्टेकहोल्डरहरु) ले देखाएको विश्वासलाई किञ्चित्रुपमा घट्न दिनु हुँदैन भन्ने हाम्रो प्रण रहेको छ।

१२.यो वित्तीय संस्थालाई अहिलेको अवस्थामा पुऱ्याउन प्रत्यक्ष परोक्ष रुपमा सहयोग गर्ने शेयरधनीहरु, नेपाल सरकार, नेपाल राष्ट्र बैंक, आमसञ्चार, एशियाली विकास बैंक, जिआइजेड, युएन्सिडिएफ, डिएफआइडी सक्षम परियोजना, आएफएडी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु, नेपाल कृषि सहकारी केन्द्रीय संघ, गैर सरकारी संस्थाहरु, वित्तीय संस्थाका कर्मचारीहरू, वित्तीय संस्थामा आवद्ध लघुवित्त वित्तीय संस्था र सहकारी संस्थाका सञ्चालक, पदाधिकारी, कर्मचारीहरु लगायत समस्त साना किसानहरु प्रति आभार एवम् धन्यवाद व्यक्त गर्दछु।

साना किसान विकास लघुवित्त वित्तीय संस्थाको २३ औं वार्षिक साधारण सभा

काठमाडौं पुस २३, साना किसान विकास लघुवित्त वित्तीय संस्थाको २३ औं वार्षिक साधारणसभा सम्पन्न भएको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत शिवप्रसाद कोइरालाद्धारा जारी विज्ञाप्तिमा जनाएको छ ।

विज्ञाप्तिमा नेपालका ७७ वटा जिल्लामा सञ्जाल विस्तार गरी ग्रामीण अर्थतन्त्रको सुधारमा कार्य गरिरहेको साना किसान विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लि. आफ्नो २३ औं वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न गर्न गइरहेको यहाँहरुलाई जानकारी गराउन चाहन्छु । विज्ञाप्तिमा उल्लेख गरिएको छ ।

१.साना किसान विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.ले आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा रु. ७७ करोड ३५ लाख खुद मुनाफा रहेकोमा आ.व वर्ष २०८०/८१ मा १९.१८ प्रतिशतले वृद्धि भई नाफा रु. ९२ करोड १९ लाख पुगेको छ । यस वित्तीय संस्थाको २३ औं वार्षिक साधारण सभामा शेयरधनीहरुलाई लगानीको प्रतिफल स्वरुप बोनस शेयर १३.३०% र कर प्रयोजनका लागि नगद लाभांश ०.७०% उपलब्ध गराउन प्रस्ताव गरिएको छ ।

यो राम्रै प्रतिफल हो भन्ने हामीलाई लागेको छ । आगामी दिनमा अझै उच्च प्रतिफल दिने गरी वित्तीय संस्थाको व्यवसाय अघि बढाउन वित्तीय संस्था प्रतिवद्ध छ । आ.व २०७९/८० मा कुल सञ्चालन आम्दानी रु.१ अर्ब ६६ करोड ९५ लाख रहेकोमा आ.व. २०८०/८१ मा ३१ प्रतिशतले वृद्धि भई रु.२ अर्ब १९ करोड ४१ लाख पुगेको छ ।

२.वित्तीय संस्थाको आ.व २०८०/८१ मा जारी र चुक्तापुँजी रु. ३ अर्ब ८० करोड ६३ लाख ७३ हजार रहेको छ । आ.व. २०७९/८० को अन्त्यमा यस वित्तीय संस्थाको कुल सम्पत्ति रु. ४८ अर्ब ६२ करोड ५३ लाख ९३ हजार रहेकोमा ०८०/८१ अन्त्यमा रु.४४ अर्ब ३५ करोड ७ लाख ९३ हजार पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा प्रति शेयर आम्दानी रु. २४.२२, प्रति शेयर बुक नेटवर्थ रु. २४९.२४, जम्मा पुँजीमा प्रतिफल १०.१८%, मूल्य आम्दानी अनुपात ३५.२५ र कुल पुँजी कोष १४.७१% रहेको सहर्ष जानकारी गराउँदछु ।

३.वित्तीय संस्थाले आफूसँग आबद्ध संस्थाहरुलाई २०८१ आषाढसम्म रु.१ खर्व ९४ अर्ब ८२ करोड ९९ लाख लगानी गरेकोमा रु.१ खर्व ५५ अर्ब २० करोड ४९

लाख असुल गरी वित्तीय संस्थाको लगानीमा रहेको ऋण रु. ३९ अर्ब ६२ करोड ५० लाख पुगेको छ ।

४.यस वित्तीय संस्थाको देशका ७७ जिल्लाका ५४६ स्थानीय तहहरुमा जम्मा १६९२ साझेदार संस्था आवद्ध रहेका छन् । आवद्ध सहकारी संस्थाहरूले रु.८७ अर्ब ८० करोड ७२ लाख बराबरीको आन्तरिक पुँजी निर्माण गरी परिचालन गरेका छन् । वित्तीय संस्थाले आ.व २०८०/८१ मा २,०३,८०९ थप विपन्न तथा साना किसान परिवारमा सेवा विस्तार गरी कुल १२,३३,६८४ परिवारलाई लघुवित्त सेवा पुऱ्याउन सफल भएको छ ।

दलित १२%, जनजाति ३४% र अन्यको ५४% रहेकोमा महिला सहभागिता ८०% छ ।

५.यस वित्तीय संस्थाले नेपाल सरकारको ऋण सहयोगमा १४ वर्ष अघिदेखि सञ्चालन गर्दै आएको सहुलियतपूर्ण पशुपालन तथा तरकारी खेती कर्जा कार्यक्रममा २०८०/८१ को अन्त्यसम्म कुल १ लाख ५९ हजार ५०० किसानहरुलाई रु. १७ अर्ब ३८ करोड मासु तथा दुग्धजन्य पशुपालन र १३ हजार ५०० किसानहरुलाई १ अर्ब ७२ करोड ६० लाख तरकारी खेती कर्जा लगानी गर्ने लक्ष थियो । जसमा २ लाख ५६ हजार ३० जना किसानलाई रु.३७ अर्ब ४७ करोड पशुपालन कर्जा र १४ हजार ४०३ जना साना किसानलाई रु. २ अर्ब ३९ करोड ६५ लाख तरकारी खेती कर्जा प्रवाह भएको छ । सो रकमबाट किसानहरुले बाख्रा, बङ्गुर, पाडापाडी, भैंसी र गाई जस्ता १५ लाख ७३ हजार ८६६ पशुवस्तु पालन र ९ हजार बिघाभन्दा बढी क्षेत्रफलमा तरकारी खेती गरेका छन् । यस कार्यक्रमका माध्यमबाट वार्षिक रुपमा झण्डै रु. ७ अर्बको हाराहारीमा र हालसम्म रु. ६४ अर्ब भन्दाबढीको मासु तथा दुग्धजन्य पदार्थ र तरकारीको उत्पादन भएको अनुमान गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०७७/७८ देखि बागमती प्रदेश सरकारको ऋण सहयोगमा उत्पादन तथा रोजगारीका लागि सहुलियतपूर्ण कर्जा कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याएका छौं ।

६.यस वित्तीय संस्थाबाट ऋण बाहेकका साना किसान सहकारी संस्थाहरु मार्फत पशुधन सुरक्षण/पशुपालन प्रवर्द्धन, सामाजिक तथा सामुदायिक, कृषि वित्त/वित्तीय साक्षरता/क्षमता अभिवृद्धि, उद्यमशीलता विकास जस्ता तालिम/गोष्ठी, सुधारिएको चुलो कार्यक्रम र साना किसान सहकारी अनुशरण जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुँदै आएको छन् । विभिन्न परियोजनाका लागि, आइएफएडी, सीप र समृद्धि, ब्मएत्र्र जस्ताको सहकार्यमा साझेदार संस्थाहरुको क्षमता विकास र युवाहरुको सहभागिता अभिवृद्धि कार्यक्रम सुरु गरिएको छ ।

७.युवाहरुलाई इजरायलमा आधुनिक कृषि तालिमको व्यबस्था हुँदै आएको छ । हालसम्म ३१ सय ६१ जनाले तालिम सम्पन्न गरेका छन् । यो कार्यक्रम, नेपालको कृषिको व्यबसायिकरणमा कोशेढुङ्गा हुने अपेक्षा सहित निरन्तरताको लागि वित्तीय संस्था प्रयासरत छ । आर्थिक वर्ष २०७६/७७ देखि कोरोना महामारीका कारण यो कार्यक्रम सुचारु हुन सकेको छैन । यो कार्यक्रम, नेपालको कृषिको व्यावसायिकरणमा कोशेढुङ्गा हुने अपेक्षा सहित निरन्तरताको लागि वित्तीय संस्था प्रयासरत छ ।

८.यस वित्तीय संस्था तथा साझेदार

बाँकी २६ पृष्ठ

Advancing land degradation neutrality through local action and global integration

Feed, care, and protect are the three pillars for anchoring sustainable land management to achieve land degradation neutrality, ensure food security, improve nutrition, and promote sustainable agriculture. Applying a sustainable land use systems approach will support the achievement of land degradation neutrality and several other SDGs.
These were the key messages emerging from a high-level panel discussion at a side event on land degradation neutrality on 5 December 2024 at UNCCD COP 16, Riyadh, Saudi Arabia.
Annette Cowie, a senior principal researcher and scientist at the New South Wales Department of Primary Industries and an adjunct professor at the University of New England, shared insights from the most recent report from Objective 1 of the Science Policy Interface (SPI) of the UNCCD. The report, "Sustainable Land Use Systems: The Path Forward to Collectively Achieve Land Degradation Neutrality."
"Our aim was to provide scientific evidence on sustainable land use systems and their potential to achieve land degradation neutrality while supporting other sustainable development goals (SDGs). This task was assigned to us by the COP at its previous session," said Cowie, who co-led the study.
Cowie noted that the concept of sustainable land use systems is relatively new to the UNCCD but builds on previous SPI work. Over the years, the SPI has produced several significant reports, including the Land Degradation Neutrality Conceptual Framework, studies on sustainable land management practices, guidance on building soil organic carbon, and recommendations on implementing integrated land use planning. Sustainable land use systems apply these concepts with a fresh emphasis on viewing land within its broader landscape context.
Sustainable land use systems are defined as a dynamic mosaic of integrated land uses within a landscape, designed to balance competing demands while promoting environmental sustainability, economic viability, and social justice, particularly for those relying on the land for their livelihoods.
"The novelty lies in adopting a systems-level approach, focusing on social-ecological systems, and emphasizing local context and participatory governance," said Cowie, adding that their approach is rooted in three key objectives: Economic viability that involves fostering market development and enhancing productivity; environmental sustainability whose key elements include improving soil health and nutrient cycling; and social justice where the emphasis is on community involvement and participatory governance across all levels. By integrating these elements, sustainable land use systems can deliver critical outcomes, including food security and resilience in agricultural systems.
However, success requires an enabling environment. "We recommend embedding this approach within existing land use planning and management processes. Furthermore, it must be tailored to the specific ecological context and participatory governance," she said.
Reflecting on science-policy interfaces and collective intelligence, Patrick Caron, Vice Chair of the CGIAR Integrated Partnership Board, and chair of the High-Level Panel of Experts (HLPE) on the Committee of World Food Security (CFS) emphasized the role of science in shaping agendas. He gave the example of IPCC that has been pivotal in bringing climate change to global attention. Similarly, scientific evidence is essential for addressing desertification and other crises.
He lamented that while decision-makers increasingly recognize the need for convergence, especially as food systems intersect with economic, environmental, and social justice concerns, knowledge landscapes remain fragmented. "Today's crises-be it climate change, desertification, or biodiversity loss-are interconnected, often described as a 'perfect storm.' Each expert panel operates within its own constituency, governance, and reporting structures. This fragmentation makes it challenging to integrate insights across sectors."
Caron reiterated the importance of local-level initiatives that offer fertile ground for learning and integration. Organizing dialogue at the local level helps identify obstacles, trade-offs, and costs, fostering collective plans that integrate environmental, economic, and social

dimensions. He cited the Montpellier Process as a model for collective intelligence. "The Montpellier Process exemplifies efforts to stimulate dialogue and reinforce the role of scientific communities in cross-sectoral collaboration. By fostering convergence across stakeholders, sectors, and scales, this process seeks to co-design knowledgeable actions to address complex crises."

(From left): Cargele Masso, Director of the CGIAR Impact Area Platform on Environmental Health and Biodiversity; Manon Albagnac, a desertification project officer at CARI and coordinator, RESAD; Jean-Luc Schott, a soil scientist and senior researcher at the French Research Institute for Sustainable Development; Annette Cowie, a senior principal researcher and scientist at the New South Wales Department of Primary Industries and an adjunct professor at the University of New England. Photo credit: CGIAR/Wandera Ojanji

Stefano Fautou, Director of the Office of Sustainable Development Goals at the Food and Agriculture Organization (FAO) of the United Nations and the Director of the UN Food System Coordination Hub elaborated on three opportunities for local action in food systems areas that can create opportunities for actionable dialogue between scientists, policymakers, and communities at the local scale. One action is using local action as a catalyst for systemic change. Fautou argued that sectoral and linear approaches have proven ineffective in transforming food systems. "What we need is systemic change, which must start at the local level. This is because systemic change thrives on field-proven solutions and scalable models. Like biological evolution, systemic change requires a diversity of ideas. These ideas undergo variation, selection, and application processes, leading to the establishment of institutional rules, policies, and business models. By fostering diverse ideas at the local level, we can identify what works and what doesn't, laying the foundation for systemic transformation."

The second action area is multiple co-benefits from local efforts. Local initiatives offer significant opportunities to achieve multiple co-benefits. For instance, local actions addressing land degradation often simultaneously enhance biodiversity, improve nutrition, and increase climate efficiency. These efforts highlight that investments in sustainable food systems should not be evaluated solely based on monetary costs. Instead, we must consider their broader benefits.

On the third action, integrating local needs with a global perspective, Stefano noted that addressing local needs requires a global perspective that brings together scientists, policymakers, and society. "Creating these opportunities necessitates a global lens to align local actions with broader scientific and policy frameworks. This is a crucial aspect of the work being done by your institution and others involved in fostering actionable dialogues within the science-policy-society interface."

Cargele Masso, Director of the CGIAR Impact Area Platform on Environmental Health and Biodiversity shared key messages from CBD COP16 on addressing challenges at the local scale biodiversity and sustainable food systems. One critical issue raised during COP16 is the need for benefit and cost-sharing mechanisms regarding the digital sequencing of genetic information. This is especially important for smallholder farmers in developing countries, who often face financial constraints. Incentives can motivate biodiversity conservation efforts, extending beyond genetic resources to include the ecosystems in which they evolve. The discussions in Cali achieved a consensus on providing greater visibility to indigenous peoples and local communities for their contributions to the global biodiversity framework. Another key point emphasized the connection between biodiversity and climate resilience. Sustaining genetic diversity ensures resilience against climate challenges, such as droughts or pests, by maintaining crops with different resistance traits. However, gaps remain in monitoring and evaluation systems. While national-level strategies may look robust, implementation at the local level often falls short. Practical, user-friendly monitoring systems must be co-developed with local communities to ensure effective biodiversity conservation and restoration.

He further expounded on the role of biodiversity in resilience. "Biodiversity acts as a proxy for resilience against land degradation and climate change. When biodiversity declines, it often correlates with increased land degradation and climate impacts. Inclusive land-use planning and governance are essential for maintaining local biodiversity. Unfortunately, these practices often fail to achieve their full potential. The Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework offers a new opportunity for countries to update their National Biodiversity Strategies and Action Plans (NBSAPs). Advocating for indigenous peoples, marginalized groups, and local communities to actively participate in these updates is crucial."

The session - the Agropolis International/French Scientific Committee on Desertification - a focus on local scales - was moderated by Jean-Luc Schott, a soil scientist and senior researcher at the French Research Institute for Sustainable Development, a former UNCCD SBI member and chair of the French Scientific Committee on Desertification.

How policy can transform communities and ecosystems

11 December : Policy is essential to fostering innovations that address pressing global challenges, from food insecurity to environmental sustainability. On Innovation Day at UNCCD COP16, Cargele Masso, CGIAR Environmental Health and Biodiversity Platform Director, joined international leaders to explore how policy can enable sustainable innovations that meet the needs of diverse communities.

As the climate crisis intensifies, technical and social innovations must revolutionize food, land, and water systems. However, these transformations demand policies that not only promote access to innovations but also facilitate the transition to sustainable practices. Masso, speaking on the Main Stage at the UNCCD COP16 Green Zone, highlighted the importance of the event's central themes: Policy as a catalyst for sustainability innovation; overcoming barriers in policy implementation; and shaping future policies for sustainable innovation.

"Sustainable innovation must go beyond boosting yields," said Masso. "It needs to address interconnected challenges-ecosystem health, economic stability, and societal well-being." This perspective reflects a shift from traditional agricultural research focused solely on productivity to solutions that consider biodiversity, resource conservation, and social equity.

Joost de Laat, Managing Director of Wageningen University's Social Sciences Group, emphasized that innovation is more than just technology: "We must consider the human dimensions of adopting technologies and integrate them into broader, co-created solutions."

Policy as a catalyst for collaboration

One way to do this is through funding and incentivizing co-created innovations among farmers, researchers, and stakeholders. While co-creating innovations, establish inclusive platforms for collaboration, ensuring marginalized groups have a voice. Another way is to support capacity sharing and technical assistance to empower all actors in sustainability innovation. Lastly, provide financial mechanisms to scale up successful collaborative solutions in agriculture. The CGIAR is implementing these suggestions through our co-developing and co-designing research with farmers. One example, Climate-smart villages, empowers communities to lead experiments that combine a range of measures such as agroforestry, climate-smart seeds and solar irrigation. In West Africa, this approach has led to a 94% increase in rice yields and boosted farmers' net incomes by $267 per hectare.

Cargele Masso speaking on a Policy panel in the UNCCD COP16 Green Zone Main Stage. Photo credit: CGIAR/Kristen Tam

Overcoming barriers to policy implementation

Smallholder farmers often face significant barriers in implementing soil health practices due to limited resources, knowledge gaps, and systemic challenges. To overcome these barriers and support them in adopting sustainable innovations, two policy interventions are essential:

1.Financial support and market access: Incentivize sustainable practices through improved value chains and public-private partnerships.

2.Capacity building and innovation access: Enhance technical assistance and training, such as CGIAR's Kaznet project, which uses digital crowdsourcing to bolster pastoralist resilience to climate change.

Shaping the future of sustainability innovation To align innovation with systemic change, public-private partnerships are crucial. However, misaligned financing models often impede progress. Mariana Mazzucato, Founding Director at UCL Institute for Innovation & Public Purpose, underscored the need for governments and private entities to collaborate directly on transformative solutions.

Masso called for a bold commitment: "Governments must allocate at least 10% of national budgets to sustainable agriculture, agroecology, and restoration." Coherent policies that align productivity with sustainability and foster accountability can drive the systemic shifts needed to transform food systems.

The insights shared at COP16 emphasize that policy is not just a framework-it is a catalyst. By investing in collaborative, inclusive, and forward-thinking policies, governments and stakeholders can unlock the full potential of sustainable innovation to create resilient communities and ecosystems.

|Organic World Congress 2024

7 December : We are thrilled to announce the successful conclusion of the Organic World Congress (OWC) 2024 and the IFOAM General Assembly. The events were a testament to the incredible support, dedication, and engagement of our members and attendees. We extend our heartfelt gratitude to everyone who contributed to making these gatherings truly impactful.

As we close this chapter, we are excited to share some of the key outcomes and updates from these landmark events:

We are pleased to announce that the province of Negros Occidental in The Philippines has been selected as the host for the Organic World Congress 2027. We eagerly look forward to working with our host to craft another inspiring and transformative gathering for the global organic movement.

A special message from one of our members in the Phillipines

Meet the New World Board

IFOAM-Organics International's General Assembly, the organization's highest decision-making body, has concluded with the election of a new World Board. This triennial gathering unites members to shape the future of the organic movement, approve motions, and elect the leadership that will guide the organization for the next three years.?

The New World Board?

This diverse team of global leaders brings exceptional expertise and dedication to advancing organic agriculture. Together, they will steer IFOAM-Organics International according to the strategic direction set during the General Assembly, ensuring the organization remains at the forefront of ecological sustainability and innovation.?

Introducing the New Executive Board?

The General Assembly also announced the new Executive Board, tasked with operational leadership:?

The Executive Board will work closely with the Executive Director and the World Board to implement the organization's strategic goals.

Looking Ahead?

With the new visionary leadership in place, IFOAM-Organics International is ready to advance its mission with renewed energy and purpose.

A Memorable Milestone for IFOAM-Organics International

The General Assembly 2024 marked yet another inspiring chapter in the history of IFOAM-Organics International and the global organic movement. Over the two days, we witnessed the power of collective decision-making, the diversity of ideas from our global membership, and the shared commitment to a sustainable and equitable future.

From electing a visionary new World Board to approving motions that will steer our work for years to come, every moment underscored the strength of our shared purpose. We also celebrated the selection of the next host for the Organic World Congress 2027, setting the stage for another landmark event that will bring us together to advance the organic agenda.

A special thank you goes to the organisers of this year's General Assembly and Organic World Congress for creating a space where meaningful connections could flourish. We also express our heartfelt gratitude to our strategic partners, including BIOFACH and FiBL, whose unwavering support sustains our shared mission. And to the IFOAM staff-thank you for your tireless dedication, ensuring that not just this event, but the organisation itself continues to thrive.

A Message from Ravi R. Prasad,

Executive Director

"A big thank you to all our members for being there and believing in us. Meeting our members for the first time, listening to their experiences and getting to hear from them how we can serve our membership better has inspired me and my colleagues. There is no doubt that we are bigger than the sum of our parts. We look forward to heightened collaboration and action as we move ahead implementing the new Strategy. Before we meet again at the next General Assembly in 2027, we will strive to increase our engagement with our members, improve our outreach, seek their support in expanding our work, our network, and our impact.

This OWC and GA would not have been successful without our members, and my colleagues at IFOAM-Organics International, who toiled hard overcoming challenges and turning them into opportunities. They left no stone unturned to make these events a success.

Rebuilding resilience in restive Central African Repub-

In the western town of Paoua, a community revitalizes farming and education, with WFP support

13 December 2024, Marie Dasylva and Richard Mbouet

In Paoua, CAR, Simplice Beyo's farming group has sharply increased its harvests, thanks to relative calm and WFP support.

Simplice Beyo sings in the local Sango language as he leads some 20 women and men in harvesting rice in the Central African Republic's northwestern town of Paoua. Droplets of early morning dew still cling to the green plants.

Now in his 30s, the head of a local farming group recalls better days, when harvests and food were plentiful.

"Paoua used to be considered the breadbasket of the Central African Republic," Beyo says. "But with the succession of conflicts, food production has dropped drastically, bringing hunger into our homes."

Agriculture - which employs about 80 percent of Central Africans - counts among the many casualties of the country's years-long unrest and political upheaval. Conflict has driven farmers and herders from their lands, reducing food output and deepening hunger.

Today, nearly two million people in the country - or roughly one in three - face high levels of acute hunger, according to newly released expert hunger findings, known as the Integrated Food Security Phase Classification, or IPC. A mix of factors explain the food insecurity, from poverty and erratic rainfall, to armed violence that has uprooted hundreds of thousands of people over the years, and disrupted supply chains.

WFP employees check crops with Paoua's farmers, whose harvests partly go to feeding their children at school.

But in places like Paoua, communities are taking up farming again - thanks to calm in parts of the country since the signing of 2019 peace agreements. Tens of thousands of refugees who fled CAR are returning home to pick up their lives.

Paoua's residents are profiting from the peace dividend in bigger ways. With support from the World Food Programme (WFP), farm harvests from cooperatives like Beyo's provide the raw ingredients for WFP's first school meals initiative in the country using locally produced food.

"With the arrival of the school canteen, we are seeing overcrowding in our classrooms,' says Betokomia 1 primary school Headmaster Franklin Tembay-Masseneang. School attendance has more than doubled - from 650 five years ago to more than 1,400 pupils.

A hearty meal at Betokomia 1 primary school featuring locally supplied rice and yellow beans. WFP's school feeding initiative will soon be extended to other schools in Lim-Pende prefecture.

WFP's school feeding initiative is now set to be replicated in three other schools in the larger Lim-Pende prefecture where Paoua is located. For many here, it is part of a bigger renaissance.

Agricultural productivity is sharply up, thanks to WFP-supplied improved seeds, and farming and post-harvesting technology. Beyo's own cooperative, made up of more than 160 families, has mobilized to expanded its cultivation from 3 to 35 hectares. Along with maize, groundnuts and beans, he and fellow farmers are growing rice and sesame, as well as market garden produce such as okra, carrots, tomatoes and watermelon.

That output assures the community greater dietary diversity - and lays the groundwork for the future. Part of the cooperative's harvests benefit its families. Another part is used as a seed reserve for future harvests. The rest provides the WFP-supported ingredients for Betokomia 1's school canteen.

Education - and much more

Paoua's community is investing in its schools in other ways. Years-long violence, sown by a raft of armed groups, has damaged school infrastructure, chased away teachers and robbed many Central African children of an education. At Betokomia 1 school, headmaster Tembay-Masseneang is the only instructor with a teaching degree.

Parent volunteers have been filling the empty teaching spots. Now, some of the profits from Beyo's cooperative ensures they are paid. "Thanks to (the WFP) partnership,

Continue page 34

Frontline World Food Programme

10 December 2024, Maria shares a meal with two of her daughters, Petronila and Elena Lucrecia, at their home in the Cocop community of Nebaj municipality, Quiché, Guatemala. Over 50 percent of the smallholder farmers that WFP supports in the country are Indigenous and over 80 percent are women.

The World Food Programme (WFP) has a presence in over 120 countries and territories. We provide food and other assistance to people affected by conflict, climate change, economic crises, pandemics and other challenges. At the same time, we provide governments with the support and skills to manage food security in the long term. WFP won the Nobel Peace Prize in 2020 in recognition of our strong advocacy for the critical role of peace in ending hunger, and for the use of food as a tool for peace.

Quick facts

"WFP is funded entirely by voluntary donations, with US$8.3 billion raised in 2023.

"We provided assistance to 152 million people in 2023.

"WFP has over 22,500 staff, of whom 87 percent are field based.

A global hunger crisis

The year 2024 has been another of extreme jeopardy for millions of people around the world struggling to feed their families. A stream of global crises - overlapping and escalating in countries and regions - has generated an unremitting demand for urgent humanitarian and development assistance. Learn more here about the hunger crisis.

Funding shortfall and ration cuts

While global humanitarian needs are skyrocketing, funding is failing to keep pace. This has forced WFP - and other organizations - to scale back assistance and refocus on the most severe needs. It is also getting harder for our teams to do their work, with humanitarian access restricted by conflict.

The year 2025 is projected to be one of unrelenting humanitarian needs, driven by escalating conflicts and climate and economic shocks. WFP needs US$16.9 billion to address the humanitarian needs of 123 million vulnerable people in 2025, as detailed in the WFP 2025 Global Outlook.

Main areas of work

Emergency response and preparedness

We respond to emergencies caused by conflict, climate shocks, pandemics and other disasters. We coordinate responses to large-scale emergencies on behalf of the wider humanitarian community, as lead agency of the Logistics Cluster and the Emergency Telecommunications Cluster. We further work with partners to provide early warning and help communities lessen the impact of looming disasters. Learn more here about the emergencies we are currently tackling.

"Each day WFP has up to 5,000 trucks, 132 aircraft and 20 ships on the move, delivering food and other assistance.

Climate action

WFP works with governments and humanitarian partners to respond to an increasing number of climate-related disasters, which wipe out crops, disrupt markets and destroy infrastructure such as roads and bridges. At the same time, we take pre-emptive action including restoring degraded ecosystems that serve as shields against disasters. Forecast-based Financing allows families to buy food, reinforce their homes and take other steps to build resilience ahead of climate disasters.

"WFP aims to empower 23 million people to build resilience against climate-related and other shocks in 2025.

Ending malnutrition

Sustainable development is only possible in communities where malnutrition is eradicated. WFP's work goes beyond emergency interventions to address all forms of malnutrition, including vitamin and mineral deficiencies, and overweight and obesity. We address malnutrition from the earliest stages, targeting the first 1,000 days from conception to a child's second birthday. We provide access to healthy diets, with a focus on young children, pregnant and breastfeeding women, and people living with HIV.

"WFP supported 27 million women and children with measures to prevent and treat malnutrition in

the first 1,000 days of life, during 2023.

School-meal programmes

WFP is the largest humanitarian organization implementing school-meal programmes, which improve children's nutrition and health, while also increasing access to a potentially life-changing education. Home-grown school feeding sources food from millions of smallholder farmers, increasing their incomes and boosting local economies. WFP is secretariat of the School Meals Coalition, with over 100 governments and nearly 140 organizations working for every child to receive a healthy, nutritious school meal by 2030.

"WFP provided nutritious school meals, take-home rations or snacks to 21.4 million schoolchildren in 61 countries in 2023.

Supporting smallholder farmers

Smallholder farmers produce most of the world's food and are critical in achieving a zero-hunger world. WFP's support ranges from business-skills training to post-harvest management, to opening up access to finance and roads to markets.

" WFP bought 90,000 metric tons of food from smallholder farmers in 24 countries for our operations in 2023, worth US$56 million, boosting their livelihoods and injecting cash into local economies.

Resilience building

WFP's early-warning and preparedness systems allow governments to prevent or respond quickly to crises. We help develop national capacities to manage disaster risk through approaches such as weather insurance. Our work includes vulnerability analysis and mapping, as well as support to governments' social protection systems such as cash transfers.WFP's Food Assistance for Assets programme sees people receive food or cash to meet immediate food needs, which frees up their time for work on community assets and livelihood resources.

"WFP plans to support the rehabilitation of 3 million hectares of degraded land by 2030, under the Climate and Resilience Investment Pipeline.

Cash assistance

WFP is the largest cash provider in the humanitarian community. Cash allows for increased choices and diet diversity for people, while boosting smallholder production, retail and the financial sector through increased spending and trade. It is also an effective means of giving more economic power to food-insecure women.

"WFP transferred US$2.9 billion in cash-based transfers and commodity vouchers (which are redeemed for specific items) in 76 countries in 2023, reaching 51.6 million people.

Capacity building

WFP shares skills and knowledge with public, private and civil society organizations who are pivotal to sustaining national policies and programmes. We are building governments' and other partners' capacities to manage disaster risk and improve food security, while also investing in the aforementioned early-warning and preparedness systems.

"In 2023, WFP supported 58 countries in becoming better prepared for, and more able to respond to, emergencies, through development and training related to preparedness and response systems.

Digital innovation

New technologies and innovation help drive WFP's work to achieve zero hunger. WFP's Munich-based Innovation Accelerator sources new ideas, pilots projects and implements high-impact innovations, by connecting them with WFP's global network and field operations.

The Accelerator reached 60.7 million people across 70 countries and territories in 2023, working with a network of WFP country offices and regional bureaux, innovation hubs and partners.

UNHAS

WFP Aviation manages the only UN-mandated air transport service, the United Nations Humanitarian Air Service (UNHAS), which allows humanitarian staff and cargo to reach the world's most remote and challenging locations.

"UNHAS transported more than 388,000 humanitarian staff and 4,800 metric tons of cargo in 2023, ensuring that 647 organizations could reach over 437 remote and hard-to-reach destinations.

Rebbuilding ....

we were able to raise 1.5 million CFA francs," or roughly US$2,400, says Beyo, a father of 14, who has children at Betokomia 1 primary. "And with this money, we were able to pay the salaries of the parent-teachers."

Pelagie Homdoyote's three children also attend the primary school. Her family, which recently returned home after 12 years in exile in Cameroon, is struggling to make ends meet.

"On the days when I work, I earn a bit of money and have enough to cook for my children," she says. "But sometimes I earn nothing and I rely on the school so my children can eat," thanks to the WFP-supported meals.

For other children too, Betokomia 1's hearty meals of rice, peas and other vegetables, are sometimes their only food for the day. But headmaster Tembay-Masseneang lists other paybacks.

"When children come to collect their school meal, they get an education," he says. "All this helps the country to move forward."

France is supporting WFP's work to strengthen food and nutritional resilience in CAR's Lim Pende Prefecture.

IFAD, Nepal launch rural food production production

Press release | 11 December 2024
Regional Communications Officer, Asia and the Pacific.

Rome/Kathmandu, 11 December 2024 - The UN's International Fund for Agricultural Development (IFAD) and the Government of Nepal signed a US$120 million eight-year agreement that became effective last month to help over a quarter million people living on small-scale farms transition towards commercial and agroecological farming. The Resilient High-Value Agricultural Programme (R-HVAP) will introduce new methods to increase food production for 60,000 small-scale farming families in 80 palikas (municipalities) across Lumbini, Karnali, and Sudurpashchim provinces.

"R-HVAP is a critical investment in Nepal's future," said Roshan Cooke, IFAD Country Director, Nepal. "By supporting the transition to sustainable and profitable agroecological agriculture, R-HVAP will not only improve food security and nutrition for vulnerable populations, but also strengthen the resilience of Nepal's food systems and generate foreign exchange," he added.

Agriculture remains critical to Nepal's economy, with a large rural population dependent on it for income and food. Two-thirds of Nepal's population are engaged in agriculture, contributing approximately a quarter of the national GDP. Nepal achieved lower-middle-income country status in 2020, and now faces potential food security and sovereignty challenges due to its increasing reliance on food imports. The food import bill is 78 times higher than 20 years ago, according to some estimates. The government's Agriculture Development Strategy (2015-2035) recognizes this challenge and aims to create "a self-reliant, sustainable, competitive, and inclusive agricultural sector that drives economic growth, and contributes to improved livelihoods and food and nutrition security leading to food sovereignty."

Recent shocks like COVID-19 and increasing climate change have further exposed the vulnerabilities of Nepal's food systems. R-HVAP will help farmers to adopt market-oriented agroecological practices through five-year, locally developed plans; training in financial management and business skills (including special agroecology apprenticeships for young agricultural trainees); supporting producer organisations to graduate to professional operations; and developing an ecosystem of micro, small, and medium-sized enterprises (MSMEs).

A significant component is the construction of the estimated US$40 million state-of-the-art Semlar Agricultural Regional Wholesale Market in the city of Butwal for fruit, vegetables, cereals, and other commodities. It is strategically located within a 20-minute drive to the Gautam Buddha International Airport and about 40 km from the Indian border. The market will improve the ability of smallholders to reach both domestic and export markets efficiently and at competitive prices.

R-HVAP will also support the development of small-scale irrigation systems, water storage facilities, post-harvest processing facilities, and renewable energy technologies.

Of the total programme cost of US$120.9 million, IFAD is contributing US$70.93 million, while the Government of Nepal is contributing US$24.6 million. Provincial and local governments will contribute US$2.02 million and producer organizations and project participants will add US$20.87 million of their own funds. MSMEs will also contribute US$2.56 million.

Nepal was one of the first countries to benefit from IFAD's financial support, beginning in 1978. IFAD's strategy in Nepal supports the development policies and programmes of the government and as such, invests in smallholder agriculture, poverty alleviation, and redressing inequality and social marginalization. IFAD has focused its work particularly in the hill and mountain areas, where poverty levels are high and access to infrastructure, services and markets is extremely limited.

To date, IFAD has supported 22 rural development projects in Nepal worth US$854 million, of which it has contributed US$409 million, reaching nearly 1.1 million families, thus significantly reducing rural poverty.

COP16: With investment, small-scale farmers

Rome, 2 December - The UN's International Fund for Agricultural Development (IFAD) calls for urgent investments to empower small-scale farmers to tackle land degradation and desertification, and contribute to safeguard the planet's food security, climate and ecosystems, as the sixteenth Conference of the Parties (COP16) of the United Nations Convention to Combat Desertification starts in Riyadh, Saudi Arabia, today.

Land degradation is advancing at an astonishing rate across all regions, making it one of the world's most pressing problems. But an abundance of healthy and fertile soil is the foundation of agriculture and a safe and prosperous future. Up to 40 per cent of the world's land is degraded today, affecting half of humanity. Land degradation and desertification affect in particular small-scale farmers from developing countries who produce one-third of the world's food and are essential to the food security of their communities, their nations and the planet.

"The planet loses fertile land equivalent to the size of Uganda every single year," said Alvaro Lario, the President of IFAD, ahead of the event. "We need to urgently invest to reverse this decline and restore millions of hectares to protect our climate, biodiversity, and food supplies."

Estimates show that the benefits from investments in restorative and sustainable land management practices can be huge. Every US$1 invested in restoration generates up to US$30 in economic returns. Also, enhancing healthy soils can offset between 5 and 20 per cent of global emissions while boosting food security.

Yet, global and domestic financing for rural areas and farming in developing countries falls short of answering their needs. For example, small-scale farmers receive less than 1 per cent of global climate finance, representing about US$5 billion per year. According to IFAD, the financing gap is estimated at US$75 billion per year.

"We not only need more funding for food systems, but also smarter funding," Lario said. "It is only by mobilizing private sector finance that we build more resilient and sustainable agrifood systems. Nature is a common good, and investing in its long-term viability delivers returns, both economic and societal."

At COP16, IFAD will highlight the consequences of the lack of investment in food security, overcoming poverty and increasing stability. Desertification and drought threaten the livelihoods of an estimated 1.5 billion people worldwide. Small-scale farmers' food production is essential for economic stability in many developing countries where agriculture drives GDP. In addition to the human and economic costs, land degradation and climate change could force up to 700 million people to migrate by 2050. Every 5 per cent loss of gross domestic product (GDP) is associated with a 12 per cent increase in the likelihood of violent conflict.

Recognizing the interconnectedness of land degradation and climate change, and in response to the growing emergency to take climate action, IFAD is boosting its spending to support climate action, including nature-based solutions and restoration, from 25 per cent of its Programme Over its last two project cycles, 60 per cent of IFAD's portfolio has implemented agroecological practices that boost productivity while preserving natural resources.

In 2024, IFAD joined the Vision for Adapted Crops and Soils (VACS) movement to further boost climate adaptation funding and empower small-scale farmers. By restoring soil health, promoting climate-resilient crops, and enhancing decision-making through participatory approaches, VACS directly addresses the needs of climate-affected farmers.

Halting desertification and deteriorating soil quality is the focus of COP16 in Riyadh, Saudi Arabia, from 2 to 13 December 2024. It will be the largest UN land conference to date, where participants will work to mobilize funding and investments to restore degraded land and boost drought resilience for the benefit of people and planet.

Press release?

IFAD is an international financial institution and a United Nations specialized agency. Based in Rome - the United Nations food and agriculture hub - IFAD invests in rural people, empowering them to reduce poverty, increase food security, improve nutrition and strengthen resilience. Since 1978, we have provided more than US$24?billion in grants and low-interest loans to fund projects in developing countries.

कृषि उत्पादन बढाऔं

- खेतबारी बाँझो नराखौं, उत्पादनमा जोड दिऔं,
- जैविक मल र जैविक विषादीको प्रयोगलाई बढावा दिऔं,
- स्थानीय बिउविजन तथा रैथाने बालीको संरक्षण गरौं,
- प्राङ्गारिक वस्तुको उत्पादन र उपयोगमा जोड दिऔं,
- कृषि तथा पशुपन्छीपालन सम्बन्धी तालिम लिऔं,
- कृषि अनुदानको सही सदुपयोग गरौं,
- बाली तथा पश’पन्छीहरुमा समस्या देखिएमा स्थानीय तहका कृषि प्राविधिहरुसँग सल्लाह स’झाव लिऔं,
- कृषि पेशाको सम्मान गरौं, कृषकलाई प्रोत्साहन गरौं ।

नेपाल सरकार

विज्ञापन बोर्ड